

ΠΑΠΑΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

Συστημένη για τις τρεις ανώτερες τάξεις των
Δημοτικών σχολείων από το Υπουργείο της
Παιδείας (Αριθ. Έγκοκλ. 23.400/13-11-1945)

**ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΩΤΕΡΕΣ
ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟ-
ΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ •**

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜ-
ΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗ-
ΜΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΤΟΥΛΑ-ΜΑΥΡΑΚΟΥ - ΠΑΤΡΑΙ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
ΠΑΠΑΘΕΟΦΑΝΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ
ΤΟΥ Δ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΡΡΕΝΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

42109

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΩΤΕΡΕΣ ΤΑΞΕΙΣ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΛΗΝΙΚΗΣ

Συστημένη από το Υπουργείο της Παιδείας
(Αριθ. Έγκυκλ. 23400/ 13-11-1945).

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΤΟΥΛΑ - ΜΑΥΡΑΚΟΥ
ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ

ΤΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΩΤΕΡΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

Κάθε γνήσιο αντίτυπο είναι υπογραμμμένο από το συγγραφέα

Α. Α. Α. Α.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΕΤΑΛ-ΜΑΥΡΑΚΟΥ
ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ μικρὴ αὐτὴ Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς, χρήσιμη κυρίως γιὰ τὶς ἀνώτερες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, εἶναι συνταγμένη μετὰ βίασιν τὴν ἐπίσημην Γραμματικὴν τῆς Νεοελληνικῆς, τῆς ὁποίας ἡ χρῆσις συστήθηκε μετὰ τὴν ὑλ' αἰοῦ 42668)1943 ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας τοῦς κ. κ. Ἐπιθεωρητῆς τῆς Μέσης καὶ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Γιὰ νὰ κατατοπίσωμε καλλίτερα ὄσους ἀπὸ τοῦς κ. κ. ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς θὰ θελήσωμε νὰ τὴ χρῆσιμοποιήσωμε, σημειώνομε τ' ἀκόλουθα:

1) Στὸ βιβλίον περιέχεται ὁλόκληρη ἡ ὕλη τῆς Γραμματικῆς τῆς Δ' καὶ τῆς Ε' τοῦ Δημοτικοῦ, ὅπως ὀρίζεται στὴν ὑλ' αἰοῦ 3221) 5-1-1930 ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τοῦς κ. κ. Ἐπιθεωρητῆς καὶ Διευθυντῆς τῶν Δημοτικῶν σχολείων. Ἔργο τοῦ διδασκόντος, εὐκόλον κατὰ τὴ γνώμην μας, εἶναι τὸ ξεχώρισμα τῆς ὕλης κατὰ τὴ διδασκαλία. Ὅτι νομίζομε πὼς μποροῦσε νὰ παραλειπτῆ γιὰ οικονομίαν χρόνου, τὸ δώσαμε σὲ σημειώσεις.

2) Γιὰ καθὲ ἐνότητᾳ βύλαμε αἰοῦ μὴ ἀσκήσεων ἀνάλογον μετὰ τὸν χρόνον, πὸν πιστεύομε πὼς ἔχει στὴ διάθεσίν του ἓνα παιδί τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου καὶ μετὰ τὶς πνευματικὰς του ἰκανότητεσ.

3) Οἱ νέοι γραμματικοὶ ὄροι πὸν εἰσάγει ἡ ἐπίσημη Γραμματικὴ (δίψηφα, βραχύχρονα, μακρόχρονα, λαρυγγιόληχτα κλπ.), σωστὸ εἶναι μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς συστηματικώτερος διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς νὰ διδάχτοῦν μετὰ τὰ νέα τοὺς ὀνόματα σὲ ὅσα παιδιά τοὺς ἔχουν διαφορετικὰ μίθη, ἀφοῦ αὐτὸ ἐπιβάλλει ἡ ἐπιστημονικὴ ἀκριβολογία.

4) Σὲ τυχὸν ἀπορία τῶν μαθητῶν, γιὰ τὴν ἀναγνωστικὰ τοὺς δὲν ἔχουν ἐφαρμοστῆ οἱ ὀρθογραφικοὶ κανόνες κυρίως γιὰ τὰ παραθετικὰ σὲ—**ὀιτροσ, ὀιαιτοσ**, πὸν γράφονται πάντοτε μετὰ ὄμικρον (ο), ὅταν ἡ συλλαβὴ ἢ ὁποία εἶναι μπροστὰ ἀπὸ τὸ ο ἔχη δίχρονον, καὶ γιὰ τὰ δίχρονα πὸν στὴν παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων λογαριάζονται πάντοτε γιὰ βραχύχρονα, θὰ πρέπη νὰ δοθῆ ἡ ἀπάντησις ὅτι οἱ κανόνες αὐτοὶ γιὰ πρῶτη φορὰ πῆσαν γενικὴ μορφή καὶ ὅτι ὡς πρὸς αὐτοὺς τ' ἀναγνωστικὰ ἀκολουθοῦν τὴ γραφὴν τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς καθαρῆς, καὶ

5) Ὅτι τὸ παραγωγικὸν πῆρε κάποιαν ἔκτασιν καὶ γιὰ τὴν χρῆσιν τοῦ πὸν ἔχει, καὶ γιὰ τὸν αὐτὸ ὀρίζει τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα. Τὸ ἴδιον καὶ γιὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ συντακτικοῦ. Περιληπτικὰ προστέθησαν καὶ λίγα γιὰ τὴ σημασίαν τῶν λέξεων (ὀμόσηχα, παρώνυμα κλπ.) τόσο γιὰ τὴν ἀξίαν τοὺς ὡς γλωσσικῶν φαινομένων, ὅσο καὶ γιὰ τὴν εὐχαρίστησιν πὸν μπορεῖ νὰ δῶσιν στὸ μαθητὴ ἢ ἀπασχόλησίν του μ' αὐτά. (Κοίταξε σχετικὰ μετὰ τὴν θέσιν πὸν πρέπη νὰ πάρη στὸ σχολεῖον τὸ λεξιλόγιον μετὰ τὰ Παραγωγικὰ τὰ προλεγομένα τῆς ἐπίσημης Γραμματικῆς, σελίδα κη').

Πάτρα, Νοέμβριος 1944

Γ. Α. ΠΑΠΑΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Η παρούσα έκδοση του βιβλίου «...» αποτελεί το πρώτο βήμα στην προσπάθεια να δοθεί μια ολοκληρωτική εικόνα της ιστορίας της Ελλάδας. Το βιβλίο αυτό είναι το αποτέλεσμα μιας μακροχρόνιας προσπάθειας που ξεκίνησε με την ίδρυση του Ινστιτούτου Επιστημονικών Μελετών και Ερευνών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Η εργασία αυτή έγινε με τη βοήθεια πολλών συνεργατών, οι οποίοι με τη συνεισφορά τους, βοήθησαν στην ολοκλήρωση του έργου. Το βιβλίο αυτό είναι το αποτέλεσμα μιας μακροχρόνιας προσπάθειας που ξεκίνησε με την ίδρυση του Ινστιτούτου Επιστημονικών Μελετών και Ερευνών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Η εργασία αυτή έγινε με τη βοήθεια πολλών συνεργατών, οι οποίοι με τη συνεισφορά τους, βοήθησαν στην ολοκλήρωση του έργου.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΦΘΟΓΓΟΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Ἡ Γραμματική

Ἡ Ἑλληνική γλώσσα μιλιέται χιλιάδες χρόνια τώρα. Σήμερα δμως δέν εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἴδια μ' ἐκείνη πού μιλοῦσαν οἱ πρόγονοί μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ἡ γλώσσα πού μιλοῦμε σήμερα λέγεται **Νεοελληνική** ἢ **Δημοτική**.

Τὸ βιβλίό πού μᾶς μαθαίνει νὰ μιλοῦμε καὶ νὰ γράφουμε καλὰ τὴ Δημοτική γλώσσα λέγεται **Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς**.

2. Λέξεις. Φθόγγοι

Ὅταν μιλοῦμε ἢ γράφουμε, χρησιμοποιοῦμε **λέξεις**. Οἱ λέξεις γίνονται ἀπὸ ἀπλῆς φωνές. Ἡ λέξη π. χ. **νερό** γίνεται ἀπὸ τίς ἀπλῆς φωνές: **ν, ε, ρ** καὶ **ο**. Ἡ λέξη **οὐρανός** γίνεται ἀπὸ τίς ἀπλῆς φωνές: **ου, ρ, α, ν, ο** καὶ **ς**.

Οἱ ἀπλῆς φωνές πού σχηματίζουν τίς λέξεις λέγονται **φθόγγοι**.

3. Γράμματα

Γιὰ νὰ γράφουμε τοὺς φθόγγους πού σχηματίζουν τίς λέξεις χρησιμοποιοῦμε διάφορα σημάδια. Γιὰ τοὺς φθόγγους π. χ. τῆς λέξης **πόδι** χρησιμοποιοῦμε τὰ σημάδια **π, ο, δ** καὶ **ι**.

Τὰ γραπτά σημάδια μὲ τὰ ὁποῖα παριστάνομε τοὺς φθόγγους λέγονται **γράμματα** ἢ **ψηφία**.

Σημείωση. Ἄλλο φθόγγος καὶ ἄλλο γράμμα. Τὸ **ου** π. χ. εἶναι φθόγγος (οὐρανός). Τὸ **ἴδ.ο** καὶ τὸ **μπ** (μπαίνω). Τοὺς φθόγγους ὅμως αὐτοὺς τοὺς παριστάνομε μὲ δύο γράμματα. Τὰ γράμματα πάλι **ι, υ, η** καθὼς καὶ τὸ **ει, οι** καὶ **υι** παριστάνουν ὅλα ἓνα φθόγγο (: παιδί, ἕντρος, κῆπος, εἰκόνα, τοῖχος, νίοθετῶ, δικαιοσύνη). Τὸ **ἴδιο** καὶ τὰ γράμματα **ο** καὶ **ω** (: πόλη, ὥρα, ὄπως).

4. Τὸ ἀλφάβητο τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας

Ἔλα μαζί τὰ γράμματα ἢ τὰ ψηφία ποὺ παριστάνουν τοὺς φθόγους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας λέγονται Ἑλληνικὸ ἀλφάβητο.

Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι 24, τὰ ἐξῆς :

α, Α	ἄλφα	ι, Ι	γιῶτα	ρ, Ρ	ῥὸ
β, Β	βῆτα	κ, Κ	κάπτα	σ, Σ	σίγμα
γ, Γ	γάμμα	λ, Λ	λάμδα	τ, Τ	τά (ταῦ)
δ, Δ	δέλτα	μ, Μ	μί	υ, Υ	ὑψιλο
ε, Ε	ἔψιλο	ν, Ν	νι	φ, Φ	φί
ζ, Ζ	ζῆτα	ξ, Ξ	ξι	χ, Χ	χί
η, Η	ἦτα	ο, Ο	ὄκροσ	ψ, Ψ	ψί
θ, Θ	θῆτα	π, Π	πί	ω, Ω	ὦ ἔγα

5. Φωνήεντα καὶ σύμφωνα

Χρόνος τῶν φωνηέντων

Ἀπὸ τὰ 24 γράμματα ὅσα παριστάνουν φθόγγους, ποὺ ἀποτελοῦν καὶ μόνοι τους κομματάκι λέξης (συλλαβή), λέγονται φωνήεντα : ἄ-έ-ρας.

Ἄλλα παριστάνουν φθόγγους, ποὺ δὲν ἀποτελοῦν μόνοι τους κομματάκι λέξης (συλλαβή) λέγονται σύμφωνα : ψω-μί, κρα-σί.

Τὰ φωνήεντα εἶναι ἑπτὰ : α, ε, η, ι, ο, υ, ω

Τὰ σύμφωνα εἶναι δεκαεπτὰ : β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ.

Τὰ φωνήεντα ε καὶ ο λέγονται βραχύχρονα, τὸ η καὶ ω μακρόχρονα καὶ τὸ α, ι, υ δίχρονα.

Σημ. Οἱ ὀνομασίες βραχύχρονα, μακρόχρονα καὶ δίχρονα πραγματικῆ σημασία εἶχαν σὴν ἀρχαία ἐποχή. Τότε τὰ μακρόχρονα βαστοῦσαν κατὰ τὴν ὁμιλία περισσότερο ἀπὸ τὰ βραχύχρονα καὶ τὰ δίχρονα ἦσαν ἄλλοτε μακρόχρονα καὶ ἄλλοτε βραχύχρονα. Σήμερα οἱ ὀνομασίες χρειάζονται μόνο γιὰ τὸν ὁρθὸ τοπικισμὸ τῶν λέξεων.

6. Δίψηφα φωνήεντα

οὐρανός, παιδί, τοῖχος, εἰκόνα, νιοθετῶ.

Ἀπὸ φωνήεντα ποὺ προφέρονται μὲ μιὰ φωνὴ λέγονται δίψηφα (φωνήεντα δηλαδή ποὺ γίνονται ἀπὸ δύο ψηφία).

Τὰ δίψηφα εἶναι πέντε : ου, αι (=ε), ει (=ι), οι (=ι), υι (=ι).

Γὰ δὴρηφα λογαριάζονται ἀκόμη καὶ τὰ **αυ, ευ**, πὸν προφέρονται ἄλλοτε **αφ, εφ** καὶ ἄλλοτε **αβ, εβ**: αὐτός, εὐτυχής, ἀλλὰ: αὐριο, εὐεργέτης.

Τὰ δὴρηφα φωνήεντα εἶναι μακρόχρονα. Τὸ **αι** ὅμως καὶ τὸ **οι**, διὰ εἶναι στὸ τέλος τῆς λέξης, λογαριάζονται γιὰ βραχύχρονα: εἶμαι, εἶναι, γιαιροί, τοῖχοι.

Σημ. Τὰ δὴρηφα εἶναι οἱ δίφθογγοι τῆς ἀρχαίας γλώσσας.

Ἀσκηση 1 Ἀντιγράψετε τὶς παρακάτω προτάσεις καὶ βάλτε κάτω ἀπὸ τὰ μακρόχρονα φωνήεντα (ἀπλὰ καὶ δὴρηφα) τὸ σημάδι—, κάτω ἀπὸ τὰ βραχύχρονα τὸ σημάδι $\smile$ καὶ κάτω ἀπὸ τὰ δίχρονα ἓνα σταυρό:

Ἔργάζομαι προσεχτικά. Θυμοῦμαι πάντοτε τὶς εὐεργεσίες, πὸν μοῦ κάνουν. Βυῖχει σήμερα δυνατά. Οἱ τοῖχοι τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ εἶναι γεροί. Ἐνας φιλάνθρωπος πλούσιος εὐθῆθησε ἓνα φτωχὸ παιδάκι.

7. Δίφθογγοι

χαι-δευ-ω, ἀη δό-νι, κο-ροί-δο, βόη-θα

Στὶς παραπάνω λέξεις δύο φθόγγοι, τὰ φωνήεντα δηλαδὴ **α-ι**, **α-η**, **ο-ι** καὶ **ο-η** προφέρονται σὲ μιὰ συλλαβή.

Ἡ γρήγορη προφορὰ δύο φωνηέντων σὲ μιὰ συλλαβὴ λέγεται **δίφθογγος**. Δίφθογγοι εἶναι τὸ **αἶ**, **αη**, **οἶ**, καὶ **οη**.

Ἰ-διος, βρα-δυσ-ζει, θειά-φι, ὁ ποιος

τοῦ παι-διοῦ, ὁ-ποιου, ὁ-ποιοι, καληώρα

Σὲ μερικὲς λέξεις τό: **ι**, **υ**, **ει**, **οι** καὶ **η**, μισοῦν ἀπὸ ἓνα φωνήεν ἢ ἓνα δὴρηφο προφέρονται σὲ μιὰ συλλαβή. Κάθε τέτοιος συνδυασμὸς λέγεται **καταχρηστικὸς δίφθογγος**. Καταχρηστικοὶ δηλαδὴ δίφθογγοι εἶναι τὰ: **ια**, **υα**, **εια**, **οιο**, **οιοι**, κλπ.

Ἀσκηση 2. Ἀντιγράψετε καὶ βάλτε μιὰ γραμμούλα κάτω ἀπὸ τοὺς καταχρηστικούς δίφθογγους καὶ δύο κάτω ἀπὸ τοὺς ἄλλους:

Νυχιόημερα. Σαραντάημερο. Γιαγιά. Δουλειά. Νεράιδα. Γυαλιά. Τέτοιος. Καημός. Ἀηδόνι. Μαῖμου. Συγύριο. Παλιός. Δίκιο. Γυαλιζω. Θειά.

8. Διαιρέση τῶν συμφώνων

Τὰ σύμφωνα διαιροῦνται σέ:

- 1) **Χειλικά:** π, β, φ, πὸν σχηματίζονται στὰ χεῖλη.
- 2) **Δαρυνγικά:** κ, γ, χ, πὸν σχηματίζονται στὸ λάρυγγα.
- 3) **Ὀδοντικά:** τ, δ, θ, πὸν σχηματίζονται στὰ δόντια.
- 4) **Υγρά:** λ, ρ, πὸν σχηματίζονται στὴ γλῶσσα.
- 5) **Ρινικά:** μ, ν, πὸν γιὰ τὰ προφεροθῶν ὁ ἀέρας βγαίνει ἀπὸ τὴ μύτη.
- 6) **Διπλοδοντικά ἢ συριστικά:** ζ, σ.
- 7) **Διπλά:** ξ, ψ, πὸν παριστάνουν δυὸ φθόγγους: ξ (=κσ), ψ (=πσ): ξένος, ψάρι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΣ

1. Συλλαβὲς καὶ ὀνόματα συλλαβῶν

Εἶμαι παιδί φρόνιμο. **Εἶ-μαι παι-δι φρό-νι-μο**

Τὰ κομμάτια στὰ ὁποῖα μποροῦμε νὰ κόψουμε τίς λέξεις λέγονται **συλλαβές**.

Μιά λέξη λέγεται:

Μονοσύλλαβη, ὅταν ἔχη μιὰ συλλαβή: φῶς, πῶς, μή, λές.

Δισύλλαβη, ὅταν ἔχη δυὸ συλλαβές: φί-λος, κῆ-πος, γρά-φω

Τρισύλλαβη, ὅταν ἔχη τρεῖς συλλαβές: πί-να-κας, γρα-φεῖ ο.

Πολυσύλλαβη, ὅταν ἔχη περισσότερες ἀπὸ τρεῖς: γυ-μνα-στι-κή.

Ἡ πρώτη συλλαβὴ κάθε λέξης λέγεται **ἀρχική**. Ἡ τελευταία λέγεται **λήγουσα**, ἡ δεύτερη ἀπὸ τὸ τέλος **παρὰλήγουσα** καὶ ἡ τρίτη ἀπὸ τὸ τέλος **προπαρὰλήγουσα**. Ἔτσι στὴ λέξη **πα-ρα-λί-α**: ἡ συλλαβὴ **πα-εῖ** ἀρχική, ἡ **-α** λήγουσα, ἡ **-λι** παρὰλήγουσα καὶ ἡ **-ρα** προπαρὰλήγουσα.

2. Συλλαβισμός

ἐ-φη-με-ρί-δα, σχο-λεῖ-ο, βι-βλί-ο

Τὸ χάρισμα μιᾶς λέξης σὲ συλλαβὲς λέγεται **συλλαβισμός**.

Ἡ συλλαβισμὸς γίνεται σύμφωνα μὲ ὁρισμένους κανόνες. Αὐτοὶ

εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

α) Μέσα στή λέξη ἔνα σύμφωνο ἀνάμεσα σέ δύο φωνήεντα (φωνάξω) ἢ σ' ἔνα φωνήεν καί δίψηφο (στέκομαι) ἢ σέ δύο δίψηφα (εἶμαι) συλλαβίζεται μέ τὸ δεύτερο φωνήεν ἢ τὸ δεύτερο δίψηφο: φω-νά ξω, στέ-κο-μαι, εἶ-μαι.

β) Δύο σύμφωνα μέσα στή λέξη συλλαβίζονται μέ τὸ δεύτερο φωνήεν ἢ δίψηφο, ὅταν ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα ἀρχίζει λέξη Ἑλληνική: ἔ-ξυ-πνος (λέξη Ἑλλην. πνίγνυμαι). Ἄν δὲν ἀρχίζει χωρίζονται ὀ-μορ-φος.

γ) Ἀνάμεσα στή λέξη δύο ὅμοια σύμφωνα χωρίζονται: ἄλ-λος, θά-λασ-σα.

δ) Τρία σύμφωνα μέσα στή λέξη συλλαβίζονται μέ τὸ ἀκόλουθο φωνήεν ἢ δίψηφο, ὅταν καί ἀπὸ τὰ τρία ἢ τὰ δύο πρῶτα τουλάχιστον ἀρχίζει λέξη Ἑλληνική: ξύ-σιτρα (σιτρατός), ἐ-μπρός (μπαίρω). Ἄν δὲν ἀρχίζει, χωρίζονται: ἄν-θρω-πος.

Ἀσκηση 3. Ἀντιγράψετε καί χωρίστε σέ συλλαβές:

Ὁ χειμῶνας μέ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια ἀσπρίζει κάμπους καί βουνά. Μᾶς ἔρχεται πάντα στὰ ἄσπρα ντυμένος τὸ Δεκέβρη καί μᾶς ἀποχαιρετᾷ τὸ Μάρτη μέ τὰ χελιδόνια. Καλὰ τὸν εἶπαν ἀσπρομάλλη.

3. Χρόνος τῶν συλλαβῶν

Ἡ συλλαβὴ ποὺ ἔχει μακρόχρονο φωνήεν ἢ δίψηφο λέγεται **μακρόχρονη**: τοὺς κή-πους, οη-μει-ώ-νω.

Ἡ συλλαβὴ ποὺ ἔχει βραχύχρονο φωνήεν λέγεται **βραχύχρονη**: φέ-ρε δρο-σε-ρὸ νε-ρὸ, γέ-ροι, λέ-γο-μαι.

Ἀσκηση 4. Χωρίστε τὶς παρακάτω λέξεις σέ συλλαβές καί βάλτε τὸ σημάδι - κάτω ἀπὸ τὶς μακρόχρονες καί τὸ σημάδι ~ κάτω ἀπὸ τὶς βραχύχρονες:

Ἑλληνας. Νοσοκομεῖο. Δρόμοι. Σχολεῖο. Γεωργοί. Ποιητές. Ναύτης. Φεύγω. Εἶσαι ἐλεύθερος, πῆγαινε.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

1. Ποιές λέξεις λέγονται ουσιαστικά

Γιατρός, γεωργός, ναύτης, παιδί, δασκάλα
αετός, κουκουβάγια, μέλισσα, πρόβατο, βόδι
σουγγιάς, πίνακας, κιμωλία, μολύβι, θρανίο
Τὸ ράψιμο, ὁ ὕπνος, ἡ εὐσέβεια

Οἱ λέξεις τῆς πρώτης σειρᾶς φανερώουν πρόσωπα, τῆς δεύτης φανερώουν ζῶα, τῆς τρίτης πράματα καὶ τῆς τέταρτης ἐνέργεια (τὸ ράψιμο), κατάσταση (ὁ ὕπνος), ιδιότητα (ἡ εὐσέβεια).

Οἱ λέξεις πὸν φανερῶνουν πρόσωπα, ζῶα, πράματα, ἐνέργεια, κατάσταση ἢ ιδιότητα λέγονται **αὐσιαστικά**.

Ἄσκηση 5. Γράψετε τὶ φανερόναι καθένα ἀπὸ τὰ παρακάτω οὐσιαστικά :
Μαθητής. Πλύσιμο. Ἄλεπού. Θρανίο. Μαυρίλα. Παπαρούνα.
Πετεινός. Κορίτσι. Μολύβι. Αὐγό. Στρατιώτης. Νοσοκόμα. Βιβλίο.
Ἄγορι. Ὀμορφιά. Χελιδόνι. Ἄλογο. Ὀσγωμα. Ἀυγός. Ἅουχία.

Σχέδιο : Πρόσωπα, 1) Μαθητής. 2) . . . . .

Ἄσκηση 6. Γράψετε πέντε οὐσιαστικά πὸν νά φανερώουν ἐνέργεια καὶ πέντε πὸν νά φανερῶνουν ιδιότητα.

2. Κύρια καὶ κοινὰ οὐσιαστικά

Ὁ Λεωνίδας, ὁ Δημήτρης, ὁ Πιστός, ὁ Ἄζωρ
Ἡ Πάτρος, ἡ Κρήτη, ἡ Ἑλλάδα, ὁ Ἄλφειός

Τὰ οὐσιαστικά πὸν φανερῶνουν ὀρισμένο πρόσωπο, ζῶο ἢ πράμα λέγονται **κύρια οὐσιαστικά ὀνόματα**.

Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἐργάτης, ὁ πετεινός, τὸ ξύλο, τὸ βουνό

Τὰ οὐσιαστικά πὸν φανερῶνουν ὅλα τὰ πρόσωπα ἢ ὅλα τὰ ζῶα ἢ ὅλα τὰ πράματα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται μὲ τὴν ἴδια λέξη λέγονται **κοινὰ οὐσιαστικά ὀνόματα**.

Ὁρθογρ. κανόνας. Τὸ πρῶτο γράμμα τῶν κυρίων ὀνομάτων γράφεται σὴν ἀρχὴ μὲ κεφαλαῖο: Παναχαϊκός, Εὐρώπη, Σωκράτης.

Ἄτονες λέξεις

Ἦρωας. Οἱ ἦρωες. Ἡ μητέρα. Ὡς τότε βλέπομε

Ἄπό τις λέξεις τῆς Δημοτικῆς τὰ ἄρθρα δ, ἦ, οἱ καὶ τὸ ὡς δὲν παίρνουν τόνο. Οἱ λέξεις αὐτὲς λέγονται ἄτονες.

Ἀσκηση 7. Ἀντιγράψετε καὶ βάλτε τὸν τόνο πού πρέπει :

Ἡ Εὐρώπη εἶναι μιὰ ἀπο τις πεντε ἡπειρους. Οἱ Ὀκεανοὶ εἶναι οἱ ἀκολουθοὶ : Ἀτλαντικὸς, Μεγας ἢ Εἰρηνικὸς, Βορειαὸς Παγωμενὸς, Νοτιὸς Παγωμενὸς καὶ Ἰνδικὸς. Οἱ γλωσσες πού μιλουν οἱ ἄνθρωποι εἶναι διαφορες. Πολ-λες χωρες δὲν εἶναι πυκνοκατοικημένες.

Πῶς λέγονται οἱ λέξεις ἀπὸ τὸν τόνο τους

Μιὰ λέξη, ὅταν ἔχη :

Ὄξεϊα ἢ βαρεΐα στὴ λήγουσα λέγεται **ὀξύτονη** : καί-ρός, κα-λό, νε-ρό.

Ὄξεϊα στὴν παραλήγουσα λέγεται **παροξύτονη** : Πέ-τρος.

Ὄξεϊα στὴν προπαραλήγουσα λέγεται **προπαροξύτονη** : πα-ρά-θυ-ρο.

Περισπωμένη στὴ λήγουσα λέγεται **περισπωμένη** : μι-λῶ, ρω-τῶ.

Περισπωμένη στὴν παραλήγουσα λέγεται **προπερισπωμένη** : κῆ-πος.

Ἀσκηση 8. Ἀντιγράψετε 5 σειρὲς ἀπὸ τὸ Ἀναγνωστικὸ σας καὶ χωρίστε τὶς λέξεις συμφωνὰ μὲ τὸν τόνο τους σὲ κατηγορίες.

2. Πνεύματα

Ἡ εἰκόνα αὐτὴ εἶναι ὠραία

Κάθε λέξη πού ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίψηφο παίρνει ἐπάνω ἀπὸ αὐτὸ ἓνα σημάδι πού λέγεται **πνεῦμα**.

Τὰ πνεύματα εἶναι δύο, ἡ **ψιλὴ** (°) καὶ ἡ **δασεία** (°).

Στὰ δίψηφα τὸ πνεῦμα σημειώνεται στὸ δεῦτερο φωνῆεν : οὐ-ρανός.

Λέξεις πού παίρνουν δασεία

Οἱ περισσότερες ἀπὸ τις λέξεις πού θέλουν πνεῦμα παίρνουν ψιλὴ. Δασεία παίρνουν :

- 1) Ὅσες λέξεις ἀρχίζουν ἀπὸ **υ** : ὕπνος, ὕγρασία ὕστερα.
- 2) Οἱ ἄτονες λέξεις : **δ, ἦ, οἱ, ὡς.**

3) Διάφορες άλλες λέξεις. Μερικὲς ἀπ' αὐτὲς εἶναι οἱ ἐξῆς :

Ἅγιος, αἷμα, ἀλάτι, ἄλυσίδα, ἀλώνι, ἄμα, ἀμάξι, ἀπλός, ἀρμόζει, ἀρπάζω.

Ἐβραῖος, ἔδρα, Ἑλλάδα, Ἑλληνας, ἔλος (=βάλτος), Ἐρμῆς, ἐσπερινός, ἐστιατόριο.

Ἡγεμόνας, ἠγούμενος, ἠλικία, ἠλιος, ἠμέρα, ἠμερος, ἠρωας, ἠσυχος ἱερός, ἱκανός, ἱστορία, ἱππικό.

Ἄδηγός, ὄλος, ὀμάδα, ὀμαλός, ὀμοιος, ὀπλο, ὀρίζω, ὀρκος.

Υἱοθετῶ, ὦρα, ὦραϊος.

3. Στίξη

Ἔλα μέσα, Πέτρο. Γιατί ἄργησες ;

Ἄ ! τί ὄμορφα πού εἶναι ἐδῶ ! Πῶς μ' ἀρέσει !

Τὰ σημάδια τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦμε κατὰ τὴ γραφὴ καὶ τὰ ὁποῖα μᾶς βοηθοῦν, δεαν διμβάζουμε, νὰ σταματοῦμε ἢ νὰ δίνουμε στὴ φωνή μας τὸν κατάλληλο τόνο (νὰ τὴ χρωματίζουμε, ὅπως λέμε) λέγονται **σημάδια τῆς στίξης**.

Τὰ σημάδια τῆς στίξης εἶναι τὰ ἐξῆς :

1) Ἡ **τελεία** (.) Δείχνει πὸς πρέπει νὰ σταματήσωμε ἢ νὰ κατεβάσωμε τὴ φωνή μας τελειωτικά. Ἀκόμη πὸς ὅ,τι ἔχει εἰπωθῆ ἔχει ἀκέραιο νόημα : Ὁ λύκος εἶναι ζῶο σαρκοφάγο. Τὸ πρόβιτο εἶναι ζῶο φυτοφάγο.

Ἄρθογραφικὸς κανόνας. Τὸ πρῶτο γράμμα τῆς λέξης πού ἀκολουθεῖ τὴν τελεία γράφεται μὲ κεφαλαῖο.

2) Ἡ **ἐπάνω τελεία**. (·) Δείχνει σταμάτημα τῆς φωνῆς μικρότερο ἀπὸ τὴν τελεία : Ἐνα αὐτοκίνητο τρέχει 40 χιλιόμετρα τὴν ὥρα πόσα θὰ τρέξῃ σὲ 15 ὥρες ;

3) Τὸ **κόμμα** (,) Δείχνει μικρὸ σταμάτημα τῆς φωνῆς : Ἄμα ξύπνησε, σηκώθηκε. Ὁ Πέτρος, ὁ Κώστας, ὁ Γιάννης καὶ ὁ Μίμης εἶναι φίλοι. Πρόσεξε, Παῦλε, θὰ πέσης.

4) Τὸ **ἐρωτηματικὸ** (;) Σημειώνεται στὸ τέλος μᾶς φράσης μὲ τὴν ὁποῖα ρωτοῦμε γιὰ κάτι ; Γιατί δὲν ἦρθες ; μήπως ἦσουν ἀδιάθετος ;

5) Τὸ **θαυμαστικὸ** (!) Φανερώνει θαυμασμό, ἐλπίδα, στενοχώρια κλπ. γιὰ ὅσα διαβάζουμε : Ὠραία πλατεία ! Πῶς περιμένα τὸ Πάσχα ! Ὄφ ! τί ζέστη εἶναι αὐτή !

6) **Τὰ εἰσαγωγικά** («...») Σημειώνονται, όταν θέλωμε ν' ἀναφέρωμε μὲ τὶς ἴδιες λέξεις τὰ λόγια ἑνὸς ἄλλου: «Ἀπὸ ποῦ ἔσαι ποταμάκι;» — «Ἀπὸ κεῖνο τὸ βουνό.»

7) **Ἡ διπλὴ τελεία (:)** Σημειώνεται μπροστὰ στὰ λόγια, ποῦ τὰ κλείνωμε σὲ εἰσαγωγικά: Ὅταν ὁ Ξέρξης ζήτησε ἀπὸ τὸ Λεωνίδα νὰ τοῦ παραδώσῃ τὰ ὄπλα, ἔλαβε τὴν ἀκόλουθη ἀπάντησι: «Ἔλα νὰ τὰ πάρῃς.»

3) **Ἡ παρένθεσι ( )** Χρησιμεύει γιὰ νὰ κλείνωμε μέσα μιὰ λέξι ἢ μιὰ φράσι, ποῦ συμπληρῶνει ἢ ἐξηγεῖ καλλίτερα, ὅσα λέγονται: Ὁ Δημητράκης ἔβγαλε τὸ λίγο του ψωμί (ἄλλο τίποτε δὲν εἶχε μαζί του) καὶ τὸ μοιράστηκε μὲ τὸ φτωχὸ συμμαθητὴ του.

9) **Τὰ ἀποσιωπητικά (.....)** Δείχνουν πὼς δὲ λέμε κάτι ποῦ θέλαμε νὰ ποῦμε: Φρόντισε νὰ βρῆς τὸ τόπι, ἄλλιῶς...

Ἡ παύλα (—) Δείχνει πὼς τὸ πρόσωπο ποῦ μιλεῖ ἀλλάζει:

— Ἐρχεσαι αὔριο στὸ σπίτι μου, Μίμη;

-- Εὐχαρίστως, ἂν θὰ μοῦ τὸ ἐπιτρέψῃ ἡ μητέρα μου.

Ἀσκηση 9. Βάλτε στὴ θέση τῆς ὀρθιας γραμμῆς τὸ κατάλληλο σημάδι τῆς στίξεως:

Τὸ ἐγγονάκι τοῦ τσαγκάρη

— Παπποῦ | μοῦ δίνεις λίγο σπιγγο |

— Φεύγα | παιδάκι μου | ἀπ' τὸν πάγκο |

— Τὶ ἔχεις | παλποῦλη | ἐκεῖ στὸ γόνα
καὶ τὸ τρουπᾶς μὲ τὴ βελόνα |

— Δὲ σ' ἀγαπῶ σταλιά | κουκούτσι |

— Δῶσ' μου νὰ ράψω ἓνα παπούτσι |

— Σύρε νὰ παίξῃς στὴν αὐλή! ...

— Ὅχι | θὰ πάρω τὸ σουβλί |

: : : : : : : : : : :

— Ὄχ | Ὄχ | παπποῦ | τὸ δαχτυλό μου |

— Τὶ εἶναι | Σὲ τσίμπησε | μικρό μου |

Ποιὸς σούειπε τὸ σουβλί νὰ πάρῃς |

Μικρούλης ἦσουν γιὰ τσαγκάρης.....

4. Ἀλλὰ ὀρθογραφικὰ σημάδια

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τόνους, τὰ πνεύματα καὶ τὰ σημεῖα τῆς στίξεως μεταχειριζόμαστε ἀκόμη κατὰ τὴ γραφὴ καὶ τ' ἀκόλουθα ὀρθογραφικ-

καὶ σημάδια :

1) Τὰ διαλυτικά (· ·) Ἀυτὰ εἶναι δύο τελείες, πὸν σημειώνονται ἐπάνω ἀπὸ τὸ *ι* ἢ τὸ *υ* τοῦ δίγηφου, τοῦ ὁποῖου τὰ δυὸ φωνήεντα πρέπει νὰ διαβαστοῦν χωριστά : κοροῦδεύει, πυρκαϊά, θεϊκός.

Σημ. Σὲ λέξεις πὸν ἡ χωριστὴ προφορὰ τῶν φωνηέντων τοῦ δίγηφου φανερόνεται ἀπὸ τὸν τόνο ἢ τὸ πνεῦμα δὲ σημειώνονται διαλυτικά : τεράϊδα, ἄντρος.

2) Τὸ ἐνωτικὸ ἢ συνέχεια (-) Χρησιμεύει γιὰ νὰ ἐνώνη λέξεις ἢ συλλαβές : Ἁγια-Τριῖδα, Κιτὰ-Ρήνη, Ἔρ-χο-μαι.

3) Ὁ ἀπόστροφος (°). Σημειώνεται στὴ θέση ἐνὸς φωνήεντος, πὸν χάθηκε προσωτὰ ἀπὸ ἕνα ἄλλο : Βγῆκαν τ' ἄστέρια, Τ' ὄν-μα.

* Ἀσκησι 8. Βάλτε διαλυτικά, ὅπ *υ* χρειάζονται :

Κάλλιο γαιδουρόδενε παρὰ γαιδουρογύρευε. Φρέσκο μαιντανό Ὁ ἀδελφός τοῦ Γιάννη εἶναι ἐμπορουπάλληλος. Ὁ κύρ Πέτρος ξευποθήκεψε εὸ σπύτι του. Ὁ καυμένος ὀ θεῖος, τί ἔπαθε ! Θεϊκὴ θέληση.

Συντομογραφίες

Μερικὲς πολὺ συχνὲς λέξεις γιὰ συντομία γράφονται μόνο μὲ δοι-σμένα γράμματά τους. Οἱ γραφὲς αὐτὲς λέγονται **συντομογραφίες**.

Μερικὲς ἀπὸ τίς πὸν συχνὲς συντομογραφίες εἶναι οἱ ἀκόλουθες :

<i>κ.</i>	κύριος—κυρία	:	Σὲ θέλει ὁ κ. Διευθυντής	
<i>Δδα</i>	Δεσποινίδα	:	Ἡ Δδα Πέτρου	
<i>δηλ.</i>	δηλαδὴ	:	Ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδας, δηλα- δὴ ἡ Ἀθήνα, εἶναι μιὰ ὠραία πόλη	
<i>κ.λ.π.</i>	καὶ τὰ λοιπὰ	:	Τὰ σύμφωνα εἶναι 17, β, γ, δ, κ.λ.π.	
<i>μ.</i>	μέτρα	:	Δρόμος χιλίων μ.	
<i>π. χ.</i>	παραδείγματος χάρι	}	Τὰ ζῶα τοῦ σπιτιοῦ εἶναι πολλὰ	
<i>λ. χ.</i>	λόγου χάρι			π.χ. (λ.χ.) ἢ γάτα, ὁ σκύλος, ἡ κότα,
<i>κ. ἄ</i>	καὶ ἄλλα			τὸ πρόβατο κ. ἄ.
<i>π. Χ.</i>	πρὸ Χριστοῦ	:	Μάχη Μαραθῶνα, 490 π. Χ.	
<i>μ. Χ.</i>	μετὰ Χριστό	:	Ἔλωση Κων)πόλεως, 1453 μ. Χ.	
<i>π. μ.</i>	πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι :		Ἦρθε στὶς 11 π. μ.	
<i>μ. μ.</i>	μετὰ τὸ μεσημέρι :		Ἔφυγε στὶς 5 μ. μ.	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΑΔΙΑ

1. Τόνοι

Σε κάθε λέξη διούλλαβη, τριούλλαβη ή πολυούλλαβη μία από τις συλλαβές προφέρεται δυνατώτερα από τις άλλες. Η συλλαβή αυτή λέμε ότι τονίζεται: κρα-σί, προ-αύ-λιο, πο-τή-ρι.

Όταν γράφουμε, επάνω στη συλλαβή που τονίζεται βάζουμε ένα σημάδι, που λέγεται τόνος: πότε, ποτέ, γέρος, γερός.

Οι τόνοι είναι τρεις: η όξεϊα (´), η βαρεία (˘) και η περισπωμένη (ˆ): φίλος, καλός κήπος.

Οι συλλαβές που τονίζονται είναι μόνο η λήγουσα (πραγματενής) ή παραλήγουσα (περιβολάχης) και η προπαραλήγουσα (παράθυρο).

Τò καλοκαίρι είναι πολλά φρούτα. ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ.

Ο τόνος σημειώνεται στα φωνήεν της συλλαβής που τονίζεται. Αν η συλλαβή έχη διάρρηξη, σημειώνεται στο δεύτερο γράμμα. Λέξεις όλο με κεφαλαία δεν παίρνουν τόνο.

Κανόνες τονισμού

α) Ποῦ βάζομε όξεϊα

Όξεϊα βάζομε:

1) Στην προπαραλήγουσα: άν-θρω-πος τί-μι-ος, πα-ρά-θυρο δι-φυλ-λο.

2) Στη βραχύχρονη συλλαβή: δμαλός δρόμος, προσεχικοί μαθητές.

3) Στην παραλήγουσα, όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη: ό ναύ-της ταξι-δεύ-ει.

β) Ποῦ βάζομε περισπωμένη

Περισπωμένη βάζομε στη μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν η λήγουσα είναι βραχύχρονη: Πήγε, είδε, ήρθε. Όρειοι κήποι.

Σημ. 1. Οι λέξεις: ώστε, ούτε, μήτε,, είτε, εΐθε παίρνουν όξεϊα. Αυτό, γιατί πραγματικά δεν είναι μία, αλλά δύο λέξεις: οὐ τε μή τε κλπ.

Σημ. 2. Της βαρείας χρήση γίνεται μονάχα στα βιβλία και γενικά στα έντυπα. Σημειώνεται μόνο στη λήγουσα, όταν κατόπιν απ' αυτή δεν είναι σημείο οίσιης, δηλαδή κόμμα, τελεία κλπ.: τὸ φρωμί και τὸ τυρί είναι τροφές καλές.

Ἀσκηση 11. Γράψετε ἀπὸ δυὸ κύρια ὀνόματα ποῦ νὰ φανερώουν: χῶρες, πόλεις, νησιά, ἥρωες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, ποταμούς καὶ βουνὰ τῆς Ἑλλάδας.

Ἀσκηση 12. Γράψετε ἀπὸ τρία κοινὰ ὀνόματα ποῦ νὰ φανερώουν: δέντρα, ἔπιπλα, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, καρπούς, ζῶα, ἐπαγγέλματα, παιχνίδια.

3. Συγκεκριμένα καὶ ἀφηρημένα οὐσιαστικά

Τὸ παιδί, ἡ γάτα, τὸ ἱερὸ

Τὸ γράψιμο, ὁ ὕπνος, ἡ τιμιότητα

Ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά:

Ἔνθα φανερώουν πρόσωπο, ζῶο ἢ πράγμα λέγονται **συγκεκριμένα**.

Ἔνθα φανερώουν ἐνέργειαν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα λέγονται **ἀφηρημένα**.

Ἀσκηση 13. Ἀντιγράψετε τὰ παρακάτω οὐσιαστικά γράφοντας χωριστὰ τὰ συγκεκριμένα καὶ χωριστὰ τὰ ἀφηρημένα:

Τὸ χτένι. Ὁ ποιητὴς. Ὁ δάσκαλος. Ἡ μουσικὴ. Ἡ πλύστρα. Τὸ πλέξιμο. Τὸ χτένισμα. Ἡ ὠριότητα. Ὁ σπόγγος. Τὸ βελόνι.

4. Γένη τῶν οὐσιαστικῶν. Ἄρθρα

Ἀρσενικὸ

Θηλυκὸ

Οὐδέτερο

ὁ πατέρας, ὁ ψαρᾶς ἢ μητέρα, ἡ γάτα τὸ παιδί, τὸ αὐγὸ

Στὰ οὐσιαστικά διακρίνομε τρία γένη: τὸ **ἀρσενικὸ**, τὸ **θηλυκὸ** καὶ τὸ **οὐδέτερο**.

Ἀρσενικά λέγονται ὅσα παίρνουν μπροστὰ τῇ λέξει **ὁ**, **θηλυκά** ὅσα παίρνουν μπροστὰ τῇ λέξει **ἡ**, καὶ **οὐδέτερα** ὅσα τῇ λέξει **τὸ**.

Οἱ μονοσύλλαβες λέξεις **ὁ**, **ἡ**, **τὸ** μὲ τις ὁποῖες διακρίνονται τὰ γένη τῶν ὀνομάτων λέγονται **ἄρθρα**.

5. Ἀριθμοὶ τῶν οὐσιαστικῶν

Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι δύο: ὁ **ἐνικὸς** καὶ ὁ **πληθυντικὸς**.

Ἐνα ὄνομα εἶναι στὸν ἐνικόν, ὅταν φανερώη ἕνα μονάχα πράγμα: παιδί, πρόβατο, μπουκάλα.

Ἐνα ὄνομα εἶναι στὸν πληθυντικόν, ὅταν φανερώη πολλὰ πράγματα: παιδιὰ, πρόβατα, μπουκάλες.

Σημ. Τὰ κύρια ὀνόματα συνηθίζονται μονάχα στὸν ἐνικὸ ἀριθμό.

6. Πτώσεις

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνόματα πτώσεων

Ποῦς διορθώνει τὰ δίχτυα του;

ὁ ψαρᾶς — Ὄνομαστικῇ

Ποιανοῦ εἶναι τὰ δίχτυα;

τοῦ ψαρᾶ — Γενικῇ

Ποῖον περιμένομε νὰ ἔρθῃ ; τὸν ψαρὰ — Αἰτιατικὴ
 Πῶς φωνάζομε τὸν ψαρὰ ; (ἔ) ψαρὰ — Κλητικὴ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ποιοὶ διορθώνουν τὰ δίχτυα τους ; οἱ ψαράδες — Ὀνομαστικὴ

Ποιανῶν εἶναι τὰ δίχτυα ; τῶν ψαράδων — Γενικὴ

Ποιοὺς περιμένομε νὰ ἔρθουν ; τοὺς ψαράδες — Αἰτιατικὴ

Πῶς φωνάζομε τοὺς ψαράδες ; (ἔ!) ψαράδες — Κλητικὴ

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ψαρὰς ἀλλάζει κατὰ τὴν ὁμιλίαν τέσσερες φορές μορφήν, τύπον.

Οἱ μορφὲς ποὺ παίρνει τὸ ἄρθρον καὶ τὸ ὄνομα κατὰ τὴν ὁμιλίαν λέγονται πτώσεις.

Οἱ πτώσεις εἶναι τέσσερες : ἡ Ὀνομαστικὴ, ἡ Γενικὴ, ἡ Αἰτιατικὴ καὶ ἡ Κλητικὴ.

Σημ. Μὲ τὴν Ὀνομαστικὴν ἀπαντοῦμε στὴν ἐρώτησιν ποῖός ; ποιοί ;

Μὲ τὴν Γενικὴν στὴν ἐρώτησιν : τίνος, ποιανοῦ ; τίνων, ποιανῶν ;

Μὲ τὴν Αἰτιατικὴν στὴν ἐρώτησιν : ποῖόν, τί ; ποιοὺς, ποιά ;

Μὲ τὴν Κλητικὴν καλοῦμε ἢ προσφωνοῦμε κάποιον.

7. Κλίση

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	ὁ γιατρός ἢ χώρα	οἱ γιατροὶ	οἱ	χώρες
Γενικὴ	τοῦ γιατροῦ τῆς χώρας	τῶν γιατρῶν	τῶν	χωρῶν
Αἰτιατικὴ	τὸν γιατρόν τὴν χώραν	τούς γιατροὺς	τίς	χώρες
Κλητικὴ	— γιατρέ — χώρα	— γιατροὶ	—	χώρες

Στὰ παραδείγματα αὐτὰ βλέπομε πῶς οἱ πτώσεις τῶν δύο ὀνομάτων γιατρός—χώρα δὲν σχηματίζονται ὅλες κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον.

Ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον σχηματίζονται οἱ πτώσεις ἑνὸς ὀνόματος λέγεται κλίση.

Οἱ κλίσεις τῶν οὐσιαστικῶν εἶναι τρεῖς : ἡ πρώτη, ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη.

Ἡ πρώτη κλίσις ἔχει ὅλα τὰ ἀρσενικά, ἡ δευτέρα ὅλα τὰ θηλυκὰ καὶ ἡ τρίτη ὅλα τὰ οὐδέτερα ὀνόματα.

8. Θέμα, κατάληξις, χαρακτήρας

ὁ φίλ-ος, τοῦ φίλ-ου, τὸ φίλ-ο—οἱ φίλ-οι, τῶν φίλ-ων, τοὺς φίλ-ους.

Τὸ τελευταῖον μέρος τῆς λέξεως ποὺ ἀλλάζει κατὰ τὴν κλίσιν τῆς λέγεται κατάληξις.

Γ. Α. Παπαιοικονόμου : Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς Γλώσσης

Τὸ μέρος τῆς λέξης ποὺ δὲν ἀλλάζει, ὅταν τὴν κλίνωμε, λέγεται **θέμα**
Τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρας**.

Παράδειγμα.   **Λέξη**   **Θέμα**   **Κατάληξη**   **Χαρακτήρας**
οὐρανός   οὐραν-   —ος   ν

Σημ. Ἡ πτώση, τὸ γένος, ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ κλίση λέγονται **συνακόλουθα** τοῦ ὀνόματος.

*Αναλύω ἓνα ὄνομα σημαίνει ὅτι λέγω τὰ συνακόλουθά του καὶ ἂν εἶναι κύριο ἢ κοινό.

Παράδειγμα. Τὸν πατέρα : εἶναι ὄνομα κοινό, πτώσης αιτιατικῆς, γένους ἀρσενικοῦ, ἀριθμοῦ ἐνικοῦ, κλίσης τῆς πρώτης.

***Άσκηση 14.** Ἀνάλυσε τὰ ὀνόματα : τοῦ βουνοῦ, τοὺς πίνακες, τὴ γάτα, τῶν παιδιῶν, τὶς γυναῖκες, τῶν χωρῶν, τὶς θάλασσες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΛΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ

Τὰ τρία ἄρθρα : ὁ (γὰρ τὸ ἀρσενικὸ γένος), ἡ (γὰρ τὸ θηλυκὸ) καὶ τὸ (γὰρ τὸ οὐδέτερο) κλίνονται ὡς ἑξῆς :

	Ἐνικός ἀριθμὸς			Πληθυντικός ἀριθμὸς		
	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδεν.
Ὀνομ.	ὁ	ἡ	τὸ	οἱ	οἱ	τὰ
Γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν
Ἀπ.	τὸν ἢ τὸ	τὴν ἢ τὴ	τὸ	τούς	τις	τὰ

Τὸ ἄρθρο δὲν ἔχει κλητικὴ. Ἔτσι λέμε : Πέτρο ἔλα τώρα.

Καμιά φορὰ ὁμως, ὅταν θέλωμε νὰ φωνάξωμε κανέναν, βάζομε μπροστὰ στὴν κλητικὴ τοῦ ὀνόματος τὸ ἐπιφώνημα Ἔ : Ἔ! παιδιά, ἔ μανάβη!

Σημ. 1. Ἡ Αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ παίρνει τὸ ν, ὅταν ἡ λέξη ποὺ ἀκολουθεῖ ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ τὰ σύμφωνα κ, π, τ, μπ, ντ, γκ, ξ, ψ : τὸν ἄερα, τὴν τύχη κλπ.

Σημ. 2. Ἄμα μιλοῦμε γὰρ ἓνα ἀόριστο πρόσωπο, ζῶο ἢ πρᾶμα, στὴ θέση τοῦ ἄρθρου βάζομε τὶς λέξεις **ενας, μιά, ένα** : ἓνας (κάποιος) βοσκόσ, μιά (κάποια) φιλιά, ἓνα (κάποιο) μεσημέρι.

Οἱ λέξεις αὐτὲς λέγονται **ἀόριστο ἄρθρο** γὰρ διάκριση ἀπὸ τὸ ἄλλο ποὺ λέγεται **ὀριστικό**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΗ (ΑΡΣΕΝΙΚΑ)

Καταλήξεις και διαίρεση

ὁ γιαιτ-ός, ὁ πίνακ-ας, ὁ ναῦτ-ης, ὁ καφ-ές, ὁ παλπ-οὺς

Τὰ ἀρσενικά ὀνόματα σιὴν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ τελειώνουν
σὲ -ος, -ας, -ης, -ες καὶ -ους.

ὁ ναῦτης — οἱ ναῦτες, ὁ δρόμος — οἱ δρόμοι

ὁ ψυράς — οἱ ψαράδες, ὁ καφές — οἱ καφέδες

Τὰ ἀρσενικά ὀνόματα εἶναι ἰσοσύλλαβα καὶ ἀνισοσύλλαβα.

Ἴσοσύλλαβα λέγονται ὅσα ἔχουν σιὴν ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ
ὅσες σὺλλαβες ἔχουν καὶ σιὴν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ Ἀνισοσύλλαβα
ὅσα ἔχουν μὲν περισσότερη.

1. Ἀρσενικά σὲ -ος

ὁ λαγός, ὁ πάγος, ὁ ἔμπορος

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ λαγός	ὁ πάγος	ὁ ἔμπορος
Γεν.	τοῦ λαγοῦ	τοῦ πάγου	τοῦ ἐμπόρου
Αἰτ.	τὸ λαγὸν	τὸν πάγον	τὸν ἔμπορον
Κλητ.	— λαγὸν	— πάγον	— ἔμπορον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ λαγοὶ	οἱ πάγοι	οἱ ἔμποροι
Γεν.	τῶν λαγῶν	τῶν πάγων	τῶν ἐμπόρων
Αἰτ.	τούς λαγοὺς	τούς πάγους	τούς ἔμπόρους
Κλητ.	— λαγοὶ	— πάγοι	— ἔμποροι

Παρατηρήσεις

Ἄλέκος — Ἄλέκο, Σπύρος — Σπύρο

γέρος — γέρο, διάκος — διάκο

1) Ἀπὸ τὰ παροξύτονα σὲ -ος τὰ βαφτιστικά ὀνόματα καὶ μερικά

κοινὰ οὐσιαστικὰ σχηματίζουν τὴν κλητικὴν σὲ -ο.

Σημ. Τὸ ὄνομα Παῦλος στὴν κλητικὴ κάνει: Παῦλε καὶ Παῦλο.

ὁ ἔμπορος-τοῦ ἐμπόρου | οἱ ἔμποροι-τῶν ἐμπόρων-τοὺς ἐμπόρους
ὁ κάτοικος-τοῦ κατοίκου | οἱ κάτοικοι-τῶν κατοίκων-τοὺς κατοίκους

2) Τὰ προπαροξύτονα σὲ -ος στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ στὴ γενικὴ καὶ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸ βασικὸ τόνο (τὸν τόνο δηλαδὴ τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ) στὴν παραλήγουσα.

Σημ. Τὰ πολυσύλλαβα καὶ τὰ κύρια προπαροξύτονα ὀνόματα σὲ -ος στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ φυλάττουν τὸ βασικὸ τόνο: ὁ καλόγερος—τοῦ καλόγερου, ὁ ἐξάφθαλμος—τοῦ ἐξάφθαλμου, ὁ Θόδωρος τοῦ Θόδωρου, ὁ Ἀσπρόπυργος τοῦ Ἀσπρόπυργου.

Ὁρθογρ. κανόνας. Ἡ παραλήγουσα ἄλλων τῶν ἀρσενικῶν ποῦ ἔχει α, ι, υ, λογαριάζεται γιὰ βραχύχρονη: πάγος, φίλος, στύλος.

Κατὰ τὰ λαγός, πάγος, ἔμπορος κλίνονται πολλὰ ὀνόματα, π. χ. ὁ θεός, ὁ καιρός, ὁ κυνηγός, ὁ σεισμός, ὁ Κρητικός, ὁ Δημοκός, ὁ σωλωμός, ὁ κάμπος, ὁ ἥλιος, ὁ θρόνος, ὁ στόλος, ὁδρομάκιος, ὁ Τοῦρκος, ὁ Πύργος, ὁ Μάρκος, ὁ δήμαρχος, ὁ ἀπόστολος, ὁ δάσκαλος, ὁ πλάτανος, ὁ Θρασύβουλος, ὁ Χριστόπουλος, κλπ.

Ἀσκησις 15. Κλίνετε τὰ ὀνόματα: ποταμός, λόγος, ἄγγελος.

2. Ἴσοσύλλαβα σὲ -ας

ὁ λιμένας, ὁ ταμίας, ὁ πίνακας

Τὰ ἰσοσύλλαβα σὲ -ας εἶναι παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	λιμένας	ὁ	ταμίας	ὁ	πίνακας
Γεν.	τοῦ	λιμένα	τοῦ	ταμία	τοῦ	πίνακα
Αἰτ.	τὸ	λιμένα	τὸν	ταμία	τὸν	πίνακα
Κλητ.	—	λιμένα	—	ταμία	—	πίνακα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	λιμένες	οἱ	ταμίες	οἱ	πίνακες
Γεν.	τῶν	λιμένων	τῶν	ταμιῶν	τῶν	πινάκων
Αἰτ.	τοὺς	λιμένες	τοὺς	ταμίες	τοὺς	πίνακες
Κλητ.	—	λιμένες	—	ταμίες	—	πίνακες

Παρατηρήσεις

ὁ μήνας—τῶν μηνῶν, ὁ ταμίας—τῶν ταμιῶν

1) Ἀπὸ τὰ ἰσοσύλλαβα σὲ -ας τὰ δισύλλαβα καὶ ὅσα τελειώνουν σὲ

-ίας στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται στή λήγουσα.

Σημ. Τά ὀνόματα ὁ Δίας, ὁ ἄντρας, ὁ μήνας, στή γενική τοῦ ἐνικοῦ κάτουν· τοῦ Δια καί τοῦ Διός, τῷ ἄντρα καί τοῦ ἀντρός, τοῦ μήνα καί τοῦ μηνός.

Ὁρθογρ. κανόνας. Ἡ λήγουσα ὅλων τῶν ἀρσενικῶν πού ἔχει α λογαριάζεται γιά μακρόχρονη· **ἀγώνας, μήνας.**

Κατά τὰ λιμένες, ταμίας, πίνακας, κλίνονται· ὁ πατέρας, ὁ πυθμένας, ὁ σωλήνας, ὁ ἀγώνας, ὁ νιπτήρας, ὁ λοχίας, ὁ εἰσοδηματίας, ὁ φύλακας, ὁ ἄρχοντας, ὁ ἥρωας, ὁ γείτονας, ὁ Λάκωνας, ὁ Πάρωνας, ὁ Κύκλωπας.

Ἀσκησὴ 16. Κλίνετε τὰ ὀνόματα· χειμώνας, ἐπαγγελματίας, κόρακας.

3. Ἀνισοσύλλαβα σὲ -ας

ὁ γαλατάς, ὁ κάλφας, ὁ τσέλιγας

Ἄνισοσύλλαβα σὲ -ας εἶναι ὅλα τὰ δξύτονα καί μερικὰ παροξύτονα καί προπαροξύτονα.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ γαλατάς	ὁ κάλφας	οἱ γαλατάδες	οἱ καλφάδες
Γεν.	τοῦ γαλατᾶ	τοῦ κάλφα	τῶν γαλατάδων	τῶν καλφάδων
Αἰτ.	τὸ γαλατᾶ	τὸν κάλφα	τοὺς γαλατάδες	τοὺς καλφάδες
Κλητ.	— γαλατᾶ	— κάλφα	— γαλατάδες	— καλφάδες

Κατά τὰ γαλατάς, κάλφας, κλίνονται· ὁ παπᾶς, ὁ ἀμαξιάς, ὁ καστανάς, ὁ ψαράς, ὁ σουγιάς, ὁ τραχανάς, ὁ χαλκιάς, ὁ Πειραιάς, ὁ Παλαμᾶς, ὁ ρήγας, ὁ μπάρμπα.

Ἀσκησὴ 17. Κλίνετε τὰ ὀνόματα· ὁ λουκουμάς, ὁ ρήγας, ὁ τσέλιγας.

4. Ἰσοσύλλαβα σὲ -ης

ὁ νικητής, ὁ ἐργάτης

Τὰ ἰσοσύλλαβα σὲ -ης εἶναι δξύτονα καί παροξύτονα.

Ὄνομ.	ὁ νικητής	ὁ ἐργάτης	οἱ νικητῆς	οἱ ἐργάτες
Γεν.	τοῦ νικητῆ	τοῦ ἐργάτη	τῶν νικητῶν	τῶν ἐργατῶν
Αἰτ.	τὸ νικητῆ	τὸν ἐργάτη	τοὺς νικητῆς	τοὺς ἐργάτες
Κλητ.	— νικητῆ	— ἐργάτη	— νικητῆς	— ἐργάτες

Παρατηρήσεις

ὁ δουλευτής - οἱ δουλευτῆς καί οἱ δουλευτάδες

ὁ τραγουδιστής - οἱ τραγουδιστῆς καί οἱ τραγουδιστάδες

1) Μερικά δεξύτονα σὲ **-της** σχηματίζουν τὸν πληθυντικὸ σὲ **-τάδες**, δηλαδή καὶ ἀνισοσύλλαβα π. χ. ὁ πραγματευτής, ὁ ἄλωνιστής, ὁ θφριστής, ὁ τρυγητής— οἱ πραγματευτῆς καὶ οἱ πραγματευτάδες κλπ.

2) Τὸ ὄνομα ἀράβης ἔχει πληθυντικὸ: ἀράβηδες (=οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν μαῦρο χροῖμα) καὶ ἀραπάδες (=οἱ τόποιοι κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου).

3) Τὸ ὄνομα δεσπότης ἔχει πληθυντικὸ: δεσπότες (=ἐκεῖνοι ποὺ φέρονται τυραννικά, οἱ ἄρχοντες) καὶ δεσποτάδες (=οἱ μητροπολίτες).

Κατὰ τὰ νικητής, ἐργάτης κλίνονται: ὁ ἀγορσιστής, ὁ δανειστής, ὁ πολγεμιστής, ὁ προμηθευτής, ὁ ράφτης, ὁ καθρέφτης, ὁ πολίτης, ὁ ἐπιβάτης, ὁ βιβλιοπώλης, ὁ Σπαρτιάτης, ὁ Μανιάτης.

Ἔσκησις 18. Κλίνετε τὰ ἰσοσύλλαβα σὲ **-ης** ποὺ βρίσκονται στὶς παρακάτω προτάσεις:

Μὲ τοὺς δυναμίτες οἱ ἐργάτες ἀναιτιάζουν τοὺς βράχους. Πολλοὶ στὸ στρατὸ πηγαίνουν ἐθελόντες. Ὅσοι πιστεύουν στὰ εἰδωλὰ λέγονται εἰδωλολάτρες.

5. Ἄνισοσύλλαβα σὲ **-ης**

ὁ πεταλωτής, ὁ манάβης, ὁ φούρναρης

Τὰ ἀνισοσύλλαβα σὲ **-ης** εἶναι παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομα.	ὁ πεταλωτής	ὁ манάβης	ὁ φούρναρης
Γεν.	τοῦ πεταλωτῆ	τοῦ манάβη	τοῦ φούρναρη
Αἰτ.	τὸν πεταλωτῆ	τὸν манάβη	τὸν φούρναρη
Κλητ.	— πεταλωτῆ	— манάβη	— φούρναρη

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομα.	οἱ πεταλωτῆδες	οἱ манάβηδες	οἱ φουρνάρηδες
Γεν.	τῶν πεταλωτῆδων	τῶν манάβηδων	τῶν φουρνάρηδων
Αἰτ.	τοὺς πεταλωτῆδες	τοὺς манάβηδες	τοὺς φουρνάρηδες
Κλητ.	— πεταλωτῆδες	— манάβηδες	— φουρνάρηδες

Παρατηρήσεις

ὁ μουσαφίρης, οἱ μουσαφίρηδες καὶ οἱ μουσαφίροιοι

1) Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀνισοσύλλαβα σὲ **-ρηδες** σχηματίζουν τὸν πληθυντικὸ σὲ **-ρηδες** καὶ **-ραῖοι**.

Κατὰ τὰ: πεταλωτῆς, манάβης, φούρναρης, κλίνονται: ὁ μπαλωματής, ὁ ντουφεξής, ὁ χατζής, ὁ Ἑρακλῆς, ὁ Κοραῆς, ὁ τιμονιέρης,

ὁ παππούλης, ὁ Μανόλης, ὁ Κανάρης, ὁ Γενάρης, ὁ Τίβερης, ὁ Δούναβης, ὁ Τάμεσης (ποτάμια τῆς Εὐρώπης), ὁ κοιτζάμπασης.

*Ασκησις 19. Κλίνετε στὸν ἐνικό τὰ ὀνόματα: ὁ Περικλῆς, ὁ Βαλαωρίτης.

*Ασκησις 20. Κλίνετε στὸν πληθυντικό τὰ ἀνισοσύλλαβα σὲ -ης τῶν παρακάτω προτάσεων.

Ποῦ θὰ πᾶς, θὰ σὲ πιάσω κατεργάρη. Περιβολάρη, ἔχεις πατάτες; Ὁ καλὸς караβοκῆρης στὴ φουρτούνα φαίνεται.

6. Ἄρσενικά σὲ -ἐς καὶ -οὺς

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

<i>*Ονομ.</i>	ὁ μεξῆς	ὁ παππούς	οἱ μεξέδες	οἱ παππούδες
<i>Γεν.</i>	τοῦ μεξῆ	τοῦ παππού	τῶν μεξέδων	τῶν παππούδων
<i>Αἰτ.</i>	τὸ μεξῆ	τὸν παππού	τοὺς μεξέδες	τοὺς παππούδες
<i>Κλητ.</i>	— μεξῆ —	παππού	— μεξέδες —	παππούδες

Κατὰ τὸ μεξῆς κλίνονται ὁ καναπῆς, ὁ μενεξῆς, ὁ φιδῆς, ὁ χασῆς, Κατὰ τὸ παππούς κλίνονται ὁ Ἰησοῦς, ὁ νοῦς, ὁ ροῦς (=τὸ ρεῦμα) χωρὶς πληθυντικό.

*Ασκησις 21. Βρᾶστε τρία ὀνόματα σὲ -ἐς καὶ κλίνετε τα.

8 Ἄρσενικά ἰδιόκλιτα

Μερικὰ ἄρσενικά σὲ -ας καὶ -ης ἀκολουθοῦν στὸν πληθυντικό διαμορφωτικό (ἴδιο) τρόπο κλίσης: ὁ κουρέας—οἱ κουρεῖς, ὁ διανομέας—οἱ διανομεῖς, ὁ εὐγενῆς—οἱ εὐγενεῖς. Ἀυτὰ λέγονται **ἰδιόκλιτα**.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

<i>*Ονομ.</i>	ὁ κουρέας	ὁ εὐγενῆς	οἱ κουρεῖς	οἱ εὐγενεῖς
<i>Γεν.</i>	τοῦ κουρέα	τοῦ εὐγενῆ	τῶν κουρέων	τῶν εὐγενῶν
<i>Αἰτ.</i>	τὸν κουρέα	τὸν εὐγενῆ	τοὺς κουρεῖς	τοὺς εὐγενεῖς
<i>Κλητ.</i>	— κουρέα —	εὐγενῆ	— κουρεῖς —	εὐγενεῖς

Κατὰ τὸν κουρέας κλίνονται: ὁ εἰσαγγελέας, ὁ γραμματέας, ὁ δεκανέας.

*Ασκησις 22. Κλίνετε τὰ ὀνόματα: γραφέας, σκαπανέας, συγγενῆς.

Ἐπιγραφικὸι κανόνες γιὰ ὅλα τὰ ἄρσενικά

Κανόνες τονισμοῦ

1) Ἡ ὀνομαστική, ἡ αἰτιατική καὶ ἡ κλητική καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν, ἅμα τονίζεται στὴ λήγουσα παίρνει ὀξεῖα: ὁ πραγματευτής, ὁ ψαράς, οἱ γιατροί, τὸν πραγματευτή, τὸν ψαρά, τοὺς γιατρούς, ψαρά.

Σημ. Παίρουν περιορισμένη: 1) τὰ νοῦς, πλοῦς (=ταξίδι πλοίου), ροῦς (=ρεῦμα), Ἰησοῦς, 2) ἡ ὀνομαστική, ἡ αἰτιατική καὶ ἡ κλητική τῶν ἰδιόκλιτων σὲ -εας: οἱ διανομεῖς—τοὺς διανομεῖς, διανομεῖς. 3) τὰ κύρια ὀνόματα σὲ -ας: Ὁμαῖς

Μηνᾶς, Λουκᾶς, Παλαμᾶς, Σκουφᾶς, 4) τὰ ἀρχαῖα κύρια ὀνόματα σὲ -ης : Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς, Ἡρακλῆς, Ἀπελλῆς, Ἐρμῆς, Νεοκλῆς, κλπ.

2) Ἡ γενική καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν, ἅμα τορίζεται στὴ λήγουσα παίρνει περισπωμένη: τῶν μαθητῶν, τῶν γεωργῶν, τῶν λογιστῶν.

3) Ἡ λήγουσα τῶν ἀρσενικῶν ποὺ ἔχει α λογαριάζεται γιὰ μακροχροση. Γι' αὐτὸ ἡ μακροχροση παραλήγουσα ἅμα τορίζεται παίρνει ὀξεῖα: ὁ ἀγῶνας—τοῦ ἀγῶνα—τὸν ἀγῶνα—ἀγῶνα, ὁ σωλῆνας—τοῦ σωλῆνα—τὸ σωλῆνα—σωλῆνα.

4) Ἡ παραλήγουσα τῶν ἀρσενικῶν, ποὺ ἔχει δίχρονο, δηλαδὴ (α, ι, υ) λογαριάζεται σὲ ὅλες τὲς πτώσεις γιὰ βραχύχροση. Γι' αὐτὸ, ἅμα τορίζεται, παίρνει ὀξεῖα: ὁ διάκος, ὁ σπίνος, ὁ μύθος—οἱ διάκοι, οἱ μύθοι, οἱ σπῖνοι.

Σημ. Τὸ ὄνομα Κωνσταντῖνος παίρνει περισπωμένη.

Ἄσκηση 23. Βάλ' ε τὸν κατάλληλο τόνο στὶς παρακάτω λέξεις :

Ὁ ζωστηρας. Ὁ Νικος. Τοῦ στρατώνα, τὸν κομματῆρα. Ὁ λαπας. Τὸ Μαραθῶνα. Τῶν μηνῶν. Τοῦ ἀδερφοῦ. Τοῦ ποιητῆ. Τῶν ποιητῶν. Οἱ κρινοὶ. Τοὺς λυκοὺς. Τοῦ σπουργιτῆ. Οἱ πολῖτες. Τὸν ὄπλιτη. Ὁ δρακοῦ. Οἱ δρακοὶ. Ὁ Ζαχαρίας.

Σημ. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΝ

1) Ἡ κατάληξη τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ -ης γράφεται μὲ ἦτα (η). Ἡ κατάληξη -ες τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ γράφεται μὲ ἔφιλο (ε) : ὁ ποιητῆς, ὁ ναῦτης—οἱ ποιητές, οἱ ναῦτες.

2) Ἡ κατάληξη -τήρας γράφεται μὲ ἦτα (η) : ἀνεμιστήρας.

3) Ἡ κατάληξη -ίτης σιὰ περισσότερα οὐσιαστικὰ γράφεται μὲ γιώτα (ι) : πολίτης, ἐρημοσπίτης, συντοπίτης.

Γράφονται μὲ η τὰ : κομήτης, κυβερνήτης, πλανήτης, προφήτης, ἀλήτης. Μὲ υ τό : νεροχύτες, καὶ ὅσα τελειώνουν σὲ -δύτης -λύτης : λωποδύτης, καστροκαταλύτης.

4) Ὅσα φανεροῦν τὸν τόπο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο κατάγεται κάποιος καὶ τελειώνουν σὲ -ίτης γράφονται στὴν παραλήγουσα μὲ γιώτα (ι) : Μεσολογγίτης, Μεγαρίτης, Ἀνατολίτης.

Γράφονται με εἰ : Ἄγιορείτης, Πηλιορείτης. Μὲ η : Αἰγινήτης.

5) Ἡ κατάληξη -τορας γράφεται μὲ ὄμικρον (ο) : εἰσπραχτορας, συμβολάτορας, αὐτοκράτορας.

6) Ἡ κατάληξη -ιώτης γράφεται μὲ γιώτα (ι) καὶ ὠμέγα (ω) : στρατιώτης, νησιώτης, Σουλιώτης.

Γράφονται μὲ ο τὰ : δεσπότης, ἀγγότης, συνωμότης, ἱππότης, τοξόιης.

7) Ἡ κατάληξη -ίας γράφεται μὲ γιώτα (ι) καὶ ἔφιλο (ε) : τιμονιέρης, καμαριέρης.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΛΙΣΗ (ΘΗΛΥΚΑ)

Καταλήξεις και διαίρεση

ἡ χώρα, ἡ βρύση, ἡ Φρόσω, ἡ ἄλεπού

Τὰ θηλυκά ὀνόματα σὴν ὀνομαστικῇ τοῦ ἐνικοῦ τελειώνουν σὲ -α, -η, -ω καὶ -ού.

ἡ ρίζα, οἱ ρίζες — ἡ ἄλεπού, οἱ ἄλεπουδες

Καὶ τὰ θηλυκά ὀνόματα εἶναι ἰσοσύλλαβα καὶ ἀνισοσύλλαβα.

1. Ἴσοσύλλαβα σὲ -α

ἡ μηλιά, ἡ ρίζα, ἡ μέλισσα

Τὰ θηλυκά σὲ -α εἶναι ὀξύτονα, παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	μηλιά	ἡ	ρίζα	ἡ	μέλισσα
Γεν.	τῆς	μηλιάς	τῆς	ρίζας	τῆς	μέλισσας
Αἰτ.	τῇ	μηλιά	τῇ	ρίζα	τῇ	μέλισσα
Κλητ.	—	μηλιά	—	ρίζα	—	μέλισσα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	μηλιές	οἱ	ρίζες	οἱ	μέλισσες
Γεν.	τῶν	μηλιῶν	τῶν	ριζῶν	τῶν	μελισσῶν
Αἰτ.	τίς	μηλιές	τίς	ρίζες	τίς	μέλισσες
Κλητ.	—	μηλιές	—	ρίζες	—	μέλισσες

Παρατηρήσεις

ἡ ρίζα — τῶν ριζῶν, ἡ κυρία — τῶν κυριῶν

1) Ἀπὸ τὰ θηλυκά σὲ -α πολλὰ στῆ γενικῇ τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸ βασικὸ τόνο στῆ λήγουσα.

Σημ. Τὸ ὄν-μα δασκάλα στῆ γεν. τοῦ πληθ. κάνει : τῶν δασκαλισσῶν.

ἡ μέλισσα — τῶν μελισσῶν, ἡ αἴθουσα — τῶν αἰθουσῶν
ἡ σάλπιγγα — τῶν σαλπίνγων, ἡ φάλαγγα — τῶν φαλάγγων

2) Ἀπὸ τὰ προπαροξύτονα σὲ -α στῆ γενικῇ τοῦ πληθυντικοῦ ἄλλα κατεβάζουν τὸ βασικὸ τόνο στῆ λήγουσα καὶ ἄλλα στῆν παραλήγουσα.

Ὁρθογρ. κανόνες. 1) Ἡ λήγουσα τῶν θηλυκῶν πὸν ἔχει -α λογαριάζεται γιὰ μακρόχρονη : ἡ χίνα, ἡ πλατεία, ἡ ρίζα.

2) Ἡ παραλήγουσα ὄλων τῶν θηλυκῶν πὸν ἔχει α, ι, υ, λογαριά-

είται για βραχύχρονη: ἡ πλάκα, ἡ ρίζα, ἡ νύχτα.

Ἀσκηση 24. Κλίνετε τὰ ὀνόματα: ἡ καρδιά, ἡ γλώσσα, ἡ ἄγκυρα.

Ἀσκηση 25. Γράψτε 10 ὀνόματα σὲ -α δέξτονα, 10 παροξύτονα καὶ 10 προπαροξύτονα.

2. Ἀνισοσύλλαβα σὲ -α

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὅνομ. ἡ ὀκτὰ
Γεν. τῆς ὀκτῶς
Αἰτ. τὴν ὀκτὴν
Κλητ. — ὀκτὴ

Πληθυντ. ἀριθμὸς

οἱ ὀκτάδες
τῶν ὀκτῶν
τις ὀκτάδες
— ὀκτάδες

Κατὰ τὸ ὀκτὰ κλίνονται: ἡ γιαγιά, ἡ μαμά, ἡ νταντά, ἡ κυρά.

Σημ. 1. Τὸ κυρὰ κίβη στὸν πληθυντικὸ κυρὲς καὶ κυράδες.

Σημ. 2. Τὰ ὀνόματα θεῶν καὶ πεθερῶν σχηματίζουν ἀνισοσύλλαβα συνήθως ἢ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ: τῶν θειάδων, τῶν πεθεράδων.

Ἀσκηση 26. Κλίνετε τὸ ὄνομα μαμά.

3. Ἰσοσύλλαβα σὲ -η

ἡ τροφή, ἡ τέχνη, ἡ σίκαλη

Τὰ ἰσοσύλλαβα θηλυκὰ σὲ -η εἶναι δέξτονα, παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὅνομ.	ἡ τροφή	ἡ τέχνη	ἡ σίκαλη
Γεν.	τῆς τροφῆς	τῆς τέχνης	τῆς σίκαλης
Αἰτ.	τὴν τροφήν	τὴν τέχνην	τὴ σίκαλην
Κλητ.	— τροφήν	— τέχνην	— σίκαλην

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὅνομ.	οἱ τροφῆς	οἱ τέχνες	οἱ σίκαλες
Γεν.	τῶν τροφῶν	τῶν τεχνῶν	—
Αἰτ.	τις τροφῆς	τις τέχνες	τις σίκαλες
Κλητ.	— τροφῆς	— τέχνες	— σίκαλες

Παρατηρήσεις

ἡ σίκαλη, τῶν —, ἡ ζάχαρη, τῶν —

ἡ ράχη, τῶν —, ἡ πλύση, τῶν —

1) Τὰ προπαροξύτονα θηλυκὰ σὲ -η καὶ μερικὰ παροξύτονα δὲ σχηματίζουν σχεδὸν ποτὲ τὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ.

Σημ 1. Στὴ θέση τῆς γενιῆς ποὺ λείπει χρησιμοποιοῦμε συνήθως ἄλλη ἐκ-

φραση. "Ετοι ἀντὶ τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων : ζάχαρη, πλύση, λέμε : τὰ σακιά ἀπὸ τῆς ζάχαρες, ὁ κόπος πού ἔχουν οἱ πλύσες εἶναι πολὺς, κλπ.

Σημ. 2. Τὰ ὀνόματα νύφη, ἀδερφή, ξαδέρφη, τῆ γενικῆ τοῦ πληθυντικοῦ τῆ σχηματίζου ἀνισούλλαβα : τῶν νυφάδων, τῶν ἀδερφάδων, τῶν ξαδερφάδων.

Κατὰ τὰ τροφή, τέχνη, οἰκαίη, κλίνονται : ἡ ψυχῆ, ἡ ἀλλαγῆ, ἡ ἀρχή, ἡ γραμμῆ, ἡ σαρακοσιτή, ἡ παραμονή, ἡ προσταγῆ, ἡ ζέστη, ἡ κόρη, ἡ λίσπη, ἡ δίκη, ἡ καλοσύνη, ἡ εὐγνωμοσύνη, ἡ Γαστρούνη, ἡ Ἰθάκη, ἡ ἀντάμωση, ἡ βάρφτιση, ἡ πέραση, ἡ σιαύρωση, ἡ Ἄρτεμη.

"**Άσκηση 27.** Κλίνετε τὰ ὀνόματα : ἡ τιμή, ἡ ἀνάγκη, ἡ κούραση.

"**Άσκηση 28.** Κλίνετε θηλυκὰ σὲ -η πού νὰ φανερώουν : 1) ὀνόματα πόλεων καὶ γενικά τόπων τῆς Ἑλλάδας καὶ 2) βαπτιστικά ὀνόματα γυναικῶν.

4. Θηλυκὰ σὲ -η ἀρχαιοκλιτα

Μερικὰ θηλυκὰ σὲ -η σχηματίζου τὸν πληθυντικὸ ὅπως καὶ σὴν ἀρχαία γλώσσα λέγονται γι' αὐτὸ ἀρχαιοκλιτα : ἡ τάξη, οἱ τάξεις, τῶν τάξεων — ἡ πράξη, οἱ πράξεις, τῶν πράξεων.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ἄνομ.	ἡ	τάξη	ἡ	διαίρεση	οἱ	τάξεις	οἱ	διαιρέσεις
Γεν.	τῆς	τάξης	τῆς	διαίρεσης	τῶν	τάξεων	τῶν	διαιρέσεων
Αἰτ.	τὴν	τάξη	τὴ	διαίρεση	τις	τάξεις	τις	διαιρέσεις
Κλητ.	—	τάξη	—	διαίρεση	—	τάξεις	—	διαιρέσεις

Παρατηρήσεις

"Απὸ τὰ ἀρχαιοκλιτα σὲ -η ὅσα ἰδίως ἔχου περισσότερες ἀπὸ δύο συλλαβὲς σχηματίζου τῆ γενικῆ τοῦ ἐνικοῦ καὶ σὲ -εως : ἡ εἶδηση, τῆς εἰδήσεως — ἡ κατάσταση, τῆς καταστάσεως.

Κατὰ τὰ τάξη, διαίρεση κλίνονται : ἡ γνώση, ἡ δύση, ἡ κλίση, ἡ λέξη, ἡ λύση, ἡ πράξη, ἡ σιζή, ἡ σχέση, ἡ φράση, ἡ θλίψη, ἡ δύναμη, ἡ ἀνάσταση, ἡ ἀπόφαση, ἡ εἰσπράξη, ἡ κατάληξη, ἡ παρεξήγηση, ἡ σύνταξη, ἡ συνείδηση, ἡ ὑπόθεση.

"**Άσκηση 29.** Κλίνετε τὰ ὀνόματα : σκέψη, θέση, περίσταση, ἐξήγηση.

5. Ἰσοσύλλαβα σὲ -ω

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ἄνομ.	ἡ	Μέλπω	ἡ	Καλυψὼ
Γεν.	τῆς	Μέλπως	τῆς	Καλυψῶς
Αἰτ.	τὴ	Μέλπω	τὴν	Καλυψὼ
Κλητ.	—	Μέλπω	—	Καλυψὼ

Παρατηρήσεις

1) Ὁ πληθυντικός τῶν θηλυκῶν σέ -ω εἶναι σπάνιος : ἡ Φρόσω — οἱ Φρόσες.

2) Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ θηλυκὰ σέ -ω εἶναι βαφτιστικά ὀνόματα : Ἀργυρώ, Βαγγελιώ, Δέσπω κλπ.

3) Σέ -ω τελειώνουν καὶ τὰ ὀνόματα : Κῶ (νησί τοῦ Αἰγαίου) καὶ ἠχώ.

***Άσκηση.** 30 Κλίνετε στὸν ἑνικό τὰ παρακάτω θηλυκὰ : Βασίλω, Κλειώ.

Ἄνισοσύλλαβα σέ -οῦ

Ἑνικός ἀριθμὸς Πληθυντ. ἀριθμὸς

Ὀν.	ἡ ἄλεπού	οἱ ἄλεπούδες
Γεν.	τῆς ἄλεπούς	τῶν ἄλεπούδων
Αἰτ.	τὴν ἄλεπού	τις ἄλεπούδες
Κλ.	— ἄλεπού	— ἄλεπούδες

***Άσκηση.** 31 Πῶς λέγεται ἡ γυναίκα ποῦ πουλάει αὐγά ; ποῦ φτιάνει καπέλλα ; πὺ ἡ γλώσσα της ὅλο λέει ; ποῦ ἀγαπάει πολὺ τὸν ὕπνο ; ποῦ φρονάζει δλοένα ; ποῦ ἔχει ξανθὰ μαλλιά ;

***Άσκηση.** 32 Κλίνετε ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά με τὰ ὅποια θ' ἀπαντήσετε στὴν παραπάνω ἀσκηση τὰ δύο.

7. Ἀρχαιοκλιτα σέ -ος

Ἑνικός ἀριθμὸς

Πληθυντ. ἀριθμὸς

Ὀν.	ἡ ἐγκύκλιος	οἱ ἐγκύκλιες	καὶ οἱ ἐγκύκλιοι
Γεν.	τῆς ἐγκυκλίου	τῶν ἐγκυκλίων	
Αἰτ.	τὴν ἐγκύκλιο	τις ἐγκύκλιες	καὶ τις ἐγκυκλίους
Κλ.	— ἐγκύκλιο	— ἐγκύκλιοι	

Παρατηρήσεις

ἡ ἐγκύκλιος, τῆς ἐγκυκλίου, τῶν ἐγκυκλίων, τις ἐγκυκλίους

Τὰ ἀρχαιοκλιτα σέ -ος στὴ γενική καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν καὶ στὴν αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸ βασικό τόνο στὴ παραλήγουσα.

Κατὰ τὸ ἐγκύκλιος κλίνονται : ἡ ἀτμάκατος, ἡ ἄβυσσος, ἡ μέθοδος, ἡ εἴσοδος.

***Άσκηση.** 33 Κλίνετε τὰ ὀνόματα : διάμετρος (γραμμὴ ποῦ χωρίζει τὸ κύκλο σέ δύο ἴσα μέρη), εἴσοδος.

***Άσκηση.** 34 Γράψετε ὀνόματα σέ -ος ποῦ νὰ φανερώσουν πόλεις καὶ νησιά τῆς Ἑλλάδας.

Ὁρθογραφικοὶ κανόνες γιὰ ὅλα τὰ θηλυκὰ

Κανόνες τονισμοῦ

Καὶ τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων :

1) Ἡ ὀνομαστική, ἡ αἰτιατική καὶ ἡ κλητική ἅμα τονίζονται στὴ λήγουσα παίρνοντας ὀξεῖα : ἡ τιμή, τὴν τιμή, τιμή, ἡ χαρά, τὴ χαρά, χαρά, μνηστού.

Σημ. Παίρνοντας περισπωμένη τὰ : Ἀθηνᾶ, Ναοικᾶ, γῆ.

2) Ἡ γενική καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν, ἅμα τονίζεται στὴ λήγουσα, παίρνει περισπωμένη : τῆς καρδιᾶς, τῶν τιμῶν, τῆς ψυχῆς, τῶν ψυχῶν.

3) Ἡ λήγουσα ποὺ ἔχει α λογαριάζεται γιὰ μακρόχρονη Γι' αὐτὸ ἡ παραλήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει ὀξεῖα : ἡ χήνα, τῆς χήνας, τῆς πείνας, τὴν πλατεῖα.

Τὰ δίχρονα α, ι, υ, στὴν παραλήγουσα λογαριάζονται γιὰ βραχύχρονα : οἱ γάιες, οἱ νίκες, οἱ βρούσες.

Σημ. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΝ.

1) Ὅλα τὰ θηλυκὰ ποὺ τελειώνουν σὲ -η γράφονται μὲ ἦτα (η) : ψυχῆ, τιμή, ζέση, ἄλωση, εἰσπραξη.

2) Ὅλα ὅσα τελειώνουν σὲ -ω γράφονται μὲ ὦμεγα (ω) : ἡ Φρόσω, ἡ Χαίδω.

3) Ἡ κατάληξη -ισσα γράφεται μὲ γιώτα (ι) καὶ δύο σίγμα (σσ) : ἡ ἀρχόνισσα, ἡ γειτόνισσα, ἡ βασιλίσσα.

4) Ἡ κατάληξη -τρια γράφεται μὲ γιώτα (ι) : ἡ διευθύντρια, ἡ μαθήτρια.

5) Ἡ κατάληξη -ίνα γράφεται μὲ γιώτα (ι) : ἡ δημοχίνα, ἡ ἀραπίνα.

6) Ἡ κατάληξη -αίνα γράφεται μὲ ἄλφα γιώτα (αι) : ἡ λύκαινα, ἡ ψωμάδαινα.

7) Στὰ περισσότερα δέξτονα θηλυκὰ σὲ -ιά ἡ κατάληξη -ιά γράφεται μὲ γιώτα (ι) : μονοιά, νυχτιά, ξενοιά.

8) Σὲ πολλὰ παροξύτονα θηλυκὰ σὲ -ια ἡ κατάληξη -ια γράφεται μὲ γιώτα (ι) : ἀγγελία, φορολογία, φτήνια.

9) Σὲ πολλὰ παροξύτονα ἡ κατάληξη -εια γράφεται μὲ ἔψιλον γιώτα (ει) : βασιλεία, ἐκστρατεία, δουλεία, λατρεία.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ γίνονται ἀπὸ ῥήματα σὲ -εῖω.

10) Ἡ κατάληξη -ίλα γράφεται μὲ γιώτα (ι) : ξινίλα, μαρούλα.

11) Ἡ κατάληξη -οσυνη γράφεται μὲ ὄμικρο (ο) καὶ ἔψιλο (υ) : δικαιοσύνη, καλοσύνη, ἀγνωμοσύνη.

12) Ἡ κατάληξη -οτητα γράφεται μὲ ὄμικρο (ο) καὶ ἦτα (η) : ἡ -υτητα μὲ ἔψιλο (υ) καὶ ἦτα (η) κοινότητα, ἀθωότητα, βαρύτητα, ταχύτητα.

13) Ἡ κατάληξη -ίτσα γράφεται μὲ γιώτα (ι) : δραχμίτσα, μηλίτσα. Ἐξαιρεῖται τὸ θείτσα.

14) Ἡ κατάληξη -ιέρα γράφεται μὲ γιώτα (ι) καὶ ἔψιλο (ε) : σουπίερα, ἀλατιέρα, καμαριέρα.

15) Ἡ κατάληξη -ελα μὲ ἔψιλο (ε) καὶ ἓνα λάμδα (λ) φουστανελα, καφέλα.

Τὰ ὀνόματα *βδέλλα*, *θύελλα*, γράφονται μὲ δύο λάμδα (*λλ*).

Ἀσκηση 34. Βάλτε τὸν τόνο π ὅ πρέπει στὰ παρακάτω ὀνόματα :

Ἡ παλικαρία. Τὴν πλεονεξία. Τῆς τροφῆς. Τῆ ζῶη. Τῆς ριζῆς.
Ἡ προικα. Ἡ σειρηνα. Τὴν τριχα. Ἡ μανουλι. Τῆ Σαλαμινα. Τῶν
λυκτων. Τῆς σπιθες. Τὴν ξυστροι. Οἱ Ἑλληνιδες. Τῶν μαθητριων.

Ἀσκηση 35. Πῶς λέγεται ἡ πράξις πού κάνει ἐκεῖν ὁ πού :
κολακεύει—λατρεύει—εἰρωνεύεται—ἐκτρατεύει—μεσιτεύει—νοθεύει

Ἀσκηση 36. Πῶς λέγεται ἡ ιδιότητα πού ἔχει :

ὁ ἀγράμματος, ὁ δίκαιος, ὁ μεγάλος, ὁ ἄξιος (*κατάληξη -οσση*).

ὁ γενναῖος, ὁ βαρῦς, ὁ τρυφερός, ὁ ὠραῖος (*κατάληξις -οτητα -ύτητα*).

ΤΡΙΤΗ ΚΛΙΣΗ (ΟΥΔΕΤΕΡΑ)

Καταλήξεις καὶ διαίρεση

τὸ αὐγό, τὸ ἀρνί, τὸ δάσος, τὸ δέσμα

τὸ πλύσιμο, (τὸ πλέξιμο, τὸ ράψιμο), τὸ κρέας, τὸ φῶς

Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα στὴν ὀνομαστικῇ τοῦ ἐνικοῦ τελειώνουν σὲ *-ο*, *-ι*,
-ος, *μα*, *-σιμο* (*-ξιμο*, *-ψιμο*), *-ας* καὶ *ως*.

τὸ αὐγό, τὰ αὐγά—τὸ δάσος, τὰ δάση—τὸ δέσμα, τὰ δέρματα.

Καὶ τὰ οὐδέτερα ὀνόματα εἶναι *ισοσύλλαβα* καὶ *ἀνισοσύλλαβα*.
Ἴσοσύλλαβα εἶναι ὅσα τελειώνουν σὲ *-ο*, *-ι*, καὶ *ος*.

1. Ἴσοσύλλαβα σὲ *-ο*

τὸ φτερό, τὸ θρανί, τὸ σύννεφο, τὸ ἄλογο

Ἐνικός ἀριθμὸς

<i>Ὀν.</i>	τὸ	φτερό	τὸ	θρανί	τὸ	σύννεφο	τὸ	ἄλογο
<i>Γεν.</i>	τοῦ	φτεροῦ	τοῦ	θρανίου	τοῦ	σύννεφου	τοῦ	ἄλόγου
<i>Αἰτ.</i>	τὸ	φτερό	τὸ	θρανί	τὸ	σύννεφο	τὸ	ἄλογο
<i>Κλ.</i>	—	φτερό	—	θρανί	—	σύννεφο	—	ἄλογο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

<i>Ὀν.</i>	τὰ	φτερά	τὰ	θρανία	τὰ	σύννεφα	τὰ	ἄλογα
<i>Γεν.</i>	τῶν	φτερῶν	τῶν	θρανίων	τῶν	σύννεφων	τῶν	ἄλόγων
<i>Αἰτ.</i>	τὰ	φτερά	τὰ	θρανία	τὰ	σύννεφα	τὰ	ἄλογα
<i>Κλ.</i>	—	φτερά	—	θρανία	—	σύννεφα	—	ἄλογα

τὸ σύννεφο—τοῦ σύννεφου— ὧν σύννεφων

τὸ ἄλογο-- τοῦ ἀλόγου— τῶν ἀλόγων

Ἀπὸ τὰ προπαροξύτονα οὐδέτερα σὲ -ο ἄλλα φυλάγουν τὸ βασικόν τόνο σὲ ὅλες τις πτώσεις καὶ ἄλλα στὴ γενική καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν τὸν κατεβάζουν στὴν παραλήγουσα.

Σημ. Σὲ μερικά προπαροξύτονα ὁ βασικός τόνος στὴ γενική μπορεί καὶ νὰ μείνῃ καὶ νὰ κατεβῇ στὴν παραλήγουσα : τοῦ γόνάτου καὶ γονάτου—τῶν ἀιμόπλοιων καὶ ἀιμοπλοίων—τοῦ βουτύρου καὶ βουτύρου—ταῖς πρόβατου καὶ προβάτου.

Ὁρθογρ. κανόνες. 1) Ἡ λήγουσα ὄλων τῶν οὐδειτέρων πού ἔχει α λογαριάζεται γιὰ βραχύχρονη : τὰ φτερά, τὰ αὐγά, τὰ πεῦκα.

2) Ἡ παραλήγουσα ὄλων τῶν οὐδειτέρων πού ἔχει α, ι, υ λογαριάζεται γιὰ βραχύχρονη : τὸ κάστρο, τὸ σύρο, τὸ κρένο.

Κατὰ τὰ φτερά, θρανίον, σύννεφο κλίνονται : τὸ βουνόν, τὸ νερό, τὸ καμπαναρίον, τὸ ζυμαρικό, τὸ φυτό, τὸ δέντρο, τὸ ξύλο, τὸ σύκο, τὸ πλοῖον, τὸ ταμεῖον, τὸ λίχανον, τὸ δάχτυλον, τὸ σέλιον, τὸ ροδάκνον, τὸ ξινόμηλον, τὸ ἐπιπλον, τὸ βέαιον, τὸ ὄργανον, τὸ ἄτομον, τὸ ἔξοδον.

Ἀσκηση 37. Κλίνετε τὰ ὀνόματα : πρῆκόν, βιβλίον, ψίχουλον, κύπελλον.

2. Ἰσοσύλλαβα σὲ -ι

τὸ κουτί, τὸ παιδί, τὸ λουλούδι, τὸ τραγούδι

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὅρ. τὸ κουτί τὸ λουλούδι τὰ κουτιά τὰ λουλούδια

Γεν. τοῦ κουτιοῦ τοῦ λουλουδιοῦ τῶν κουτιῶν τῶν λουλουδιῶν

Αἰτ. τὸ κουτί τὸ λουλούδι τὰ κουτιά τὰ λουλούδια

Κλ. — κουτί — λουλούδι — κουτιά — λουλούδια

Ὁρθογρ. κανόνες. Ὅλα τὰ οὐδέτερα σὲ -ι γράφονται μὲ γιώτα : παιδί, σκυλί, ἀηδόνι, κλπ.

Σημ. Γράφονται μὲ ὑψίλον (υ) τὰ : δάκρυ, δίχτυ, στάχυ. Τὰ ὀνόματα βριάδι, δόρυ, ὄξύ, γράφονται μὲ ὑψίλον (υ) μόνο στὴν ὀνομ., αἰτ., καὶ κλητ. τοῦ ἐνικοῦ.

2) Τὸ γιώτα (ι) στὸ τέλος τῶν οὐδειτέρων λογαριάζεται γιὰ μακρόχρονον. Γι' αὐτὸ ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει ὀξεῖα : τὸ λουλούδι, τὸ χνούδι.

Ἀσκηση 38. Κλίνετε τὰ ὀνόματα : κλαρί, χιόνι.

Ἀσκηση 39. Βρῆστε καὶ γράψτε τὰ οὐδέτερα σὲ -ι ὀξύτονα καὶ τὰ παροξύτονα.

3. Ἴσοςύλλαβα σὲ -ος

		τὸ δάσος, τὸ μέγεθος		
	<i>Ἐνικός ἀριθμὸς</i>		<i>Πληθυντικός ἀριθμὸς</i>	
<i>Ὀν.</i>	τὸ δάσος	τὸ μέγεθος	τὰ δάση	τὰ μεγέθη
<i>Γεν.</i>	τοῦ δάσου	τοῦ μεγέθους	τῶν δασῶν	τῶν μεγεθῶν
<i>Αἰτ.</i>	τὸ δάσος	τὸ μέγεθος	τὰ δάση	τὰ μεγέθη
<i>Κλ.</i>	— δάσος	— μέγεθος	— δάση	— μεγέθη

Παρατηρήσεις

τὸ μέγεθος, τοῦ μεγέθους, τὰ μεγέθη

τὸ ἔδαφος, τοῦ ἔδαφους, τὰ ἔδάφη

Τὰ προπαροξύτονα οὐδέτερα σὲ -ος στῆ γενική τοῦ ἐνικοῦ καὶ στῆν ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸ βασικὸ τόνο στῆν παραλήγουσα.

Σημ. Τὰ ἀφηρημένα σὲ -ος δὲν σχηματίζουν πληθυντικό: τὸ θάρος, τὸ κόστος, τὸ κύρος.

Κατὰ τὰ δάσος, μέγεθος κλίνονται: τὸ μέρος, τὸ βίωμα, τὸ ἔθνος, τὸ εἶδος, τὸ ἄνθος, τὸ κέρδος, τὸ ἔδαφος, τὸ στέλεχος, τὸ ἔλεος.

Ἀσκηση 38. Κλίνετε τὰ ὀνόματα: τὸ λάθος, τὸ σιῆθ ς, τὸ ἔδαφος.

4. Ἄνισοςύλλαβα σὲ -μα

τὸ δέρμα, τὸ μάθημα

	<i>Ἐνικός ἀριθμὸς</i>		<i>Πληθυντικός ἀριθμὸς</i>
<i>Ὀν.</i>	τὸ δέρμα	τὸ μάθημα	τὰ δέρματα τὰ μαθήματα
<i>Γεν.</i>	τοῦ δέρματος	τοῦ μαθήματος	τῶν δερμάτων τῶν μαθημάτων
<i>Αἰτ.</i>	τὸ δέρμα	τὸ μάθημα	τὰ δέρματα τὰ μαθήματα
<i>Κλ.</i>	— δέρμα	— μάθημα	— δέρματα — μαθήματα

Κατὰ τὰ δέρμα, μάθημα κλίνονται: τὸ αἷμα, τὸ κύμα, τὸ στρέμμα, τὸ ψέμα, τὸ χῶμα, τὸ ὕψωμα, τὸ ἄθροισμα, τὸ διάλειμμα, τὸ μῆθημα, τὸ ποίημα.

Ἀσκηση 39. Κλίνετε τὰ ὀνόματα: χῶμα, κέντημα.

5. Ἄνισοςύλλαβα σὲ -σιμο (-ξιμο -ψιμο)

	<i>Ἐνικός ἀριθμὸς</i>		<i>Πληθυντ. ἀριθμὸς</i>
<i>Ὀν.</i>	τὸ πλύσιμον		τὰ πλυσίματα
<i>Γεν.</i>	τοῦ πλυσίματος	(τοῦ πλύσιμου)	τῶν πλυσιμάτων

Αἰτ.	τὸ πλύσιμο	τὰ πλυσίματα
Κλ.	— πλύσιμο	— πλυσίματα

*Ασκησις 40. Κλίνετε τὰ ὀνόματα: σιρόσιμο, βάρσιμο, τάξιμο.

*Ασκησις 41. Γράψετε 10 οὐδέτερα σὲ -σιμο (-ξιμο -ψιμο).

6. Ἄνισοσύλλαβα σὲ -ας, -ως

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ἦν.	τὸ κρέας	τὸ φῶς	τὰ κρέατα	τὰ φῶτα
Γεν.	τοῦ κρέατος	τοῦ φωτός	τῶν κρεάτων	τῶν φώτων
Αἰτ.	τὸ κρέας	τὸ φῶς	τὰ κρέατα	τὰ φῶτα
Κλ.	— κρέας	— φῶς	— κρέατα	— φῶτα

*Ασκησις 42 Κλίνετε τὰ ὀνόματα: πέρας, τέρας (κατὰ τὸ κρέας), καθιστώς (=μὰ κατάσισση πὸν ὑπάρχει, π. χ. κοινωνικὸν καθιστώς), γεγονόςς (κατὰ τὸ φῶς).

7. Οὐδέτερα ἰδιόκλιτα

Τὰ οὐδέτερα: 1) ὄν (=ἐκεῖνο πὸν ὑπάρχει), παρόν, παρελθόν, προῖόν, καθήκον, συμφέρον, μέλλον, 2) πᾶν, σύμπαν, 3) μηδέν, φωνήεν, καὶ 4) ὄξύ, δόρυ, εἶναι ἰδιόκλιτα καὶ κλίνονται κατὰ τὰ ἀκόλουθα παραδείγματα:

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ἦν.	τὸ ὄν	τὸ πᾶν	τὸ φωνήεν	τὸ ὄξύ
Γεν.	τοῦ ὄντος	τοῦ παντός	τοῦ φωνήεντος	τοῦ ὀξέος
Αἰτ.	τὸ ὄν	τὸ πᾶν	τὸ φωνήεν	τὸ ὄξύ
Κλ.	— ὄν	— πᾶν	— φωνήεν	— ὄξύ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ἦν.	τὰ ὄντα	τὰ πάντα	τὰ φωνήεντα	τὰ ὄξέα
Γεν.	τῶν ὄντων	τῶν πάντων	τῶν φωνήεντων	τῶν ὀξέων
Αἰτ.	τὰ ὄντα	τὰ πάντα	τὰ φωνήεντα	τὰ ὄξέα
Κλ.	— ὄντα	— πάντα	— φωνήεντα	— ὄξέα

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ἦν.	τὸ καθήκον	τὸ μηδέν	τὸ δόρυ	τὸ σύμπαν
Γεν.	τοῦ καθήκοντος	τοῦ μηδενὸς	τοῦ δόρατος	τοῦ συμπαντος
Αἰτ.	τὸ καθήκον	τὸ μηδέν	τὸ δόρυ	τὸ σύμπαν
Κλ.	— καθήκον	— μηδέν	— δόρυ	— σύμπαν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ἦν.	τὰ καθήκοντα	τὰ μηδενικά	τὰ δόρατα	τὰ σύμπαντα
Γεν.	τῶν καθήκοντων	τῶν μηδενικῶν	τῶν δοράτων	τῶν συμπάντων

Γ. Δ. Παπαικονόμου : Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς Γλώσσης 3

Αιτ. τὰ καθήκοντα τὰ μηδενικά τὰ δόρατα τὰ σύμπαντα
Κλ. — καθήκοντα — μηδενικά — δόρατα — σύμπαντα

**Άσκηση 43.* Κλίνετε τὰ οὐδέτερα : προίον, συμφέρον, μέλλον, παρόν.

Ὁρθογραφικοὶ κανόνες γιὰ ὅλα τὰ οὐδέτερα

Κανόνες τονισμοῦ

Καὶ τῶν οὐδετέρων :

1) ἡ ὀνομαστική, ἡ αἰτιατική καὶ ἡ κλητική, ἅμα τονίζεται στὴ λήγουσα, παίρνει δξεία : τὸ σακκί, τὰ σακκιά, τὰ αὐγά.

Σημ. Τὸ ὄνομα πᾶν παίρνει περιορισμένη.

2) ἡ γενική τοῦ ἐν. καὶ τοῦ πληθ. ἅμα τονίζεται στὴ λήγουσα, παίρνει περιορισμένη : τοῦ λουλουδιοῦ, τῶν τραγουδιῶν, τοῦ αὐγοῦ, τῶν αὐγῶν.

3) ἡ λήγουσα ποῦ ἔχει **α** λογαριάζεται γιὰ βραχύχρονη. Γι' αὐτὸ ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει περιορισμένη : τὸ χῶμα, τὰ σχολεῖα, τὰ δῶρα.

4) ἡ παραλήγουσα ποῦ ἔχει **α, ι, υ**, λογαριάζεται γιὰ βραχύχρονη. Γι' αὐτὸ, ἅμα τονίζεται, παίρνει δξεία : τὸ δάσος, τὸ ταξίδι, τὸ παραμῦθι.

5) ἡ λήγουσα σὲ **ι** λογαριάζεται γιὰ μακρόχρονη. Γι' αὐτὸ ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει δξεία : τὸ μαχαίρι, τὸ καλοκαίρι.

Σημ. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΝ

1) Τὰ οὐδέτερα ποῦ τελειώνουν σὲ **-ι** γράφονται μὲ γιώτα (**ι**) : τὸ ἄρνι, τὸ χελιδόνι.

2) Ἡ κατάληξη **-ιδι** γράφεται μὲ γιώτα (**ι**) : στολίδι, κεντίδι.

Γράφονται μὲ **υ** : καρῦδι, κρεμῦδι, φρυδι ἔμφιλον γιώτα (**ει**) : ἀντικλεῖδι.

(η) Παλαμίδι (φρούριο τοῦ Ναυπλίου).

3) Ἡ κατάληξη **-ητό** γράφεται μὲ ἦτα (**η**) : βογκητό, ἀγκομαχητό.

4) Ἡ κατάληξη **-τήρι** γράφεται μὲ ἦτα (**η**) : κλαδευτήρι, ποτιστήρι.

Γράφονται μὲ **υ** : κεφαλοτύρι, ψωμοτύρι.

Ἡ κατάληξη **-τήρι** γράφεται μὲ ἦτα (**η**) καὶ γιώτα : (**ι**) γυμναστήριον, δικαστήριον, ἐκπαιδευτήριον.

Γράφονται μὲ **υ** : μαρτύριον : μὲ **ι** : χίριον.

6) Τὰ οὐδέτερα σὲ **-ειο** ποῦ τονίζονται στὴν παραλήγουσα γράφονται μὲ ἔμφιλον γιώτα (**ει**) : τὸ γραφεῖο, τὸ νοσοκομεῖο.

7) Ἡ κατάληξη **-ίδιο** γράφεται μὲ δύο (**ι**) : σφαιρίδιο, κρατίδιο, σακκίδιο.

8) Ἡ κατάληξη **-ονι** γράφεται μὲ ὄμικρον (**ο**) : λεμόνι, ἀηδόνι.

Γράφονται μὲ (**ω**) : ἄλώνι, κυθώνι, κωθώνι, παραγώνι.

**Άσκηση 44.* Βάλτε τὸν τόνο ποῦ πρέπει στὶς παρακάτω λέξεις :

Τὰ προίκια. Τῶν Φιλιατρῶν. Τὰ φυλλα τοῦ πευκῶν. Τὸ γυναικειο φυλο. Ἐχῶ ἕνα φιλο. Τὰ θηρία. Τὸ Βελεστινο. Τῶν σχοινίων. Τὰ σγκα. Τῶν γεφυριῶν. Τὸ ἄμαξι. Τὸ σαποῦνι. Τὰ ρουχα.

Ἀσκηση 45. Γράψετε 3 οὐδέτερα σὲ -τηρι, 3 τὲ -τηριω καὶ 3 σὲ -ειο.

Ἄκλιτα οὐσιαστικά

Ὀν. τὸ Πίσχι, Γεν. τοῦ Πίσχι Αἰτ. τὸ Πίχι, Κλ. Πάχι

Ὀν. τὸ κονιάκ, Γεν. τοῦ κονιάκ, Αἰτ. τὸ κονιάκ, Κλ. κονιάκ

Μερικὰ κοινὰ οὐσιαστικά (ἀπὸ ξένες προπάντων γλῶσσες παρμένα) καὶ μερικὰ κύρια ὀνόματα φυλάγουν σὲ ὄλες τίς πτώσεις τὴν ἴδια κατάληξη. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ λέγονται **ἄκλιτα**: τὸ τριμ, ὁ σωφὲρ, τὰ χειροβίμ, ἄλφα, βῆτα ..... ὠμέγρι (ἐκτό; ἀπὸ τὰ: ἔψιλο, ὄμκρο, ἔψιλο), Ἄδάμ, Δαβίδ, Μωάμεθ, Κιλκίς, Ἱερουσαλήμ, Σινὰ κ ἄ).

Ὅρθογραφικοὶ κανόνες γιὰ ὅλα τὰ ὀνόματα

1) Ἡ ὀνομαστική, ἡ αἰτιατική καὶ ἡ κλητική ὄλων τῶν ὀνομάτων ἅμα τοιζέται στὴ λήγουσα παίρνει ὀξεία: ὁ ψιρίς, ἡ τιμή, τὸ καρφέ, τὸν ψιρά, τὴν τιμή, τοὺς γιατρούς.

Σημ. Πιὲς λήγουσες παίρνουν περιστωμένη κοίταξε σ οὺς κανόνες τοιμοῦ γιὰ κάθε κλίση.

2) Ἡ γενική ὄλων τῶν ὀνομάτων, ἅμα τοιζέται στὴ λήγουσα, παίρνει περισπωμένη: τοῦ γιατροῦ, τῆ: χαράς, τῶν γεωργῶν, τῶν παιδιῶν.

3) Ἡ παραλήγουσα ὄλων τῶν ὀνομάτων, ποὺ ἔχει δίχρονο, δηλ. α, ι, υ, λογαριάζεται γιὰ βραχύχρονη: ὁ διακός, ἡ λάμπα, τὸ δάσος, ὁ κρίνος, ἡ δίψα, τὸ λίπος, ὁ λύκος, ἡ λύρα, τὸ φύλλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ἐπίθετα

1. Ποιὲς λέξεις λέγονται ἐπίθετα

φρέσκος καφές, δροσερός ἀέρας, ὑγρὸς καιρός

τίμιος ἄνθρωπος, φρόνιμος μαθητής, γενναῖος στρατιώτης

Οἱ λέξεις φρέσκος, δροσερός, ὑγρός, φανερόνουν τὴ λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά: καφές, ἀέρας, καιρός φανερόνουν δηλ. τὴν ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν.

Οἱ λέξεις τίμιος, φρόνιμος, γενναῖος, φανερόνουν τὴ ιδιότητα ἔχουν τὰ οὐσιαστικά: ἄνθρωπος, μαθητής, στρατιώτης.

Οἱ λέξεις ποὺ πηγαίνουν μὲτ' ἑαυτὰ οὐσιαστικά καὶ φανερόνουν τὴν ποιότητα ἢ τὴν ιδιότητα αὐτῶν λέγονται **ἐπίθετα**.

Άσκηση 46. Ὑπογραμμίστε τὰ ἐπίθετα:

Κρέας ἄσπρο. Νόστιμο φαγητό. Μαύρη κότα. Κίτρινα παπούτσια.
Ἴσιος δρόμος. Βελόνα μυτερή. Ψωμί ζεστό. Ὁμορφα λουλούδια. Μα-
θίτρια ταχτική. Μεγάλη πλατεία.

2. Γένη τῶν ἐπιθέτων

ὁ καθαρὸς δρόμος, ἡ καθαρὴ κουζίνα, τὸ καθαρὸ δωμάτιο

Τὰ ἐπίθετα ἔχουν τρία γένη, ὅσα δηλαδὴ εἶναι τὰ γένη τῶν οὐσιασ-
τικῶν. Γιὰ κάθε γένος ἔχουν καὶ ξεχωριστὴ κατάληξη.

Σημ. Διακρίνομε εὐκολὰ ὅτι μία λέξη εἶναι ἐπίθετο ἅμα μπορούμε νὰ τὴ
σχηματίσωμε καὶ στὰ τρία γένη.

3. Καταλήξεις τοῦ ἀρσενικοῦ τῶν ἐπιθέτων

ὁ καλὸς μαθητής, ὁ βαθύς ποταμὸς, ὁ σταχτήρ κόκκορας
ὁ πεισματάρης φίλος

Οἱ καταλήξεις τοῦ ἀρσενικοῦ τῶν ἐπιθέτων εἶναι -ος, -υς, ης.

Κλίση τῶν ἐπιθέτων

Γενικὰ τὰ ἐπίθετα κλίνονται σὲ κάθε γένος ὅπως τὰ οὐσιαστικά,
πὺν ἔχουν τὴν ἴδια κατάληξη.

Ὁ βασικὸς τόνος στὰ ἐπίθετα φυλάγεται σὲ ὅλες τὶς πτώσεις.

1. Ἐπίθετα σὲ -ος, η, -ο

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὅν.	ὁ	πρόθυμος	ἡ	πρόθυμη	τὸ	πρόθυμο
Γεν.	τοῦ	πρόθυμου	τῆς	πρόθυμης	τοῦ	πρόθυμου.
Ἀτ.	τὸν	πρόθυμο	τὴν	πρόθυμη	τὸ	πρόθυμο
Κλ.	—	πρόθυμε	—	πρόθυμη	—	πρόθυμο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὅν.	οἱ	πρόθυμοι	οἱ	πρόθυμες	τὰ	πρόθυμα
Γεν.	τῶν	πρόθυμων	τῶν	πρόθυμων	τῶν	πρόθυμων
Ἀτ.	τούς	πρόθυμους	τίς	πρόθυμες	τὰ	πρόθυμα
Κλ.	—	πρόθυμοι	—	πρόθυμες	—	πρόθυμα.

Ἐπίθετα σὲ -ος : η -ο : ἄσπρος, καλός, κακός, γερός, σφιχτός, γεμά-
τος, ἥσυχος, φρόνιμος, στερεός, δίκαιος.

Άσκηση 47. Κλίνετε τὰ ἐπίθετα πονηρός, δροσερός, πράσινος καὶ στὰ τρία
γέννη.

2. Ἐπίθετα σὲ -ος, -α, -ο

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ἽΟν.	ὁ	τίμιος	ἡ	τίμια	τὸ	τίμιο
Γεν.	τοῦ	τίμιου	τῆς	τίμιας	τοῦ	τίμιου
Αἰτ.	τὸν	τίμιο	τὴν	τίμια	τὸ	τίμιο
Κλ.	—	τίμιε	—	τίμια	—	τίμιο

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

ἽΟν.	οἱ	τίμιοι	οἱ	τίμιες	τὰ	τίμια
Γεν.	τῶν	τίμιων	τῶν	τίμιων	τῶν	τίμιων
Αἰτ.	τοὺς	τίμιους	τις	τίμιες	τὰ	τίμια
Κλ.	—	τίμιοι	—	τίμιες	—	τίμια

Παρατηρήσεις

Μερικὰ προπαροξήτονα ἐπίθετα χρησιμοποιοῦνται καὶ γιὰ οὐσιαστικά: ὁ ἄρρωστος ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ ἄρρωστος. Στὴν περίπτωση αὐτὴ τὰ ἐπίθετα αὐτὰ στὴ γενική καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν καὶ στὴν αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα π.χ. τὸ φάρμακο τοῦ ἄρρωστου παιδιοῦ, ἀλλὰ: ἡ καρδιά τοῦ ἄρρώστου. Φροντίζει γιὰ τοὺς ἀγρομάτους ἄνθρώπους, ἀλλὰ: φροντίζει γιὰ τοὺς ἀγρομάτους.

Ἐπίθετα σὲ -ος -α -ο: ὠραῖος, γενναῖος, ἀθῶος, ἀρχαῖος, νέος, τελευταῖος, μέτριος, ἄδειος, ὅμοιος, ἀνόμοιος, τέλειος, ἀσημένιος.

**Άσκηση 48.* Κλίνετε καὶ στὰ τρία γένη τὰ ἐπίθετα: ἀρχαῖος, ἀγριος.

3. Ἐπίθετα σὲ -ος -ιά -ὸ

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ἽΟν.	ὁ	γλυκὸς	ἡ	γλυκιά	τὸ	γλυκὸ
Γεν.	τοῦ	γλυκοῦ	τῆς	γλυκιάς	τοῦ	γλυκοῦ
Αἰτ.	τὸ	γλυκὸ	τὴ	γλυκιά	τὸ	γλυκὸ
Κλ.	—	γλυκὲ	—	γλυκιά	—	γλυκὸ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

ἽΟν.	οἱ	γλυκοὶ	οἱ	γλυκῆς	τὰ	γλυκὰ
Γεν.	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν
Αἰτ.	τοὺς	γλυκοὺς	τις	γλυκῆς	τὰ	γλυκὰ
Κλ.	—	γλυκοὶ	—	γλυκῆς	—	γλυκὰ

Παρατηρήσεις

Ξανθός, ξανθιά (ξανθή), ξανθὸ — φτωχός, φτωχιά (ή), φτωχὸ

Τὰ ἐπίθετα σὲ *-ος, -ιά, -ὸ* ἐκτός ἀπὸ τὸ γλυκός, σχηματίζουσι συχνὰ τὸ θηλυκὸ καὶ σὲ *-η*

Ἐπίθετα σὲ *-ὸς -ιά (ἦ) -ο* : ἐλαφρός, εὐγενικός, θηλυκός, μαλακός, παστρικός, νησιτικός, Ζακυνθινός.

Σημ. Τὸ θηλυκὸ σὲ *-ιά* γράφεται στὸν πληθυντικὸ χωρὶς τὸ γινῶτα (*ι*) : ἡ γνωστικιά - οἱ γνωστικές.

***Άσκηση 49.** Κλίνετε τὸ ἐπίθετο μαλακός καὶ στὰ τρία γένη.

4. Ἐπίθετα σὲ *-ὸς, -ιά, -ὸ* καὶ *-ῆς, -ιά, -ι*

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὀν.	ὁ	ποχὺς	ἡ	παχιά	τὸ	παχὺ
Γεν.	τοῦ	παχιοῦ	τῆς	παχιᾶς	τοῦ	παχιοῦ
Αἰτ.	τὸν	παχὺ	τὴν	παχιά	τὸ	παχὺ
Κλ.	—	ποχὺ	—	παχιά	—	παχὺ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀν.	οἱ	παχιοὶ	οἱ	παχιές	τὰ	παχιά
Γεν.	τῶν	παχιῶν	τῶν	παχιῶν	τῶν	παχιῶν
Αἰτ.	τούς	παχιούς	τις	παχιές	τὰ	παχιά
Κλ.	—	παχιοὶ	—	παχιές	—	παχιά

Κατὰ τὸ ἴδιο τρόπο κλίνονται καὶ τὰ ἐπίθετα σὲ *-ης, -ιά, -ί* : ὁ θαλάσσης, ἡ θαλασσιά, τὸ θαλασσί

Κατὰ τὸ παχὺς κλίνονται : βριθίς, πλατύς, τριχὺς, φαρδύς, δασύς, ἀψύς.

Κατὰ τὸ θαλασσοῦς κλίνονται ἐπίθετα ποὺ σημαίνουν χροῶμα : βυσσινίης, πορτοκολλίης, κανελίης, κλπ

***Ὁρθογρ.** κανόνες, 1) Τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ οὐδέτερο τῶν ἐπιθέτων σὲ *-ος* γράφεται μὲ ὕψιλον *υ*) μόνον στὴν ὀνομαστικὴ, αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ : ὁ παχύς, τὸν παχὺ, παχὺ, ἀλλὰ : τοῦ παχιοῦ, οἱ παχιοὶ κλπ. μὲ γινῶτα (*ι*).

2) Στὶς ἴδιες πτώσεις καὶ στὸν ἴδιον ἀριθμὸ γράφεται μὲ *η* τὸ ἀρσενικὸ τῶν ἐπιθέτων σὲ *-ης* : ψαρής, τὸν ψαρή, ψαρή.

Ἡ κατάληξις τῶν θηλυκῶν *-ιά* γράφεται μὲ γινῶτα (*ι*) : μακριά, θαλασσιά

***Άσκηση 50.** Κλίνετε καὶ στὰ τρία γένη τὰ ἐπίθετα : βαρὺς, βυσσινίης.

***Άσκηση 51.** Γράψετε ὃ ἐπίθετα ποὺ σημαίνουν χροῶμα καὶ στὰ τρία γένη.

Ἐπίθετα σὲ -ης -α -ικο

Ἐνικός ἀριθμὸς

᾽Ον.	ὁ	τεμπέλης	ἡ	τεμπέλα	τὸ	τεμπέλικο
Γεν.	τοῦ	τεμπέλη	τῆς	τεμπέλας	τοῦ	τεμπέλικου
Λίτ.	τὸν	τεμπέλη	τὴν	τεμπέλα	τὸ	τεμπέλικο
Κλ.	—	τεμπέλη	—	τεμπέλα	—	τεμπέλικο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

᾽Ον.	οἱ	τεμπέληδες	οἱ	τεμπέλες	τὰ	τεμπέλικα
Γεν.	τῶν	τεμπέληδων	—	—	τῶν	τεμπέλικων
Λίτ.	τούς	τεμπέληδες	τίς	τεμπέλες	τὰ	τεμπέλικα
Κλ.	—	τεμπέληδες	—	τεμπέλες	—	τεμπέλικα

Παρατηρήσεις

1) Τὸ ἀρσενικὸ τῶν ἐπιθέτων σὲ -ης, —α, —ικο σχηματίζεται ἀνισοσύλλαβα : ὁ ζηλιάρης, οἱ ζηλιάρηδες.

Τὸ θηλυκὸ μερικῶν ἐπιθέτων σὲ -ης σχηματίζεται καὶ μὲ τίς καταλήξεις -ουσα -ού : ξανθιάμαλλης, ξανθομάλλα ἢ ξανθομαλλούσα ἢ ξανθομαλλού.

3) Τὸ οὐδέτερο μερικῶν ἐπιθέτων σὲ -ουλης σχηματίζεται οὐχὶ μὲ τὴν κατάληξιν -ούλι : ὁ φτωχούλης, τὸ φτωχούλι, ὁ μικρούλης, τὸ μικρούλι.

Κατὰ τὸ τεμπέλης κλίνονται : πεισματάρης, σαραντάρης, ἀρρωστιάρης, μουρμούρης, γαλανομάτης, κοκκινομούτης, κιτρινιάρης, γρινιάρης.

**Άσκηση 52.* Κλίνετε τὸ ἐπίθετο : ζηλιάρης καὶ στὰ τρία γένη.

5. Ἐπίθετα μὲ ἄλλες καταλήξεις

α) Ἐπίθετα σὲ -ας -οὺ -άδικο : φωνακλῦς (φωνακλῶ, φωνακλά-δικο).

β) Ἐπίθετα σὲ -ης -ισσα -ικο : λεβέντης, λεβέντισσα, λεβέντικο.

γ) Ἐπίθετα σὲ -της -τισσα -ακι (ἢ -οπουλο) : χωριάτης, χωριάτισσα, χωριάτακι, ἢ χωριάτοπουλο, Μεσολογγίτης, Ρουμελιώτης, Σαμιώτης, Χιώτης.

**Άσκηση 53.* Γράψετε καὶ στὰ τρία γένη τὰ ἐπίθετα : πολυλογάς, φαγάς, μυταράς, σακάτης, Μανιάτης.

6. Ἀνώμαλα ἐπίθετα

Τὸ ἐπίθετο πολὺς, πολλή, πολὺ εἶναι ἀνώμαλο καὶ κλίνεται ὡς ἐξῆς:

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	πολὺς	ἢ	πολλή	τὸ	πολὺ
Γεν.	τοῦ	πολλοῦ (τοῦ πολῦ)	τῆς	πολλῆς	τοῦ	πολλοῦ
Αἰτ.	τὸν	πολὺ	τὴν	πολλή	τὸ	πολὺ
Κλ.	—	—	—	—	—	—

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	πολλοὶ	οἱ	πολλῆς	τὰ	πολλὰ
Γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
Αἰτ.	τούς	πολλοὺς	τις	πολλῆς	τὰ	πολλὰ
Κλ.	—	πολλοὶ	—	πολλῆς	—	πολλὰ

Ὁρθογρ παραίτηση. Τὸ ἐπίθετο πολὺς γράφεται μὲ ὕψιλο (υ) καὶ ἓνα λάμδα (λ) στὴν ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ οὐδέτερου.

Ἄσκηση 54. Βάλιε στὴ θέσιν τῆς παύλας τὸ ἐπίθετο πολὺς στὸ κατάλληλο γένος καὶ στὴν κατάλληλη πτώση :

Γίνεται—θόρονβος. Ἡράν—ἄνθρωποι. Ἐχω—καιρὸ γὰ οὐ δῶ. Εἶχε—χαρά. Μοῦ ἔδωσε—νερό.—παιδιῶν τὰ βιβλία εἶναι καινούργια. Σήμερον ἐξετάσθησαν—μαθητές.

Ὁρθογραφικοὶ κανόνες γιὰ τὰ ἐπίθετα

1) Ἡ κατάληξι τῶν ἐπιθέτων -ικὸς ἢ -ικός γράφεται μὲ ι: πολεμικός, φιλικός, κλέφτικος, ψεύτικος.

Σημ. Γράφεται μὲ υ τὸ θηλυκός· μὲ εὶ τὸ δανεικός.

2) Ἡ κατάληξι -ιάρης γράφεται μὲ ι: κλαψιάρης, παραπονιάρης.

3) Ἡ κατάληξι -ινός ἢ -ινος γράφεται μὲ ι: χτεσινός, κοντινός, μάλλινος, ξύλινος.

Σημ. Γράφονται μὲ εὶ: ἐλσεινός, ὄρεινός, σκοτεινός, ταπεινός, ὑγιεινός.

4) Ἡ κατάληξι -ηρός γράφεται μὲ η: ἀνθηρός, πονηρός.

Σημ. Γράφονται μὲ υ: ἀρμυρός, ἰσχυρός, ὄχυρός, βδειυρός (= ἀηδής, ἄξιος τὸ μὴ ἶν πλησιάζη κανείς), βλοσυρός (= φοβερός, αὐστηρός).

5) Ἡ κατάληξι -ισιός γράφεται μὲ δύο ι: καμπίσιος, βοννίσιος.

Σημ. Γράφονται μὲ η: εἰήσιος, ἡμερήσιος, γνήσιος.

6) Οἱ καταλήξεις -αῖος, -ιαῖος γράφονται μὲ αἰ: ἀκμαῖος, ἀρχαῖος, σπουδαῖος, βλαθμαῖος, σιγμαῖος, βίαιος.

Σημ. Γράφονται μὲ εὶ τὸ νέος καὶ ὄρα ἐπίθετα τελειώνουν σὲ -λεος ἐκτός ἀπὸ τὸ κεφαλαῖος: ρωμαλεός, πειναλέος, φοικαλέος.

7) Οἱ καταλήξεις -ωπος, -ωτός γράφονται μὲ ω: πρασινωπός, κομπωτός.

7) Τὰ ἐπίθετα τονίζονται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες, πὸν τονίζονται καὶ τὰ οὐσιαστικά.

Ἄσκηση 55. Βάλτε στὴ θέση τῆς παύλας ἓνα ἐπίθετο, πὸν νὰ ἔχη τὸ ἴδιο θέμα μὲ τὴ λέξη, ἢ ὁποία εἶναι πλάι στὴν παύλα. Οἱ καταλήξεις εἶναι διάφορες. Προσέξτε στὴν ὀρθογραφία τους:

πεῖσμα—, πόλεμος—, μακριά, ἄρρωστος—, σκάνταλο—, ἄρμονία—, γέρος—, ἀρνί—, παλικάρι—, δαπάνη—, μοῖρα—, κορυφή—, ἔθνος—, φέτος—, ἀκμή—, πέρσι—, δίψα—, στρώνω—, φουσκώνω—, ἄγιος—, κίτρινος—.

Παρθετικά

1. Βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων

Ὁ Πέτρος εἶναι καθαρός

Ὁ Κώστας εἶναι **πιὸ καθαρός** (καθαρότερος) ἀπὸ τὸν Πέτρον

Ὁ Γιάννης εἶναι **ὁ πιὸ καθαρός** (ὁ καθαρότερος ἀπ' ὅλους)

Καὶ τὰ τρία οὐσιαστικά, Πέτρος, Κώστας, Γιάννης, ἔχουν τὴν ιδιότητα τῆς καθαριότητος. Τὸ καθένα ὁμῶς τὴν ἔχει σὲ διαφορετικὸ βαθμὸν.

Τὸ διαφορετικὸ αὐτὸ βαθμὸν τὸν φανερῶνει τὸ ἐπίθετο καθαρός μὲ τρεῖς τύπους ἢ μορφές: **καθαρός, πιὸ καθαρός (καθαρότερος), ὁ πιὸ καθαρός (ὁ καθαρότερος).**

Οἱ τύποι τῶν ἐπιθέτων πὸν δείχνουν σὲ ποῖο βαθμὸν τὸ οὐσιαστικὸ ἔχει τὴν ιδιότητα πὸν φανερῶνει τὸ ἐπίθετο λέγονται **βαθμοὶ τοῦ ἐπιθέτου.**

Ὅταν τὸ ἐπίθετο φανερώνη ὅτι τὸ οὐσιαστικὸ ἔχει ἀπλῶς μιὰ ιδιότητα ἢ ποιότητα λέγεται **θετικοῦ βαθμοῦ ἢ θετικό:** φρόνιμος μαθητῆς, φρέσκο ψάρι

Ὅταν φανερώνη ὅτι ἔχει μιὰ ιδιότητα ἢ ποιότητα σὲ μεγαλύτερο βαθμὸν ἀπὸ ἓνα ἄλλο οὐσιαστικὸ λέγεται **συγκριτικοῦ βαθμοῦ ἢ συγκριτικό:** τὸ κρέας εἶναι πιὸ θρεπτικὸ (θρεπτικότερο) ἀπὸ τὰ χόρτα.

Ὅταν φανερώνη ὅτι ἔχει μιὰ ιδιότητα ἢ ποιότητα στὸν πιὸ ἀνώτερο βαθμὸν ἀπ' ὅλα τὰ ὅμοια π. χ. ὁ Κώστας εἶναι ὁ πιὸ φρόνιμος (ὁ φρονιμότερος) ἀπ' ὅλους τοὺς συμμαθητῆς του ἢ ἀπλῶς σὲ πολλὸν μεγάλου βαθμὸν, π. χ. ὁ Κώστας εἶναι φρονιμότητας, λέγεται **ὑπερθετικοῦ ἢ ὑπερθετικό.**

᾿Ωστε οἱ βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων εἶναι τρεῖς: ὁ θετικὸς, ὁ συγκριτικὸς καὶ ὁ ὑπερθετικὸς. Ὁ συγκριτικὸς καὶ ὁ ὑπερθετικὸς μαζί λέγονται παραθετικά τοῦ ἐπιθέτου.

2. Πῶς σχηματίζεται ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς

Ὁ Ταῦγετος εἶναι ψηλὸς

Ὁ Ὀλυμπος εἶναι πῖο ψηλὸς ἀπὸ τὸν Ταῦγετο

Κανονικὰ ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς σχηματίζεται μὲ τὴ λέξη (τὸ ἐπίθημα) πῖο καὶ τὸ θετικὸν βαθμὸν τοῦ ἐπιθέτου: πῖο ξανθὸς, πῖο ξηλιάρης.

Ψηλός, ψηλότερος, -τερη, -τερο | παχύς, παχύτερος, -τερη, -τερο.

Τὰ ἐπίθετα σὲ -ος καὶ -ὺς σχηματίζουν τὸ συγκριτικὸν καὶ μονολεχικὰ μὲ τὴν κατάληξιν -τερος -τερη -τερο.

Ἔτσι τὰ ἐπίθετα σὲ -ος τελειώνουν σὲ -ότερος -ότερη -ότερο καὶ τὰ ἐπίθετα σὲ -ὺς σὲ -ύτερος -ύτερη -ύτερο: νόστιμος-νοστιμότερος, νοστιμότερη, νοστιμότερο | δασύς-δασύτερος, δασύτερη, δασύτερο.

Σημ. Τὰ ἐπίθετα ἐλαφρὸς, γλυκὸς, χοντρὸς καὶ κοντὸς ἔχουν διπλὸ συγκριτικὸν, δηλ. σὲ -ότερος καὶ -ύτερος ἐλαφρότερος καὶ ἐλαφρύτερος, κλπ.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

νέος—νεώτερος, νεώτερη, νεώτερο | σοφός—σοφώτερος -ώτερη -ώτερο

1) Τὸ ὄμικρον (ο) τοῦ -ότερος -ότερη -ότερο γίνεται ὦμέγα (ω) σὲ ὅσα ἐπίθετα ἔχουν τὴν προηγούμενην τοῦ -ότερος συλλαβὴν βραχύχρονην.

Σὲ ὅσα ὅμως ἐπίθετα ἢ προηγούμενην τοῦ -ότερος συλλαβὴν εἶναι βραχύχρονην, ἀλλὰ τὸ βραχύχρονον φωνῆεν τῆς τὸ ἀκολουθεῖ διπλὸ σύμφωνο ἢ δύο ἢ τρία σύμφωνα (εἶναι δηλαδὴ θέση μακρόχρονη) τὸ ὄμικρον (ο) τοῦ -ότερος, -ότερη, -ότερο μένει: ἔνδοξος—ἐνδοξότερος, σεμνός—σεμνότερος.

Σημ. Εὐνόητο ὅτι, διὰ τὴν ἢ πρὸ τοῦ -ότερος συλλαβὴν ἔχει μακρόχρονον φωνῆεν ἢ δίφθογον ἢ δίχρονον, τὸ ὄμικρον (ο) τοῦ -ότερος μένει: ἀθώος—ἀθωότερος: δίκαιος—δικαιότερος, τίμιος—τιμιότερος, ἀπαλός—ἀπαλότερος, κλπ.

2) Ἡ κατάληξις -ύτερος -ύτερη -ύτερο, γράφεται μὲ ὕψιλον: ταχύ-τερος, ταχύτερη, ταχύτερο.

Σημ. Γράφεται μὲ ι τὸ κωρίτερος.

᾿Ασκηση 56. Γράψετε τὸ συγκριτικὸν τῶν παρακάτω ἐπιθέτων καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους καὶ στὰ τρία γένη προσέχοντας στὴν ὀρθογραφίαν τῶν καταλήξεων:

Ἰσχυρός, πανοῦργος, ἄγριος, ὁμοῖος, εὐγενικός, κωπός, στερεός, φτωχός, ἐντιμος, τυχερός, λεπτός, σοβαρός.

3. Πώς σχηματίζεται ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἵπερθετικὸς
νόστιμος	πιὸ νόστιμος (νοστιμότερος)	ὁ πιὸ νόστιμος (ὁ νοστιμότερος)
πλατύς	πιὸ πλατύς (πλατύτερος)	ὁ πιὸ πλατύς (ὁ πλατύτερος)

Ἐὐπερθετικὸς βαθμὸς σχηματίζεται μὲ τὸ ἄρθρο καὶ τὸ συγκριτικὸ βαθμὸ.

νόστιμος—νοστιμότετος, *τατη, τατο* πλατύς—πλατύτατος, *τατη, τατο*

Ἐὐπερθετικὸς βαθμὸς τῶν ἐπιθέτων οὐ -ος καὶ -ὺς σχηματίζεται καὶ μονολεχτικὰ μὲ τίς καταλήξεις -τατος -τατη -τατο. Τὰ ἐπίθετα δηλαδὴ οὐ -ος τελειώνουν σὲ -ότατος -ότατη -οτατο καὶ τὰ ἐπίθετα σὲ -ὺς σὲ -ύτατος, -ύτατη, -ύτατο.

Τὸ ὄμικρο (ο) τοῦ -ότατος -ότατη -ότατο γίνεται ὠμέγα (ω) στίς ἴδιες περιπτώσεις πού γίνεται ω καὶ στὸ συγκριτικὸ βαθμὸ: νέος—νεώτατος, σοφός—σοφώτατος, ἀλλὰ ἔνδυξος—ἐνδοξότατος, σεμνός—σεμνότατος, ἀθῶος—ἀθώωτατος.

Σημ. 1 Τὸ ὑπερθετικὸ σχηματίζεται καὶ κατὰ τοὺς ἀκόλουθους τρόπους: α) μὲ τὸ πολὺ ἢ τὸ πολὺ πολὺ καὶ τὸ θετικὸ: πολὺ πλούσιος, πολὺ πολὺ πλούσιος, β) μὲ τὸ θετικὸ βαθμὸ δὺς φορές εἰπωμένο: φρέσκα φρέσκα σύκα, καὶ γ) μὲ τὸ θετικὸ βαθμὸ ἑνωμένο μὲ τὰ: ὄλο-, θεο- (θέματα τῶν λέξεων ὄλος, θεός) ἢ τὴν πρόθεση κατὰ: δλόμανρη νύχτα, θεότρελος ἄνθρωπος, καταπράσιος.

Παράδειγμα σχηματισμοῦ παραθετικῶν:

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἵπερθετικὸς
ῶραιος	πιὸ ῶραιος ἢ ῶραιότερος	ὁ πιὸ ῶραιος ἢ ὁ ῶραιότερος ῶραιότατος

Ἄσκηση 57. Γράψτε τὸν ὑπερθετικὸ βαθμὸ καὶ στὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων τῆς προηγούμενης ἄσκησης.

Σχέδιο: ἰσχυρός—ὁ πιὸ ἰσχυρός—ὁ ἰσχυρότερος—ἰσχυρότατος.

Ἄσκηση 58. Βάλτε στὸν ὑπερθετικὸ βαθμὸ καὶ στὸ κατάλληλο γένος καὶ πτώση τὸ ἐπίθετο πού εἶναι σὲ παρένθεση:

Τὸ σιταρένιο ψωμὶ εἶναι τὸ (θρεπτικός). Τὸ χρυσάφι εἶναι ἀπὸ τὰ (πολύτιμος) μέταλλα. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀπὸ τίς (πλούσιος) χῶρες σὲ ἀρχαία μνημεῖα. Ὁ λαγός εἶναι ζῶο (δειλός). Ὁ Κώστας εἶναι τὸ (φτωχός), ἀλλὰ καὶ τὸ (καθαρός) καὶ (προσεχικός) παιδὶ τῆς τάξης. Ἀπὸ τὸ κρέας εἶναι (παχύς).

Ἄνωμαλα παραθετικά

Τὰ ἀκόλουθα ἐπίθετα σχηματίζουν ἄνωμαλα τὰ μονολεξικά τους παραθετικά.

Θετικὸν	Συγκριτικὸς	Ἑπερθετικὸς
ἄπλως	ἀπλούστερος	ἀπλούστατος
γέρος	γεροντότερος	—
καλὸς	καλύτερος	ἄριστος
κακὸς	χειρότερος	χειρίστος
λίγος	λιγότερος (ὀμαλὰ)	ἐλάχιστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
μικρὸς	μικρότερος (ὀμαλὰ)	ἐλάχιστος
πολὺς	περισσότερος ἢ πλιότερος	—

Σημ. 1. Μερικῶν παραθετικῶν λείπει ἡ ὀθετικὸς βαθμὸς ἢ ὀθετικὸς καὶ ὀ ἑπερθετικὸς. Τὰ παραθετικά αὐτὰ λέγονται ἑλλειπτικά. Ἐἰς τὴν λέγει α) κατώτερος, ἀνώτερος, ἑπερτερος — κατώτατος, ἀνώτατος, ἑπερτατος, χωρὶς θετικὸ καὶ β) προτιμότερος, προγενέστερος, μεταγενέστερος χωρὶς θετικὸ καὶ ἑπερθετικὸ : ἑφασμα κατώτερο, βαθμὸς ἀνώτερος, ἀνάγκη ἑπερτατη — ὀ τρόπος αὐτὸς εἶναι προτιμότερος, τὸ ἑπεισὀδιὸ αὐτὸ εἶναι μεταγενέστερο.

Σημ. 2. Μερικὲς κατηγορίες ἐπιθέτων δὲν σχηματίζουν διόλου παραθετικά. Τέτοια εἶναι ὀσα φανερόνουν :

1) ἑλη : ξύλινος, σιδερένιος, δέντρινος, ἀσημένιος 2) συγγένεια ἢ καταγωγή : ἀδερφικός, παστρινικός | Πατρινός, Γαλλικός 3) τόπο ἢ χρόνο : θαλασσινός, στεριανός | φετινός, τωρινός, καὶ 5) μερικά ἄλλα ἐπίθετα ὀπως τὰ : βυσσινής, μισός, ἀθάνατος, ἀκίνητος κ. ἄ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἀριθμητικά

Πέντε βιβλία. Κεφάλαιο τρίτο. Διπλή κούραση

Μιά δωδεκάδα μαχαίρια

Οἱ λέξεις πὸν μᾶς φανερόνουν ἀριθμοὺς ἢ γίνονται ἀπὸ ὀνόματα ἀριθμῶν λέγονται ἀριθμητικά.

Τὰ ἀριθμητικά εἶναι ἐπίθετα (: διακόσιοι, διακόσιες, διακόσια) καὶ ὀυσιαστικά (: ἡ δεκάδα, ἡ ἑκατοντάδα).

Α' Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

1. Ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ

Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα πὸν φανεροῦν μόνον τὸν ἀριθμὸ τῶν οὐσιαστικῶν λέγονται ἀπόλυτα : ἕνας πίνακας, μιὰ ἔδρα, ἕνα βιβλίον, χίλια δέντρα.

Κλίση τῶν ἀπολύτων ἀριθμητικῶν

ἕνας	Ἐνικός ἀριθμὸς		Πληθυντικός ἀριθμὸς		
Ἄρσενικὸ	Θηλυκὸ	Οὐδέτερο			
Ἦν.	ἕνας	μία (μιὰ)	ἕνα	—	
Γεν.	ἑνὸς	μιάς (μιανῆς)	ἑνός	—	
Λιτ.	ἕνα(ν)	μία (μιὰ)	ἕνα	—	
<i>Σημ.</i> Τὸ δύο δὲν κλίνεται. Καμιὰ φορὰ ὁμοῦ λέμε: δύο—δυσινῶν.					
τρία	Ἐνικός ἀριθμὸς		Πληθυντικός ἀριθμὸς		
Ἦν.	—		τρεῖς	τρεῖς	τρία
Γεν.	—		τριῶν	τριῶν	τριῶν
Λιτ.	—		τρεις	τρεις	τρία
τέσσερις	Ἐνικός ἀριθμὸς		Πληθυντικός ἀριθμὸς		
Ἦν.	—		τέσσερις	τέσσερις	τέσσερα
Γεν.	—		τεσσάρων	τεσσάρων	τεσσάρων
Λιτ.	—		τέσσερις	τέσσερις	τέσσερα

Σημ. Ἀπὸ τὸ πέντε ὡς τὸ ἑκατὸ τὰ ἀριθμητικὰ δὲν κλίνονται. Ἔχουν ἕναν τύπο γὰρ ὅλα τὰ γένη καὶ ὅλες τὶς πτώσεις : εἴκοσι μαθήτριες, εἴκοσι ἐργάτες.

Ἀπὸ τὸ διακόσια καὶ ἐπάνω κλίνονται μονάχα στὸν πληθυντικὸ ὅπως τὰ προπαροξύτονα ἐπίθετα σέ -ος -α -ο, δηλ. τὸ τίμιος, τίμια, τίμιο.

Ἦν. διακόσιοι, -όσιες -όσια — Γεν. διακόσιων, -όσιων, -όσιων

Λιτ. διακόσιους, -όσιες, -όσια — Κλ. διακόσιοι, -όσιες, -όσια.

Ἄρθογρ. κανόνες. 1) Ἀπὸ τὸ δεκατρία ὡς τὸ εἴκοσι τὰ ἀριθμητικὰ γράφονται μὲ μιὰ λέξη : δεκατέσσερις... δεκαεννιά.

Τὸ ἐννέα καὶ τὸ ἐννιακόσια γράφονται μὲ δύο ν τὸ ἐνενήντα καὶ τὸ ἕνατος μὲ ἕνα ν.

3) Τὰ ἀριθμητικὰ πὸν ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν παίρνουν ψιλὴ ἐκτός ἀπὸ τὰ : ἕνας, ἕνα, ἕξι, ἕφτά, ἕντεκα καὶ ἑκατὸ καὶ ὅσα γίνονται ἀπ' αὐτά : ἕκτος, ἕβδομάδα, ἑκατοντάδα, κλπ.

4) Ἡ κατάληξη -ηντα γράφεται μὲ η καὶ παίρνει ὀξεῖα. Καὶ ἡ κατάληξη -αντα ἐπίσης παίρνει ὀξεῖα : πενήντα, τριάντα.

* Ἀσκησις 59. Μάθετε τὴν κλίση τῶν ἀριθμητικῶν: ἕνας, τρεῖς, τέσσερις.

Άσκηση 60. Κρίνετε και στα τρία γένη τὰ ἀριθμητικά : δεκατρείς, δεκατέσσερεις, ἑξακόσιοι ἑνὰς—ἑξακόσιες μία—ἑξακόσια ἕνα.

2. Ταχτικά ἀριθμητικά

Τὰ ἀριθμητικά πὸν φανερώουσι τὴ σειρά πὸν ἔχει ἕνα οὐσιαστικὸ ἀνάμεσα σὲ ἄλλα ὅμοια λέγονται **ταχτικά ἀριθμητικά**.

Τὰ ταχτικά ἀριθμητικά τελειώουσι σὲ **-τος**, ἢ **-σις** ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δεύτερος, ἑβδομος καὶ ὄγδοος : ὁ πρῶτος, ὁ δεύτερος, ὁ τρίτος... ὁ δωδέκατος **μήνας** τοῦ χρόνου. Ἡ πρώτη, ἡ δεύτερη, κλπ. σειρά, τὸ πρῶτο, τὸ δεύτερο, τὸ τρίτο κλπ. θρανίο.

Άσκηση 61. Γράψετε καὶ στὰ τρία γένη τὰ ταχτικά ἀριθμητικά τῶν ἀριθμῶν 1 ἕως 12. Σχέδιο 1) πρῶτος—πρώτη—πρῶτο 2)...

3. Πολλαπλασιαστικά ἀριθμητικά

Τὰ ἀριθμητικά πὸν φανερώουσι ἀπὸ πόσα ἅπλὰ μέρη ἀποτελεῖται κάτι λέγονται **πολλαπλασιαστικά** : **διπλὸς κόπος**, **διπλὴ κλωστή**, **διπλὸ φαγητό**.

Τὰ πολλαπλασιαστικά σχηματίζονται μὲ τὴν κατάληξη **-πλός**, **-πλή**, **-πλό** : **τριπλός**, **τριπλή**, **τριπλό** κλπ.

Σημ. 1. Τοῦ ἑνὸς τὸ πολλαπλασιαστικὸ εἶναι ἅπλός, ἅπλή, ἅπλο ἢ μόνος, ἡ, ὁ.

Σημ. 2. Καμιά φορά χρησιμοποιοῦμε πολλαπλασιαστικά σύνθετα ἀπὸ τὸ διπλός : **τριδιπλός**, **τετραδιπλός**.

Άσκηση 62. Γράψετε τὰ πολλαπλασιαστικά τοῦ 4, 5, 10, 20 καὶ 100 καὶ στὰ τρία γένη.

4. Ἀναλογικά ἀριθμητικά

Τὰ ἀριθμητικά πὸν φανερώουσι πόσες φορές ἕνα πράγμα εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ ἕνα ἄλλο λέγονται **ἀναλογικά**. Τὰ ἀναλογικά ἀριθμητικά σχηματίζονται μὲ τίς κατάληξεις **-πλάσιος**, **-πλάσια**, **-πλάσιο** : Τὸ δέκα εἶναι **διπλάσιο** ἀπὸ τὸ πέντε. Ἡ Ἀφρική εἶναι **τριπλάσια** ἀπὸ τὴν Εὐρώπη.

Άσκηση 63. Γράψετε καὶ στὰ τρία γένη τὰ ἀναλογικά τῶν ἀριθμῶν 3 ἕως 10.

Β' Ἀριθμητικά οὐσιαστικά

Τὰ ἀριθμητικά πὸν φανερώουσι πόσες μονάδες παίρομε ἀπὸ ἕνα εἶδος λέγονται **οὐσιαστικά** ἢ **περιληπτικά**. Σχηματίζονται μὲ τίς κατάληξεις **-αριά** καὶ **-άδα** : Φέρε μου αἴριο καμιά **δεκαριά** καραμέλες.— Ἀγόρασα μιὰ **δωδεκάδα** μαντήλια.

Σημ. Τὰ ἀριθμητικά οὐσιαστικά σὲ **-αριά** παίρομα πάντοτε σχεδὸν μπροστὰ τοῦ **καμιά** : κοιμήθηκε **καμιά** δεκαριά ὄρες.

Άσκηση 64. Γράψετε τὰ οὐσιαστικά ἀριθμητικά τῶν ἀριθμῶν 2 ὡς τὸ 5.

Πίναξ τῶν ἀριθμητικῶν ὡς τὸ δέκα

ἀριθμ.	Ἀπόλυτα	Ταχτικά	πολ/κά	Ἀναλ/κα	Οὐσιαστικά
1	ἕνας, (μία), μιᾶ, ἕνω	πρῶτος-η-ο	ἁπλός, μινός	—	μονάδα
2	δύο, δυὸ	δεύτερος	διπλός	διπλάσιος	δυάδα
3	τρεις, τρία	τρίτος	τριπλός	τριπλάσιος	τριάδα
4	τέσσαρις, τέσσερα	τέταρτος	τετραπλός	τετραπλάσιος	τετράδα
5	πέντε	πέμπτος	πενταπλός	πενταπλάσιος	πεντάδα
6	ἕξι	ἕκτος	ἕξαπλός	ἕξαπλάσιος	ἕξίδα
7	ἑπτὰ (ἑπ.ὰ)	ἕβδομος	ἑφταπλός	ἑφταπλάσιος	ἑφτάδα
8	ὀχτὼ	ὀγδοος	ὀχταπλός	ὀχταπλάσιος	ὀχτάδα
9	ἐννέα, ἐννιά	ἐνάτος	ἐννεαπλός	ἐννεαπλάσιος	ἐννιάδα
10	δέκα	δέκατος	δεκαπλός	δεκαπλάσιος	δεκάδα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Ποιᾶς λέξεις λέγονται ἀντωνυμίαι. Εἶδη τῶν ἀντωνυμιῶν

Ποιὸς εἶναι ; ἐγὼ εἶμαι (ἀντί : ὁ Πέτρος εἶμαι)
 Τοῦ Γιάννη εἶναι τὸ βιβλίον ; ναί, δικὸν του (ἀντί :
 τοῦ Γιάννη εἶναι).

*Ἐγραψα σὶδ Νίκο. *Ἐκεῖνος ὄμοις δὲν ἀπάντησε
 ἀντί : ὁ Νίκος δὲν ἀπάντησε)

Στὰ παραπάνω παραδείγματα μεταχειρίζομαστε τίς λέξεις ἐγὼ --
 δικὸν του - ἐκεῖνος στὴ θέση τῶν ὀνομάτων : Πέτρος, Νίκος, Γιάννης.

Οἱ λέξεις τίς ὁποῖες σὶδὸν προφορικὸ ἢ σὶδὸν γραφικὸ λόγον τίς μεταχειρίζομαστε ἀντὶ ὀνομάτων λέγονται ἀντωνυμίαι.

*Ἀνάλογα μὲ τὴ σημασίαν τούτων οἱ ἀντωνυμίαι εἶναι ὀχτὼ εἰδῶν : 1) Προσωπικῆς 2) Κτητικῆς 3) Ἰδιόπαθης 4) Ὀριστικῆς 5) Δειχτικῆς 6) Ἀναφορικῆς 7) Ἐρωτηματικῆς καὶ 8) Ἀόριστης.

1. Προσωπικὲς ἀντωνυμίες

Στὸ λόγῳ ὑπάρχουν τρία πρόσωπα, τὸ πρῶτο, τὸ δεύτερο καὶ τὸ τρίτο.

Τὸ πρῶτο εἶναι ἐκεῖνο πὸν μιλεῖ: ἐγὼ τρέχω — ἐμεῖς τρέχομε.

Τὸ δεύτερο εἶναι ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο μιλοῦμε: ἐσὺ τρέχεις — ἐσεῖς τρέχετε.

Τὸ τρίτο εἶναι ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο μιλοῦμε: αὐτός, (αὐτή, αὐτό) τρέχει — αὐτοί, αὐτές, αὐτὰ τρέχουν.

Οἱ λέξεις πὸν φανερώνουν τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου λέγονται **προσωπικὲς ἀντωνυμίες**

Οἱ προσωπικὲς ἀντωνυμίες εἶναι:

Γιὰ τὸ πρῶτο πρόσωπο: ἐγὼ — ἐμεῖς καὶ γιὰ τὰ τρία γένη.

Γιὰ τὸ δεύτερο πρόσωπο: ἐσὺ — ἐσεῖς καὶ γιὰ τὰ τρία γένη.

Γιὰ τὸ τρίτο: αὐτός, αὐτή, αὐτό — αὐτοί, αὐτές, αὐτὰ.

Κλίση τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

	Α' πρόσωπο	Β' πρόσωπο	Γ' πρόσωπο
^{Ὁν.}	ἐγὼ	ἐσὺ	αὐτός αὐτή αὐτό
^{Γεν.}	ἐμένα ἢ μου	ἐσένα ἢ σοῦ	αὐτοῦ αὐτῆς αὐτοῦ
^{Αἰτ.}	ἐμένα ἢ με	ἐσένα ἢ σέ	αὐτὸν αὐτὴ(ν) αὐτό
^{Κλ.}	— —	ἐσὺ	— — —

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

^{Ὁν.}	ἐμεῖς	ἐσεῖς	αὐτοί	αὐτές	αὐτὰ
^{Γεν.}	ἐμᾶς ἢ μᾶς	ἐσᾶς ἢ σᾶς	αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
^{Αἰτ.}	ἐμᾶς ἢ μᾶς	ἐσᾶς ἢ σᾶς	αὐτούς	αὐτές	αὐτὰ
^{Κλ.}	—	ἐσεῖς	—	—	—

Παρατηρήσεις

νά αὐτός ἢ: νά τος, νά αὐτή ἢ: νά τη, νά αὐτό ἢ: νά το

τος — τη — το

Ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία τοῦ γ' προσώπου, ἔχει ξεχωριστοὺς τύπους γιὰ κάθε γένος καὶ διπλοὺς γιὰ κάθε πτώση. Ἐχει δηλαδὴ καὶ τοὺς ἀκολουθοῦνς τύπους:

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

<i>Ἀρσεν.</i>	<i>Θηλυκὸ</i>	<i>Οὐδέτερο</i>	<i>Ἀρσεν.</i>	<i>Θηλυκὸ</i>	<i>Οὐδέτερο</i>
Ἦν. τος	τη	το	τοί	τές	τά
Γεν. τοῦ	τῆς	τοῦ	τούς	τούς	τούς
Αἰτ. τὸν	τῆ(ν)	τὸ	τούς	τίς (τές)	τά

Ἔτσι λέμε : Νά **τος** ὁ πτερότις ἔρχεται, μίλησέ **του**, φώναξέ **του**.
 Νά **τοί** οἱ φίλοι μας, μίλησέ **τους**, φώναξέ **τους**. Νά **τη** ἡ μητέρα ἔρχεται, μίλησέ **της**, φώναξέ **της**.

Σημ. 1. Οἱ προσωπικὲς ἀντωνυμίαι τοῦ α' καὶ τ. ὡς β' προσώπου ἔχουν τοὺς ἴδιους τύπους καὶ γὰρ τὰ τρία γένη, διπλοῦς δὲ μόνο στὴ γενική καὶ τὴν αἰτιατική καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν : ἐμένα ἢ μὲ, ἐμένα ἢ με, κλπ.

Σημ. 2. Οἱ ὀνομαστικὲς **τος, τη, το - τοί, τες, τα** σνηθίζονται μαζί με μερικὲς λέξεις καὶ ἰδίως τὸ **νά** : πὺ εἶναι τοι ; **νά** τοι !

Σημ. 3. Προσωπικὲς ἀντωνυμίαι εἶναι καὶ οἱ ἀκόλουθεσ ποὺ σνηθίζονται γὰρ περισσότερο εὐγενεῖα : τοῦ λόγου μου, ἢ ἀφεντιά μὲν, ἢ εὐγενεῖα μου.

Ἀσκηση 65. Γράψετε τίνος προσώπου, γένους, ἀριθμοῦ καὶ πτώσεως εἶναι οἱ προσωπικὲς ἀντωνυμίαι, πὺ εἶναι τυπωμέναι με ἰδιαίτερα στοιχεῖα :

Πέτρο **σοῦ** ἔγραφα, δὲν **σε** ἔεχασα. Κώστα, προχτές **ἔκαμες** ἕνα σφάλμα **σοῦ** τὸ συγχωρῶ, ἀλλὰ πρόσεξε **νά** μὴ **τὸ** ξανακάνης. Ποῦ εἶναι τὰ βιβλία ; θέλω **νά** **τὰ** δῶ. Ἐγραφα τίς ἀσκήσεις; κουράστηκα ὅμως **νά** **τίς** λύσω. Θέλεις **νά** **τίς** δῆς ; Νά **τες** !

Σχῆδιο : **Σοῦ**, προσώπου β', γένους ἀρσεν, ἀριθμοῦ ἐνικοῦ, πτώσεως γ'.

Ἐγκλιτικὲς λέξεις

Μοῦ ἔγραψε ἕνα γράμμα—Γράψε **μου** ἕνα γράμμα
Τοῦ ἐτοίμασα ἕνα γράμμα—Ἐτοίμασέ **του** ἕνα δέμα

Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν **μοῦ, μέ, μᾶς** σοῦ, σέ, σᾶς, τος, τὸν κλπ. ἄλλοτε χάνουν καὶ ἄλλοτε ἀνεβάζουν τὸν τόνο τους στὴ λήγουσα τῆς προηγούμενης λέξης. Αὐτὸ γίνεται γιὰτὶ προφέρονται πάντοτε στενά με τὴν προηγούμενη λέξη.

Οἱ τύποι αὐτοὶ τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν λέγονται **ἐγκλιτικὲς λέξεις** ἢ **ἐγκλιτικά**.

Πότε χάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκλιτικῶν

ὁ γιατρός **τους**, ὁ φίλος **σας**, ἡ γῆ **μας**, ὁ κῆπος **τους**

Ὁ τόνος τῶν ἐγκλιτικῶν χάνεται, ὅταν ἡ προηγούμενη λέξη τονίζεται στὴ λήγουσα ἢ στὴν παραλήγουσα.

Γ. Δ. Παπαιοκονόμου, Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς Γλώσσης

Πότε ανεβαίνει ὁ τόνος τῶν ἐγκλιτικῶν ὁ δάσκαλός τους, ἢ αἰθουσά μας, τὰ τετράδιά τους

Ὁ τόνος τῶν ἐγκλιτικῶν ανεβαίνει στή λήγουσα τῆς προηγουμένης λέξης, ὅταν αὐτή εἶναι προπαροξύτονη.

Σημ. Ὅταν ἔχουμε δύο ἐγκλιτικά στή σειρά καί ἡ λέξη πρὸν εἶναι πρὶν ἀπ' αὐτὰ εἶναι παροξύτονη ἢ προπερισπωμένη τότε ὁ τόνος τοῦ δεύτερου ἐγκλιτικοῦ ανεβαίνει σὲ πρῶτο: φέρε μού το, στείλε μού τα.

Ἄσκηση 66. Τονίστε κανονικά τις παρακάτω λέξεις:

Φερε μου τὰ βιβλία σου, τὸ χαρᾶκα σου καὶ τὸ μελανι σου. Φω-
ναξε τες νὰ ἐρθουν ἐδῶ. Προσεχετε τὰ ἐξωφυλλα τῶν βιβλίων σας.
Τὸ φως μου. Οἱ κηποι σας. Βοηθηστε μας. Οἱ ἐξαδερφοί της.

2. Κτητικὲς ἀντωνυμίαι

ὁ κῆπος μου-σου-του (της-του), ὁ κῆπος μας-σας-τους
ὁ δικός μου-σου-του (της-του) κῆπος, ὁ δικός μας-σας-τους

Οἱ ἀντωνυμίαι πρὸν φανερῶνουν σὲ ποιὸν ἀνήκουν τὰ πρόσωπα ἢ τὰ ζῶα ἢ τὰ πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα γίνεται λόγος λέγονται *κτητικὲς ἀντωνυμίαι*.

Γιὰ κτητικὲς ἀντωνυμίαι χρησιμεύουν : 1) ἡ γενικὴ τῶν μονοσυλλάβων προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν μου, σου, του (της, του) — μας, σας, τους καὶ 2) τὸ ἐπίθετο δικός, δική, δικό, μὲ τὴ γενικὴ τῶν ἴδιων ἀντωνυμιῶν κατόπι του :

α' πρόσωπο : δικός μου, δική μου, δικό μου
δικός μας, δική μας, δικό μας

β' πρόσωπο : δικός σου, δική σου, δικό του
δικός σας, δική σας, δικό σας

γ' πρόσωπο : δικός του, (της, του), δική του, (της του),
δικό του (της, του)
δικός τους, δική τους, δικό τους

Ἄσκηση 67. Κλίνετε στὰ τρία γένη καὶ στοὺς δύο ἀριθμοὺς τὴν κτητικὴ ἀντωνυμία τοῦ α' προσώπου.

3. Ἰδιόπαθεῖς ἀντωνυμίαι

τιμωρῶ τὸν ἑαυτό μου — τιμωρεῖς τὸν ἑαυτό σου

— τιμωρεῖ τὸν ἑαυτό του

Οἱ ἀντωνυμίαι πρὸν φανερῶνουν διὰ τὸ ἴδιο πρόσωπο πρὸν ἐνεργεῖ

τὸ ἴδιο καὶ παθαίνει λέγονται *ιδιόπαθες*.

Ἐνικός ἀριθμὸς

α' πρόσωπο καὶ γιὰ τὰ 3 γένη

β' πρόσωπο καὶ γιὰ τὰ 3 γένη

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ μου

τοῦ ἑαυτοῦ σου

Αἰτ. τὸν ἑαυτό μου

τὸν ἑαυτό σου

γ' πρόσωπο

τοῦ ἑαυτοῦ του (της, του)

τὸν ἑαυτό του (της, του)

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Γεν. τῶν ἑαυτῶν μας

τῶν ἑαυτῶν σας

Αἰτ. τοὺς ἑαυτούς μας

τοὺς ἑαυτούς σας

τῶν ἑαυτῶν τους

τοὺς ἑαυτούς τους

Σημ. Οἱ *ιδιόπαθες ἀντωνυμίες* δὲν ἔχουν *ὀνομαστική* καὶ *κλητική*.

Ἀσκηση 68. Βάλτε τὴν κατάλληλη *ιδιόπαθη ἀντωνυμία* στὴ θέση τῆς παύλας:

Ν' ἀγαπᾶς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὅπως —. Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ διορθῶνουν πρῶτα — κι' ἔπειτα τοὺς ἄλλους. Ὅποιος φροντίζει γιὰ τὸν ἀδελφό του εἶναι σὰν νὰ φροντίξῃ γιὰ —. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο πού ζῆς κάνεις κακό —.

4. Ὀριστικὲς ἀντωνυμίες

Ἐνὺ τὸ ἔφραξ αὐτό; **Ναί, ἐγὼ ὁ ἴδιος**

Ποῖος χτύπησε τὸν Πέτρο; **Χτύπησε *μόνος του* (*μοναχός του*)**

Οἱ *ἀντωνυμίες* πὸν *ὀρίζουν* καὶ *ξεχωρίζουν* στὸ λόγο ἓνα πρόσωπο, ἓνα ζῶο ἢ ἓνα πράμα ἀπὸ ἄλλα τοῦ ἴδιου εἶδους λέγονται *ὀριστικὲς ἀντωνυμίες*.

Οἱ *ὀριστικὲς ἀντωνυμίες* εἶναι: 1) τὸ ἐπίθετο ὁ ἴδιος, ἡ ἴδια, τὸ ἴδιο, 2) τὰ ἐπίθετα *μόνος, μόνη, μόνο* ἢ *μοναχός, μοναχή, μοναχὸ μέ τις* *μονοσύλλαβες γενικὲς τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν*: μου, σου, του, (της, του), μας, σας, τους.

Ἀσκηση 69. Κλίνετε καὶ στοὺς δύο ἀριθμοὺς τὴν ἀντωνυμία ὁ ἴδιος, ἡ ἴδια, τὸ ἴδιο.

5. Δειχτικὲς ἀντωνυμίες

Ποῖος ἔγραψε στὸν πίνακα; **Αὐτός (*τοῦτος, ἐκεῖνος*)**, κύριε

Οἱ *ἀντωνυμίες* πὸν *χρησιμοποιοῦμε*, *ὅταν δείχνουμε* τὰ πρόσωπα ἢ τὰ ζῶα ἢ τὰ πράματα, τὰ ὁποῖα εἶναι κοντὰ μας ἢ μακριά μας, λέγονται

δειχτικὲς ἀντωνυμίες.

Οἱ δειχτικὲς ἀντωνυμίες εἶναι οἱ ἀκόλουθες :

1) αὐτὸς—αὐτὴ—αὐτὸ 2) τοῦτος—τούτη—τοῦτο 3) ἐκεῖνος—ἐκεῖνη—ἐκεῖνο 4) τέτοιος—τέτοια—τέτοιο : τέτοιες ὥρες τέτοια λόγια, καὶ 5) τόσος—τόση—τόσο : τὸν εἶδαν τόσοι γιαιτροί!

Ἀσκηση 70. Βάλτε στὴ θέση τῆς παύλας τὴ δειχτικὴ ἀντωνυμία ποὺ ταιριάζει :

— τὸ καλοκαίρι κάνει μεγάλη ζέστη. Τὴν ἡμέρα—ὁ Κώστας ἦταν πολὺ εὐχαριστημένος. Τὸν ἔπιασε — ταραχὴ, ποὺ δὲ μπορούσε νὰ μιλήσῃ. Κρίμα — εὐκαιρία καὶ νὰ τὴ χιῶσωμε.

Ἀσκηση 71. Γράψτε στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τὰ τρία γένη δλων τῶν δειχτικῶν ἀντωνυμιῶν.

6. Ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες

Ἦρθε ὁ ἄνθρωπος ποὺ μ' ἐζήτησε χτές ;

Ξεράθηκε ὁ πλάτανος, ὁ ὁποῖος ἦιαν στὴν αὐλή

Στὸ πρῶτο παράδειγμα ἡ λέξη ποὺ ἀναφέρεται στὴ λέξη πλάτανος.

Οἱ ἀντωνυμίες ποὺ ἀναφέρονται σὲ ὀδσιαστικὸ γιὰ τὸ ὁποῖο ἔγινε λόγος λέγονται **ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες.**

Οἱ ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες εἶναι οἱ ἀκόλουθες :

1) Τὸ ἄκλιτο **πού.**

2) Τὸ ἄκλιτο **ὅ,τι :** Ὅ,τι πῆς, θὰ γίνῃ.

3) ὁ **ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖο.**

4) **ὁποῖος, ὁποία, ὁποῖο :** Ὅποῖος κριμᾶται τὸ πρῶτὸ, παλιὰ ροῦχα τὴ Λαμπρὴ.

5) **ὅσος, ὅση, ὅσο :** Ὅσοι ἄνθρωποι, τόσες γινῶμες.

Ὁρθογρ. κανόνας. Ὅλες οἱ ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες παίρνουν δασεία.

Σημ. 1. Γράφομε μὲ κόμμα τὴν ἀντωνυμία **ὅ,τι** γιὰ νὰ ἐσχωρίξῃ ἀπὸ τὸ σύνδεσμο **ὅτι :** Κάμε **ὅ,τι** ἔχεις νὰ κάμῃς. Νομίζω **ὅτι** βρέχει.

Σημ. Ἡ ἀντωνυμία **ὁποῖος** κάνει στὴ γενικὴ καὶ **ὅτινος.**

Ἀσκηση 72. Κλίνετε καὶ στὰ τρία γένη τις κλιτὲς ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες.

7. Ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίες

Ποῖος φωνάζει ; Πόσες ἡμέρες ἔχει ὁ χρόνος ; Τὶ εἶπες ;

Οἱ ἀντωνυμίες ποὺ τίς μεταχειριζόμαστε, διαν ρωτοῦμε, λέγονται **ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίες.**

Οἱ ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίες εἶναι οἱ ἐξῆς :

1) **Ποῖος ; ποία ; ποῖο ;** 2) **πόσος ; πόση ; πόσο ;** καὶ 3) **τί**

κλίτο τί ;

Σημ. Ἡ ἀντωνυμία ποῖος στή γενική τοῦ ἐνικοῦ κάνει καί τίνος ; Στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ καί τίνων ;

Ἀσκησὴ 73. Σχηματίσει ἕξι προτάσεις πού νά ἔχουν ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες. *Σχέδιο :* Πόσοι μαθητὲς καὶ πόσες μαθήτριες ἔχει ἡ τάξη σας ;

Ἀσκησὴ 74. Ἀπαντήστε στίς παρα-ἄνω ἐρωτήσεις βάζοντας στή θέση τῆς παύλας τὴν κατάλληλη ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία :

Μὲ—δυναμώνουν τὴν ὄρασή τους, ὅσοι δὲν βλέπουν καλά ;—
χρόνια περιπλανήθηκε ὁ Ὀδυσσεύς ; — νίκησαν τοὺς Πέρσες στὸ Μαραθῶνα ; — πρῶτα λεπτὰ κάνουν μιὰ ὥρα ; — εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Πελοποννήσου ;

8. Ἀόριστες ἀντωνυμίες

Κάποιος ἔργεται. **Κάτι** ἄκουσα. **Ἦταν** κάμποσος κόσμος

Οἱ ἀντωνυμίες πού φανερώνουν, ἓνα πρόσωπο, ἓνα ζῶο ἢ ἓνα πράγμα μὲ ἀόριστον τρόπο, χωρὶς δηλαδή νά τὸ ὀνομάζουν λέγονται ἀόριστες ἀντωνυμίες.

Οἱ ἀόριστες ἀντωνυμίες εἶναι οἱ ἀκόλουθες :

- 1) ἓνας, μία (μία), ἓνα : χτύπησα σὲ μιὰ πέτρα.
- 2) κανένας (κανεῖς), καμιὰ (καμία), κανένα : εἶναι κανεῖς ;
- 3) μερικοί, μερικές, μερικά : ἔλατε δῶ μερικά παιδιά.
- 4) κάτι, κατιτὶ (ἄκλιτο) : κάτι μοῦ ἔφερε.
- 5) τίποτε, τίποτα (ἄκλιτο) : θέλεις τίποτε ;
- 6) κάμποσος, κάμποση, κάμποσο : περιμένει κάμποση ὥρα.
- 7) κάθε (ἄκλιτο) : κάθε τόπος καὶ συνήθεια.
- 8) καθένας, καθεμία, καθένα : καθένας τὴ δουλειά του.
- 9) κάποιος, κάποια, κάποιο : κάποιο πουλὶ κελαδεῖ.
- 10) καθετὶ (ἄκλιτο) : βίλε τὸ καθετὶ στὴ θέση του.
- 11) ὁ δεῖνα, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα (ἄκλιτη) : μοῦ τὸ εἶπεν ὁ δεῖνα.
- 12) ὁ τάδε, ἡ τάδε, τὸ τάδε (ἄκλιτη) : ὁ τάδε ἄνθρωπος μοῦ τὸ εἶπε.
- 13) ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο : ἦταν ἄλλος, ὅχι ἐσύ.

Ἀσκησὴ 75. Σχημάτισε 10 προτάσεις πού νά ἔχουν ἀόριστες ἀντωνυμίες.

Ἀσκησὴ 76. Βάλτε στὴ θέση τῆς παύλας τὴν κατάλληλη ἀόριστη ἀντωνυμία.

Μὴν κάνης στοὺς—ὄ,τι δὲν θέλεις νά σοῦ κάνουν. Ἡ γιατρικὴ δὲν εἶναι δουλειά τοῦ—. Ἐκλεψαν τὸ σπίτι τοῦ— καὶ τοῦ—. Στὴν τάξη μας—εἶναι στὴ θέση του. Στὴν πλατεία ἦταν χτὲς—παιδιά,—κατεργάρης στὸν πάγκο του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΡΗΜΑΤΑ

1. Ποιές λέξεις λέγονται ρήματα

Ἐγὼ παίζω Ὁ σκύλος γαυγίζει Τὸ καράβι ταξιδεύει

Ἐγὼ τυραννιέμαι Ἡ μέλισσα πνίγεται Ὁ τοῖχος λερώνεται.

Ὁ παππὸς κοιμᾶται. Τὸ βόδι ἀναπαύεται. Ἡ θάλασσα ἡσυχάζει.
Οἱ λέξεις παίζω — γαυγίζει — ταξιδεύει φανερόνουν ὅτι ἓνα πρόσωπο (ἐγὼ), ἓνα ζῶο (ὁ σκύλος) ἢ ἓνα πράγμα (τὸ καράβι) κάτι κάνει.

Οἱ λέξεις τυραννιέμαι — πνίγεται — λερώνεται φανερόνουν ὅτι ἓνα πρόσωπο, ἓνα ζῶο ἢ ἓνα πράγμα κάτι παθαίνει.

Οἱ λέξεις κοιμᾶται — ἀναπαύεται — ἡσυχάζει φανερόνουν ὅτι ἓνα πρόσωπο, ἓνα ζῶο ἢ ἓνα πράγμα βρῖσκεται ἀπλῶς σὲ μιὰ κατάσταση, δηλαδή οὔτε κάνει τίποτε οὔτε παθαίνει.

Οἱ λέξεις πὸν φανερόνουν ὅτι τὸ πρόσωπο ἢ τὸ ζῶο ἢ τὸ πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο μιλοῦμε (τὸ ὑποκείμενο, ὅπως συνήθως λέγεται) κάτι κάνει (ἐνεργεῖ) ἢ κάτι παθαίνει ἢ βρῖσκεται σὲ μιὰ κατάσταση λέγονται ρήματα.

Σημ. Καταλοβαίνει κανεὶς εὔκολα ὅτι μιὰ λέξη εἶναι ρῆμα, διὰν μορῇ γὰ τὴν κλῆν βάζοντας μπροστὰ τὶς προσωπικὰς ἀντωνυμίας: ἐγὼ, ἐσύ, αὐτός, ἐμεῖς, ἐσεῖς, αὐτοί: ἐγὼ παίζω, ἐσύ παίζεις κλπ.

2. Διαθέσεις τῶν ρημάτων

Ὁ Πέτρος ξύνει τὸ μολύβι του. Οἱ ναῦτες διορθώνουν

τὰ πανιά

Τὰ ρήματα πὸν φανερόνουν ὅτι τὸ πρόσωπο ἢ τὸ ζῶο ἢ τὸ πράγμα γιὰ τὰ ὁποῖο γίνεται λόγος (τὸ ὑποκείμενο) κάνει μιὰ ἐνέργεια λέγονται ἐνεργητικῆς διαθέσεως ἢ ἐνεργητικά: ξύνω, διορθώνω, ράβω.

Ὁ Νίκος κόπηκε μὲ τὸ μαχαίρι, τὸ λουλούδι μαράθηκε

Τὰ ρήματα πὸν φανερόνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενο κάτι παθαίνει λέγονται παθητικῆς διαθέσεως ἢ παθητικά: κόβομαι, μαραίνομαι, λούζομαι — λούζω τὸν ἐαντὸ μου, χτενίζομαι = χτενίζω τὸν ἐαντὸ μου

Τὰ ρήματα πὸν φανερόνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενο κάνει μιὰ ἐνέργεια πὸν γυρίζει πάλι στὸ ἴδιο, λέγονται μέσης διαθέσεως ἢ μέσα: λούζομαι, χτενίζομαι.

(ἐγὼ) **πεινῶ**, τὰ ψάρια **ζοῦν** στὸ νερό

Τὰ ρήματα πὸν φανερώνουν ὅτι τὸ ὑποκείμενο οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε παθαίνει, ἀλλὰ βρίσκεται ἀπλῶς σὲ μιὰ κατάσταση λέγονται **οὐδέτερης διαθέσεως ἢ οὐδέτερα**: πεινῶ, ζῶ.

Ἀσκηση 77. Γράψετε 10 προτάσεις μὲ ἐνεργητικὸ καὶ 10 προτάσεις μὲ παθητικὸ ρῆμα. — Σχέδιο· χιζῶ τὸν τοῖχο, τὸ μολύβι χάθηκε.

3. Ἀριθμοὶ

Ὅπως τὰ ὀνόματα ἔτσι καὶ τὰ ρήματα κλίνονται: τρέχω, τρέχεις τρέχει, κλπ.

Καὶ στὰ ρήματα διακρίνομε δύο ἀριθμούς: τὸν **ἐνικὸ** καὶ τὸν **πληθυντικὸ**.

Ὁ **ἐνικὸς** φανερώνει πὸς τὸ ὑποκείμενο εἶναι **ἕνα**: ἢ κότα γεννᾷ αὐγά.

Ὁ **πληθυντικὸς** φανερώνει πὸς τὰ ὑποκείμενα εἶναι **δύο ἢ περισσότερα**: οἱ κότες γεννοῦν αὐγά.

4. Πρόσωπα

Τὰ ρήματα κατὰ τὴν κλίση τους παίρνουν διάφορες μορφές στὸν ἐνικὸ καὶ στὸ πληθυντικὸ ἀριθμὸ. Οἱ μορφές αὐτὲς λέγονται **πρόσωπα**: ἐγὼ πίνω, ἐσὺ πίνεις, αὐτὸς πίνει, ἐμεῖς πίνομε, ἐσεῖς πίνετε, αὐτοὶ πίνουν.

Τὰ πρόσωπα εἶναι **τρία**, τὸ **πρῶτο**, τὸ **δεύτερο** καὶ τὸ **τρίτο** (βλέπε γὰρ τὰ πρόσωπα καὶ στὴ σελίδα 48).

Ἀσκηση 78. Γράψετε τίνος προσώπου καὶ τίνος ἀριθμοῦ εἶναι τὰ ρήματα:

Τραγουδοῦμε. Γελάτε. Ἐργάζονται. Φεύγω. Ὁ πετεινὸς λαίει. Γράφεις. Κοιμᾶται. Πλένομαι. Πλένεσαι.

Σχέδιο: Τραγουδοῦμε, προσώπου β', ἀριθμοῦ πληθυντικοῦ.

5. Χρόνοι

Τώρα **διαβάξω**, δὲν **παίζω**

Χιτὲς **διάβαζα**, δὲν **ἐπαιζα**

Ἀῦριο **θὰ διαβάσω** κ' ἔπειτα **θὰ παίξω**

Τὸ ρῆμι φανερώνει πράξη πὸν γίνεται ἢ **στὸ παρὸν** (τώρα) ἢ **στὰ περασμένα** (χιτὲς) ἢ **θὰ γίνῃ στὸ μέλλον** (δηλ. αῦριο, μεθαῦριο κλπ.): παίξω — ἔπαιξα — θὰ παίξω.

Γιὰ τὰ φανερώση τὸ ρῆμα πότε γίνεται ἐκεῖνο πὸν σημαίνει, παίρνει διάφορες μορφές. Οἱ μορφές αὐτὲς λέγονται **χρόνοι**: (τώρα) **γράφω**, (χιτὲς) **ἔγραφα**, **ἔγραψα**, (αῦριο) **θὰ γράφω**, **θὰ γράψω**.

Οἱ χρόνοι πὸν φανερώνουν:

1) πὸς μιὰ πράξη γίνεται **στὸ παρὸν** (τώρα) λέγονται **παροντικοί**:

πλέκω.

2) πώς μιὰ πράξη ἔγινε στὰ περασμένα λέγονται **περασμένοι**: ἔπλεκα, ἔπλεξα, εἶχα πλέξει.

3) πώς μιὰ πράξη θὰ γίνη στὸ μέλλον λέγονται **μελλοντικοί**: θὰ πλέκω, θὰ πλέξω, θὰ ἔχω πλέξει.

Πόσοι καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ χρόνοι

Οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος εἶναι ὀχτώ, οἱ ἀκόλουθοι:

α) Παροντικοί

1) Ὁ ἐνεστώτας φανερῶνει πὼς μιὰ πράξη γίνεται στὸ παρὸν (τώρα): πλέκω, γίνω.

2) Ὁ παρακείμενος φανερῶνει πὼς μιὰ πράξη ἔγινε στὰ περασμένα ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμά της ὑπάρχει στὸ παρὸν: ἔχω πλέξει, ἔχω χαμένο.

β) ερασμένοι

1) Ὁ παοιατικός φανερῶνει πὼς μιὰ πράξη γινόταν στὰ περασμένα καὶ ἐξακολουθοῦσε ἢ διακοῦσε: ἔπλεκα, ἔχυνα.

2) Ὁ ἀόριστος φανερῶνει ὅτι μιὰ πράξη ἔγινε στὰ περασμένα καὶ βαστάξε μιὰ στιγμή ἢ λίγη ὥρα: ἔπλεξα, ἔχισα.

3) Ὁ ὑπερσυντέλικος φανερῶνει πὼς μιὰ πράξη ἦταν τελειωμένη στὰ περασμένα, προτιῶ γίνη μιὰ ἄλλη: εἶχα γοιυφει, όταν ἦρθες. Ἦχε βγῆ ὁ ἥλιος, πὸν ξεκινήσαμε.

γ) Μελλοντικοί

1) Ὁ ἐξακολουθητικός μέλλοντας φανερῶνει πὼς μιὰ πράξη θὰ γίνη στὸ μέλλον ἐξακολουθητικά ἢ μ' ἐπανάληψη: θὰ διαβάξω, θὰ παιξῶ.

2) Ὁ συνοπτικός μέλλοντας φανερῶνει πὼς μιὰ πράξη θὰ γίνη στὸ μέλλον καὶ θὰ βαστάξῃ μιὰ στιγμή: θὰ διαβῶ, θὰ πλέξω.

3) Ὁ συντελεσμένος μέλλοντας φανερῶνει πὼς μιὰ πράξη θὰ εἶναι συντελεσμένη (γνωμένη) στὸ μέλλον, ὅσοιρα ἀπὸ ὁρισμένον καιρὸ: θὰ ἔχη ξεριθῆ τὸ περιβόλι, όταν θὰ ἔρθῃ τὸ νερό.

Σημ. Ἡ συνθη.σμένη σειρά τῶν χρόνων κατὰ τὸ σχηματισμὸ τῶν ρημάτων εἶναι ἢ ἀκόλουθη: ἐνεστώτας—παροιατικός—ἐξακολουθητικός μέλλοντας—συνοπτικός μέλλοντας—ἀόριστος—παρακείμενος—ὑπερσυντέλικος καὶ συντελ.σμένος μέλλοντας.

Μονολεχτικοὶ καὶ περιφραστικοὶ χρόνοι

Ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ ρήματος τρεῖς, δηλαδὴ ὁ ἐνεστώτας, ὁ παροιατικός καὶ ὁ ἀόριστος σχηματίζονται μὲ μιὰ λέξη. Λέγονται γι-

αὐτὸ **μονολεχτικοί**: ποτίζω, πότιζα, πότισα.

Οἱ ὑπόλοιποι πέντε χρόνοι, δηλαδή οἱ **τρεῖς μέλλοντες**, ὁ **παρεκείμενος** καὶ ὁ **ὑπερσυνιέλκικος** σχηματίζονται μὲ δύο ἢ μὲ τρεῖς λέξεις. Λέγονται γι' αὐτὸ **περιφραστικοί**: θὰ ποτίζω, θὰ ποτίσω, θὰ ἔχω ποτίσει, ἔχω ποτίσει, εἶχα ποτίσει.

Βοηθητικὰ ρήματα

Ἔχω γράψαι, εἶχα γράψαι, εἶμαι λουσμένος, ἤμουν λουσμένος

Τὰ ρήματα **ἔχω** καὶ **εἶμαι** πὸν βοηθοῦν στὸ σχηματισμὸ τῶν περιφραστικῶν χρόνων τῶν ρημάτων λέγονται **βοηθητικὰ ρήματα**.

Ἀσκηση 79. Γράψετε τίνος χρόνου εἶναι τὰ ρήματα ποὺ εἶναι στὶς παρακάτω προτάσεις:

Τὸ φαγητὸ βράζει. Ἡ ἀλεπού πολλὰς φορὰς πιίνεται κ' ἀπὸ τὰ τέσσαρα ποδιὰ. Οἱ Ἕλληνες νίκησαν στὶς Πλάταιες τὸ 479 π. Χ. τοὺς Πέρσες. Χτὲς ἔβρυχε ὅλη τὴν ἡμέρα. Ὅποιος διαβάζει, θὰ μάθῃ. Θὰ προσέχω ἀπὸ δῶ καὶ πέρα πάντοτε.

Ἀσκηση 80. Γράψετε ἀπὸ δύο προτάσεις ποὺ νὰ ἔχουν ρῆμα χρόνου ἐνεστώτα, παρατατικοῦ, ἀορίστου καὶ ἑξακολλητικοῦ ἢ συνοπτικοῦ μέλλοντα μὲ ὑποκείμενα διάφορα. Σχέδιο: 1) Μὲ τὸ μολύβι γράφομε (χρον. ἐνεστ.), 2) . . .

Ἀσκηση 81. Γράψετε ἀπὸ δύο προτάσεις γιὰ κάθε περιφραστικὸν χρόνον.

6. Ἐγκλίσεις

(ἐγὼ) **κλαδεύω**, **κλάδεψα**, **θὰ κλαδέψω** τὸ κλῆμα

Οἱ παραπάνω τύποι φανερώουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάνει ἢ ἔκαμε ἢ θὰ κάμῃ ὁρισμένα ἐκεῖνο πὸν σημαίνει τὸ ρῆμα.

Πρέπει νὰ **κλαδεύης** τὸ κλῆμα, πιστεύω νὰ **κλαδέψης** τὸ κλῆμα.

Οἱ τύποι νὰ **κλαδεύης**, νὰ **κλαδέψης**, πὸν εἶναι ὑποταγμένοι στὰ ρήματα «πρέπει καὶ πιστεύω» φανερώουν ὅτι ἐκεῖνο πὸν σημαίνει τὸ ρῆμα τὸ ἐπιθυμῶ ἢ τὸ ἐλπίζω τὸ ὑποκείμενον.

Κλάδευε, **κλάδεψε** τὸ κλῆμα

Οἱ τύποι **κλάδευε**, **κλάδεψε** φανερώουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον προστάζει νὰ γίνῃ ἐκεῖνο πὸν φανερώνει τὸ ρῆμα.

Ὅποτε τὸ ρῆμα σχηματίζει διάφορους τύπους μὲ τοὺς ὁποίους φανερώνει τὴν ψυχικὴν διάθεση τοῦ ὑποκειμένου. Οἱ τύποι αὗτοι λέγονται **ἐγκλίσεις**. Οἱ ἐγκλίσεις εἶναι **τρεῖς**:

1) Ἡ **ὀριστικὴ** παριστάνει τὴν πράξιν ὡς ὀρισμένη καὶ βέβαιη: φυτεύω, ἔχω φυτέψει.

2) **Ἡ ὑποταχτική** παριστάνει τὴν πράξιν ὡς ἐπιθυμία ἢ ἐλπίδα τοῦ ὑποκειμένου : θέλω νὰ φρυτέψῃς αὐτὸ τὸ δένδρον.

3) **Ἡ προσταχτική** παριστάνει τὴν πράξιν ὡς προσταγή : φύτευε, φύτεψε, ἔλα, φεύγα.

Σημ. Μὲ τὰ θά καὶ τὸν παρατατικὸ ἢ τὸν ὑπερουντέλικον σχηματίζομε μίαν ἐγκλισιν ποῦ δὲν ἔχει ἰδιαιτέρον γραμματικὸν τύπον καὶ φανερώσει τὸ δυνατὸν. Λέγεται γὰρ αὐτὸ δυνητική : θά ἔγραφε, ἂν ἤθελε — θά εἶχε γράψει, ἂν ἤθελε.

Ποιοὺς χρόνους ἔχει κάθε ἐγκλισιν

Ἡ ὀριστική ἔχει ὄλους τοὺς χρόνους: Ἐν. πιάνω, Παρ. ἔπιανα, κλπ.

3) **Ἡ ὑποταχτική** ἔχει μόνον ἐνεσιώτα, ἀόριστον καὶ παρακείμενον.

Ἡ ὑποταχτική σχηματίζεται κανονικὰ μὲ τὸ **νὰ** (ἄς) καὶ τὸ **γιά** **νὰ** : νὰ πιάνω, νὰ πιάσω, νὰ ἔχω πιάσει. Γιὰ νὰ ἔρθῃ, θέλει ἔξοδα.

Ἡ προσταχτική ἔχει ἐνεσιώτα, ἀόριστον καὶ πολὺν σπάνια παρακείμενον : πιάνε, πιάσε, ἔχε πιασμένο.

Σημ. Ἡ προσταχτική ἔχει μόνον δύο πρόσωπα, τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον : **Ἐνικ.** πιάσε, ἄς πιάσῃ. **Πληθ.** πιάστε, ἄς πιάσουν. Ἰδιαιτέρον τύπον ἔχει μόνον τὸ β' πρόσωπον. Γιὰ τὸ τρίτον (καὶ γιὰ τὸ δεύτερον πολλές φορές) χρησιμοποιοῦμε τὸ ἀντίστοιχον πρόσωπον τῆς ὑποταχτικῆς μὲ τὸ ἄς ἢ τὸ **νὰ** : γράφε, ἄς (νὰ) γράφῃ, γράφατε, ἄς (νὰ) γράφουν.

Ἄσκηση 82. Γράψετε χωριστὰ κατὰ ἐγκλίσεις τὰ ῥήματα τῶν παρακάτω προτάσεων.

Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἔτρωγαν τὴν τροφήν τους ὡμῆ. Τὸ σιτάρι, ἢ βρώμη, τὸ ἀραποσίτι καὶ μερικοὶ ἄλλοι καρποὶ λέγονται δημητριακά. Ἄς γράψῃ ὁ Πέτρος. Βοηθᾶτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Χαῖρε, ὦ χαῖρε, ἐλευθεριά! Ὁ ἥλιος ζεσταίνει καὶ φωτίζει τὴ γῆ.

Σχέδιο: Ὀριστικῆς ἐγκλίσεως : ἔτρωγαν κλπ.

Ἄσκηση 83. Ὅπως καὶ ἡ προηγουμένη.

Ἄναψε τὸ λυχνάρι σου προτοῦ νὰ σ' εὔρῃ ἡ νύχτα. Βόηθα με νὰ σὲ βοηθῶ, ν' ἀνεβοῦμε τὸ γκαρεμό. Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουν μαγειρεύουν. Πρέπει νὰ φύγω σύντομα. Θέλει νὰ γίνῃ μεγάλος ἄνθρωπος

Ἡ καλοσύνη τοῦ Περικλῆ

Ἐνας μεθυσμένος Ἀθηναῖος ἔβριζε κάποτε τὸ μεγάλο πολιτικὸν Περικλῆ ὅλη τὴν ἡμέραν. Ὁ μεγαλόψυχος πολιτικὸς ὑπόμεινε τίς βρισιὰς χωρὶς νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ στόμα του οὔτε μίαν λέξιν. Ὅταν κόντευε νὰ νυχτώσῃ ξεκίνησε ἡσυχὰ ἡσυχὰ γιὰ τὸ σπῆναι του. Ὁ μεθυσμένος ὁμως Ἀθηναῖος τὸν ἀκολούθησε καὶ ἴσαμε ἐκεῖ βρίζοντας τον. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμως σκοτείνιασε. Τὶ νομίζετε ὅτι ἔκαμε ὁ Περικλῆς; Φώνηξε

ένα δοῦλο καὶ τοῦ εἶπε: «Πάρε ἓνα φανάρι καὶ ὀδήγησε αὐτὸν τὸν ἀνθρώπο σὺν σπίτι του. Πρόσεξε καλὰ μὴν τὸν πειράξης ἢ μὴν πάθῃ κατένα κακὸ, γιατί θὰ τιμωρηθῆς».

Ἀσκηση 84. Ἀντιγράψετε καὶ βάλτε μιὰ γραμμὴ κάτω ἀπὸ τὰ ῥήματα τῆς ὀριστικῆς ἐγκλίσεως, δύο τῆς ὑποταχτικῆς καὶ τρεῖς τῆς προσταχτικῆς.

Ἀπρόσωπες ἐγκλίσεις

(ἔχω) λύσει, (ἔχεις) λύσει, (ἔχει) λύσει κ.λ.π.

(εἶχο) λυθῆ, (εἶχες) λυθῆ, (εἶχε) λυθῆ κ.λ.π.

λύσει — λυθῆ

Ὁ ἄκλιτος τύπος τοῦ ῥήματος ποὺ δὲν φανερώνει πρόσωπο καὶ ἀριθμὸ καὶ χρησιμεύει γιὰ τὸ σχηματισμὸ τῶν περιφραστικῶν χρόνων λέγεται **ἀπαρέμφατο**.

Σημ. Τὸ ῥῆμα ἔχει συνήθως δύο ἀπαρέμφατα: 1) Τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου: (λύσει, δέσει, χάσει), καὶ 2) τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου (: λυθῆ, δεθῆ, χαθῆ).

Ὁ Πέτρος μιλοῦσε **τρώοντας**. Ὁ Νίκος ἤρθε **πηδώντας**.

Ὁ δρόμος εἶναι **σαρωμένος**. Ἡ αὐλὴ εἶναι **σαρωμένη**.

Τὸ δωμάτιο εἶναι **σαρωμένο**.

Τρώω—τρώοντας, πηδῶ—πηδώντας, σαρώνω—σαρωμένος, η ο.

Ὁ τύπος τοῦ ῥήματος ποὺ ἄλλοτε εἶναι ἄκλιτος καὶ ἄλλοτε σχηματίζεται μὲ τίς καταλήξεις—**μένος, —μένη, —μένο**, λέγεται **μετοχῆ**.

Ἀπαρέμφατο καὶ μετοχῆ μαζί, ἐπειδὴ δὲν φανερώνουν πρόσωπο, λέγονται **προσωπικῆς**.

Ἀσκηση 85. Γράψετε τὰ ἀπαρέμφατα καὶ τίς μετοχῆς τῶν ῥημάτων: **σηκώνω, δένω, λύνω, δροσίζω, στολίζω, γελῶ, ρωτῶ.**

Σχέδιο: Ἀπαρ. σηκώνει—σηκωθῆ, Μετοχῆ: σηκώνοντας, σηκωμένος.

7. Φωνές

Τὰ ῥήματα χωρίζονται σὲ δύο σύνολα τύπων, ποὺ λέγονται **φωνές**.

Οἱ φωνές εἶναι δύο: ἡ **ἐνεργητικὴ** καὶ ἡ **παθητικὴ**.

Στὴν ἐνεργητικὴ ἀνήκουν ὅλα τὰ ῥήματα ποὺ τελειώνουν σὲ **-ω**: **κρούβω, ράβω, ρωτῶ, ἀγαπῶ.**

Στὴν παθητικὴ ὅσα τελειώνουν σὲ **-μαι**: **κρούβομαι, ρωτιέμαι, ἐργάζομαι, προσεύχομαι.**

Ἀσκηση 86 Γράψετε 5 ῥήματα ἐνεργητικῆς καὶ 5 ῥήματα παθητικῆς φωνῆς.

Ἀνακεφαλαίωση

Ἡ διάθεσις, ὁ ἀριθμὸς, τὸ πρόσωπον, ὁ χρόνος, ἡ ἔγκλισις καὶ ἡ φωνὴ λέγονται **συνακόλουθα** τοῦ ρήματος.

Σημ. Ἀνάλυσις τοῦ ρήματος: Ἀναλύω ἓνα ρῆμα σημαίνει ὅτι λέγω ἢ γράφω τὰ συνακόλουθά του: ἔγραψαν: τοῦ ρήματος γράφω, χρόνον ἀόριστον, ἐγκλίσεως ὁριστικῆς, ἀριθμοῦ πληθυντικοῦ, προσώπου τρίτου, διαθέσεως ἐνεργητικῆς καὶ φωνῆς ἐνεργητικῆς.

8. Αὐξηση

Ἐνεστ.	Παρατ.	Ἀόριστος	Ἐνεστ.	Παρατ.	Ἀόριστος
οκύβω,	ἔοκυβα,	ἔοκυψα,	παίζω,	ἔπαιζα,	ἔπαιξα

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνο παίρνουν στήν ἀρχὴ τοῦ παρατατικοῦ καὶ τοῦ ἀόριστου ἓνα **ε**. Τὸ **ε**- αὐτὸ λέγεται **συλλαβικὴ αὐξηση**.

ἔτρεχα, ἔτρεχες, ἔτρεχε, (ἔ)τρέχαμε, (ἔ)τρέχατε, ἔτρεχαν
(ἔ)φύτρεψα, (ἔ)φύτρεψες, (ἔ)φύτρεψε, (ἔ)φυντέψαμε, (ἔ)φυντέψατε, (ἔ)φύτρεψαν

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ὅτι ἡ αὐξηση ἄλλοτε **τονίζεται** (ἔτρεχα, ἔτρεχαν) καὶ ἄλλοτε μένει **ἄτονη** (ἔτρέχαμε, ἐφύτρεψα).

Ἡ τονισμένη αὐξηση μένει πάντοτε: ἔγραψα, ἔγραψαν.

Ἡ ἄτονη συνήθως παραλείπεται: τρέχαμε καὶ ἐτρέχαμε.

ἀρχίζω, ἄρχιζα—ὀνομάζω, ὀνόμασα—εὐλογῶ, εὐλόγησα.

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆν ἢ δίψηφο δὲν παίρνουν αὐξηση.

Ἐξαιροῦνται: ἔχω—εἶχα, ἔρχομαι—ἤρθα, εἶμαι—ἤμουν.

Ἀσκηση 87. Σχηματίστε στὸ ἀ' ἐνικό πρόσωπο τῆς ὁριστικῆς τὸν παρατατικό καὶ τὸν ἀόριστο τῶν παρακάτω ρημάτων. Τὴν ἄτονη αὐξηση βάλτε τὴν ἐντός παρενθέσεως:

δροορίζω, στρώνω, πλέκω, δρίζω, θεραπεύω, σαρώνω, τρίζω, κρύβω, σκάβω, δργώνω, δρκίζω, ετοιμάζω, πλένω.

Σχέδιον	Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Ἀόριστος
	1) δροορίζω	(ἐ)δροορίζα	(ἐ)δροορίσα

9. Καταλήξεις

χάν-ω, χάν-εις, χάν-ει, χάν-ομαι, χάν-ετε, χάν-ουν
χάν-ομαι, χάν-εσαι, χάν-εται κλπ. χάθ-ηκα, χάθ-ηκες κλπ.

ω-εις-ει κλπ. | -ομαι-εσαι-εται κλπ. | -ηκα-ηκες, κλπ.

Τὸ μέρος τοῦ ρήματος πρὸς τὸ τέλος πὸν κατὰ τὴν κλίση ἀλλάζει λέγεται **κατάληξη**.

10. Θέματα

Ένεργητική φωνή

Ένεσιώτας	χάν-ω	Ἄοριστος	ἔ χασ-α
Παραταικός	ἔ-χαν-α	Συνοπτ. μελλ.	θὰ χάσ-ω
Μέλ. ἔξακολ.	θὰ χάν-ω	Ἀπαρέμφατ.	χάσ-ει

Παθητική φωνή

Ένεσιώτ.	χάν-ομαι	Ἄοριστος	χάθ-ηκα
Παρατατ.	χαν ὄμουν	Συνοπτ. μέλλ.	θὰ χαθ-ῶ
Μέλ. ἔξακολ.	θὰ χάν-ομαι	Ἀπαρέμφ.	χαθ-ῆ

χαν-, χάσ- | χαν-, χαθ-

Τὰ μέρη τοῦ ρήματος πὸν δὲν ἀλλάζουν καὶ χρησιμοποιεῖν γιὰ νὰ σχηματίζονται μὲ τίς καταλήξεις οἱ διάφοροι χρόνι λέγονται **θέματα**.

Κάθε φωνὴ ἔχει δύο θέματα: τὸ ἐνεσιωτικὸ καὶ τὸ ἀοριστικὸ.

Ἐνεσιωτικὸ λέγεται τὸ μέρος τοῦ ρήματος πὸν μένει, ἅμα ἀφαιρέσωμε ἀπὸ τὸ ἀ' ἐνικὸ πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεσιώτα τίς καταλήξεις **-ω ἢ -ομαι**: κρύβω, κρύβομαι, θέμα: **κρυβ-**

Ἀοριστικὸ λέγεται τὸ μέρος πὸν μένει, ἅμα ἀφαιρέσωμε τὴν αὔξηση καὶ τίς καταλήξεις **-α** τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου καὶ **-ηκα** τοῦ παθητικοῦ: χάνω: ἐνεργ. ἀορ. ἔχασα, παθ. ἀορ. χάθ-ηκα, θέμα: **χασ-χαθ-**. Τὸ τελευταῖο γράμμα κάμμα κάθε θέματος λέγεται **χαρακτῆρας**: δέν(ω) θέματα: δεν-, δεσ-, δεθ-, χαρακτῆρας: **ν, σ, θ** (βλέπε καὶ σελ. 17)

11. Διαίρεση τῶν ρημάτων σὲ κατηγορίες κατὰ

τὸ χαρακτῆρα τους

Ὅσα ρήματα σὶδ ἀ' ἐνικὸ πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεσιώτα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς δὲν τονίζονται σὴν λήγουσα (τὰ ρήματα τῆς πρώτης συζυγίας ὅπως ἀλλιῶς θὰ μάθωμε ὅτι λέγονται), καθὼς λ. χ. τὰ: παίξω, γοιῖφω, φυτεύω κλπ., διαίρονται σὲ κατηγορίες σύμφωνα μὲ τὸ χαρακτῆρα τοῦ ἐνεσιωτικοῦ θέματος. Ἐτοι ἔχομε τίς ἀκόλουθες κατηγορίες:

1) **Φωνηεντόληχτα**: ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν: ἀκούω, πλέω.

2) **Χειλικόληχτα**: ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα **π, β, φ** ἢ τελειώνουν σὲ **-αυω, εὔω, -φτω, -πιω**: λείπω, κρύβω, βάθω, παύω, γειτονεύω, πέφτω, ἀπορρίπτω.

3) **Δαρυγγικόληχτα** ὅσα ἔχουν χαρακτηριστὰ **κ, γ, χ** ἢ τελειώνουν σὲ **-χνω**: πλέκω, πνίγω, βρέχω, διώχνω.

4) **Ὀδοντικόληχτα καὶ συριστικόληχτα** ὅσα ἔχουν χαρακτηριστὰ **τ (τι), θ, σ (σσ), ζ**: θέτω, πράττω, νιώθω, ἀρέσω, κηρύσσω, ἀσπρίζω.

5) **Υγρόληχτα καὶ ρινικόληχτα** ὅσα ἔχουν χαρακτηριστὰ **λ (λλ), ρ, μ, ν** ἢ τελειώνουν σὲ **-λνω, -ρνω**: ὀφείλω, σφάλλω, ξέρω, τρέμω μένω, φέλλω, δέρνω.

*Ασκήση 88. Χωρίστε σὲ κατηγορίες κατὰ τὸ χαρακτηριστὰ τους τὰ ρήματα:

Ἐξετάζω, ρίπτω, φωτίζω, πιέζω, δίνω, ἀναφέρω, θέτω, πιραμένω, προβάλλω, παιδεύω, ρέω, χρησιμεύω, κλύπτω, κόβω, σπρώχνω, καίω, ταξιδεύω, κλειδώνω, ιδρύνω, λίμπω, βίρω, παύω, ἀστράφτω, πλέκω, πνίγω, σμίγω, βήχω, ρίχνω.

12. Συζυγίες

Ἔλα τὰ ρήματα δὲν κλίνονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο στοὺς διάφορους χρόνους τους. Ἔτσι λέμε: σήκωνω, σήκωνα, σήκωσα — δένω, ἔδενω, ἔδενω, ἀλλά: ρωτῶ, ρωτοῦσα, ρώτησα — χτυπῶ, χτυποῦσα, χτύπησα.

Ὁ τρόπος πὸν κλίνεται τὸ ρῆμα λέγεται **συζυγία**.

Οἱ συζυγίες τῶν ρηματίων εἶναι δύο: ἡ **πρώτη** καὶ ἡ **δεύτερη**.

Στὴν **πρώτη** ἀνήκουν ὅσα ρήματα στὸ **α'** ἐνικὸ πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα τελειώνουν σὲ **-ω** (ἄτονο) καὶ στὸ ἴδιο πρόσωπο τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτα σὲ **-ομαι**: ἀπλώνω, λύνω, ἀπλώνομαι, λύνομαι.

Στὴ **δεύτερη** ὅσα τελειώνουν σὲ **-ω** (ὠμέγα περισπωμένη) καὶ **-ιέμαι** ἢ **-οῦμαι**: χτυπῶ, χτυπιέμαι, λυπῶ, λυποῦμαι.

*Ασκήση 89. Χωρίστε τὰ παρακάτω ρήματα κατὰ συζυγίες.

Βιστῶ, ντύνομαι, ντύνομαι, φορτῶνομαι, εὔχομαι, ἀδικοῦμαι, φυτεύω, ράβω, γιατρεύω, ἀγνοῶ, κυνηγιέμαι, μαζεύομαι, ἀπειλοῦμαι, δημιουργῶ, ἀφαιρῶ, ἐργάζομαι, γνωρίζω, θανμάζω.

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Α΄ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

α) Ἔχω

Χρόνοι	Πρόσωπα	Ἐγκλίσεις				
		Ὅριστική	ὑποτακτική	προστακτική		
Ἑνεσιώτας	ἐγὼ	ἔχω	νὰ ἔχω	—	Ἀπαρεμφ.	
	ἐσὺ	ἔχεις	νὰ ἔχῃς	ἔχε		
	αὐτός-ή-ὸ	ἔχει	νὰ ἔχῃ	ἄς ἔχῃ		
	ἡμεῖς	ἔχομε	νὰ ἔχωμε	—	Μετοχή	
	ἔσεῖς	ἔχετε	νὰ ἔχετε	ἔχετε	ἔχοντας	
	αὐτοὶ-ές-ά	ἔχουν	νὰ ἔχουν	ἄς ἔχουν		

Παρατατικός εἶχα, εἶχες, εἶχε, εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν.

Μέλλοντας θὰ ἔχω, θὰ ἔχῃς, θὰ ἔχῃ, θὰ ἔχωμε, θὰ ἔχετε, θὰ ἔχουν

β) εἶμαι						
Χρόνοι	Πρόσωπα	Ἐγκλίσεις				
		Ὅριστική	ὑποτακτική	προστακτική		
Ἑνεσιώτας	ἐγὼ	εἶμαι	νὰ εἶμαι	—	Ἀπαρεμφ.	
	ἐσὺ	εἶσαι	νὰ εἶσαι	νὰ εἶσαι		
	αὐτός	εἶναι	νὰ εἶναι	ἄς εἶναι		
	ἡμεῖς	εἶμαστε	νὰ εἶμαστε	—	Μετοχή	
	ἔσεῖς	εἶστε	νὰ εἶστε	νὰ εἶστε	ὄντας	
	αὐτοὶ-ές-ά	εἶναι	νὰ εἶναι	ἄς εἶναι		

Παρατατικός ἦμουν, ἦσουν, ἦταν, ἦμαστε, ἦσατε, ἦταν.

Μέλλοντας θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶμαστε, θὰ εἶστε, θὰ εἶναι.

Ἀσκηση 90. Ἀντιγράψετε καὶ μάθετε νὰ κλίνετε τὰ δύο βοηθητικά ρήματα.

Β' ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

χάνω

Ὅριστική

Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Ἐξακολ. μέλλ.	Συνοπτ. μέλλ.
χάνω	ἔχανα	θὰ χάνω	θὰ χάσω
χάνεις	ἔχανες	θὰ χάνης	θὰ χάσης
χάνει	ἔχανε	θὰ χάνη	θὰ χάση
χάνομε	χίναμε	θὰ χάνομε	θὰ χίσομε
χάνετε	χίνατε	θὰ χάνετε	θὰ χίσετε
χάνουν	ἔχαναν	θὰ χάνουν	θὰ χίσουν
Ἀόριστος	Παρακείμενος	Ἵπερουντέλ.	Συντελεσ. μέλλ.
ἔχασα	ἔχω χάσει	εἶχα χάσει	θὰ ἔχω χάσει
ἔχισες	ἔχεις χάσει	εἶχες χάσει	θὰ ἔχης χάσει
ἔχασε	ἔχει χάσει	εἶχε χάσει	θὰ ἔχη χάσει
χάσαμε	ἔχομε χάσει	εἶχαμε χάσει	θὰ ἔχομε χάσει
χάσατε	ἔχετε χάσει	εἶχατε χάσει	θὰ ἔχετε χάσει
ἔχασαν	ἔχουν χάσει	εἶχαν χάσει	θὰ ἔχουν χάσει

Ἵποταχτική

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος	Παρακείμενος
νὰ χάνω	νὰ χάσω	νὰ ἔχω χάσει
νὰ χάνης	νὰ χάσης	νὰ ἔχης χάσει
νὰ χάνη	νὰ χάση	νὰ ἔχη χάσει
νὰ χάνομε	νὰ χίσομε	νὰ ἔχομε χάσει
νὰ χάνετε	νὰ χίσετε	νὰ ἔχετε χάσει
νὰ χάνουν	νὰ χίσουν	νὰ ἔχουν χάσει

Προσταχτική

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος
(ἐοὺ) χάνε	(ἐοὺ) χάσε
(αὐτός) ἄς χάνη	(αὐτός) ἄς χάση
(ἐσεῖς) χίνατε	(ἐσεῖς) χίσατε
(αὐτοὶ) ἄς χάνουν	(αὐτοὶ) ἄς χίσουν
Ἀπαρέμφατο	Μετοχή
χάσει	χάνοντας

Παρατηρήσεις

1) Τό γ' πληθυντικό πρόσωπο πολλές φορές παίρνει στο τέλος ένα ε Ένεστ. χάνουνε, Παρατ. χάνανε Ἄορ. χάσανε.

2) Ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερσυντέλικός καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλοντας. ἔχουν καὶ ἄλλον τύπο: Παρακ. ἔχω χάσει Ὑπερσ. εἶχα χάσει Συντ. μελλ. θὰ ἔχω χάσει καὶ: Παρακ. ἔχω χαμένο Ὑπερσ. εἶχα χαμένο Συντελ. μέλ. θὰ ἔχω χαμένο.

Πῶς σχηματίζεται ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος

τῶν ρημάτων τῆς α' συζυγίας

ἀκούω, ἀκουσα, χάνω, ἔχασα | μαραίνω, μάρανα, κρίνω, ἔκρινα

Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος τῶν ρημάτων τῆς α' συζυγίας στὸ α' πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τελειώνει σὲ -σα ἢ σπανιότερα σὲ -α.

Σχηματίζουν ἀόριστο σὲ — σα

α) Τὰ φωνηεντόληχτα ρήματα λ.χ.: ἰδρῶω, ἰδρῶσα, μηνύω, μήνυσα.

β) Τὰ χειλικόληχτα, τὰ λαρυγγικόληχτα, τὰ ὀδοντικόληχτα καὶ τὰ συριστικόληχτα.

Στὰ χειλικόληχτα ὁμοῦς ὁ ἀόριστος ἀντὶ γιὰ -σα τελειώνει σὲ -ψα. λείπω—ἔλειψα, παύω—ἔπαψα, βασιλεύω, βασιλέψα, καλύπτω, κάλυψα.

Στὰ λαρυγγικόληχτα σὲ -ξι: πλέκω—ἔπλεξα, φυλάγω—φύλαξα τρέχω—ἔτρεξα, δείχνω—ἔδειξα.

Στὰ ὀδοντικόληχτα καὶ συριστικόληχτα ὁ ἀόριστος ἄλλοτε τελειώνει σὲ -σα καὶ ἄλλοτε σὲ -ξα: πείθω—ἔπεισα, ἀλέθω—ἄλεσα, ἀρέσω—ἄρεσα, νομίζω—νόμισα, πλήττω—ἔπληξα, σπαράζω—σπάραξα.

Σχηματίζουν ἀόριστο σὲ -α:

α) Τὰ ὑγρόληχτα ρήματα καὶ πολλὰ ρινικόληχτα: προβάλλω—πρόβαλα, οἰκτῶω—οἰκτίρα, ἀπονέμω—ἀπόνειμα, πλένω—ἔπλυνα, ἀκριβαίνω—ἀκριβύνα.

Σημ. Μερικὰ ρήματα ποὺ ἀνήκουν στίς παραπάνω κατηγορίες σχηματίζουν διαφορετικὰ τὸν ἀόριστο: τέτοια εἶναι τὰ: φταίω—ἔφταιξα, κλαίω—ἔκλαψα, πέφτω—ἔπεσα, μαρκάωω—μαρκάρισα.

β) μερικὰ ἀνώμαλα ποὺ σχηματίζουν τὸν ἀόριστο ἀπὸ ρίζα διαφορετικῆ: βλέπω—εἶδα, ἔρχομαι—ἤρθα, λέγω—εἶπα, τρώγω—ἔφαγα.

γ) τὰ ρήματα φεύγω (ἔφυγα), βγαίω (ἔβγαλα), πίνω (ἤπια), βρίσκω (βυῆκα), μπαίνω (μπῆκα), βγαίνω (βγῆκα), ἀνεβαίνω (ἀνέβηκα).

Ρήματα κατὰ τὸ χάνω: λύνω, δένω, ψήνω, πιάνω, γδύνω, ἐνώνω, ἀπλώνω, δυνάμωω, ἰδρῶω, μηνύω, χύνω.

Ἄσκηση 91. Κατὰ τὸ χάνω κλίνετε γραπτὰ τὸ λύνω.

Γ. Δ. Παπαϊονόμον : Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς Γλώσσας 5

*Ασκηση 92. Σχηματίστε προφορικά τα ρήματα: βιάφο (ἀορ. ἔβαψο), τρέχω (ἀόρ. ἔτρεξα), σκεπάζω (ἀορ. σκέπασα) και τυλίγω (ἀορ. τύλιξα).

*Ασκηση 93. Γράψετε από α' ἐν. πρόσωπο του ἔνεστ. τῆς ὀριστικῆς 5 ρήματα με ἄοριστο σέ -*ψα* και 5 με ἄοριστο σέ -*φα*.

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

χάνομαι

Ὀριστική

*Ἐνεστώτας	Παρατατικός	*Ἐξακολ. μέλλ.	Συνοπτ. μέλλ.
χάνομαι	χανόμουν	θα χάνομαι	θα χανῶ
χάνεσαι	χανόσουν	θα χάνεσαι	θα χανῆς
χάνεται	χανόταν	θα χάνεται	θα χανῆ
χανόμαστε	χανόμαστε	θα χανόμαστε	θα χανοῦμε
χάνεστε	χανόσαστε	θα χάνεστε	θα χανῆτε
χάνονται	χάνονταν	θα χάνονται	θα χανοῦν
*Ἀόριστος	Παρακείμενος	*Υπερσυντέλ.	Συντελεσ. μέλλ.
χάθηκα	ἔχω χανθῆ	εἶχα χανθῆ	θα ἔχω χανθῆ
χάθηκες	ἔχεις χανθῆ	εἶχες χανθῆ	θα ἔχης χανθῆ
χάθηκε	ἔχει χανθῆ	εἶχε χανθῆ	θα ἔχη χανθῆ
χανθήκαμε	ἔχομε χανθῆ	εἶχαμε χανθῆ	θα ἔχομε χανθῆ
χανθήκατε	ἔχετε χανθῆ	εἶχατε χανθῆ	θα ἔχετε χανθῆ
χάθηκαν	ἔχουν χανθῆ	εἶχαν χανθῆ	θα ἔχουν χανθῆ

Υποταχτική

*Ἐνεστώτας	*Ἀόριστος	Παρακείμενος
νά χάνομαι	νά χανῶ	νά ἔχω χανθῆ
νά χάνεσαι	νά χανῆς	νά ἔχης χανθῆ
νά χάνεται	νά χανῆ	νά ἔχη χανθῆ
νά χανόμαστε	νά χανοῦμε	νά ἔχομε χανθῆ
νά χάνεστε	νά χανῆτε	νά ἔχετε χανθῆ
νά χάνονται	νά χανοῦν	νά ἔχουν χανθῆ

Προσταχτική

*Ἐνεστώτας	*Ἀόριστος
χάνου	χάσου
ἄς χάνεται	ἄς χανῆ
χάνεστε	χανῆτε
ἄς χάνονται	ἄς χανοῦν

Ἀπαρέμφατο Μετοχή

χ.θῆ

χαμένος

Παρατηρήσεις

1) Ὁ παρατατικός τῆς παθητικῆς φωνῆς σὶ ἀ' καὶ σὶ β' ἐνικὸ πρόσωπο παίρνει πολλές φορές καὶ τὸ **α-** χάνομαι, χανόσαστα.

Στὸ ἀ' καὶ β' πληθυντικὸ ἔχει καὶ τὶς καταλήξεις **-μασταν, -σάσαν, -χινόμασταν, χανόσασταν.**

2) Ὁ παθηκείμενος, ὁ ἐπηρεασμένος καὶ ὁ οὐκ ἐπηρεασμένος μέλλον-
τας ἔχουν διπλοὺς τύπους: (ἔχω—εἶμι—θά ἔχω) **χαίη** καὶ (εἶμαι—ἔ-
μῶμαι—θά εἶμαι) **χαίμενος.**

Πῶς σχηματίζεται ὁ παθητικὸς ἀόριστος καὶ ἡ παθητικὴ μετοχὴ τῶν ρημάτων τῆς ἀ' συζυγίας.

ἔλιστα, λυθήκη, λιμένος—ἔλουσα, λούσθηκα, λουσμένος

1) Ὅσα ρήματα ἔχουν τὸν ἐνεργητικὸ ἀόριστο σὲ **-σα** σχηματίζουν
τὸν παθητικὸ σὲ **-θηκα ἢ -σθηκα** καὶ τὴν παθητικὴν μετοχὴν σὲ **-μένος,
-μένη, -μένο ἢ -σμένος, -σμένη, -σμένο.**

ἔκρουσα, κρούθηκα, κρουμένος—ἄλειψα, ἀλείφθηκα, ἀλειψμένος

2) Ὅσα ρήματα ἔχουν ἐνεργ. ἀόριστο σὲ **-ψα** σχηματίζουν τὸν πα-
θητικὸ σὲ **-φθηκα** καὶ τὴν μετοχὴν σὲ **-μένος** με δύο δηλαδὴ **μ.**

Σημ. Τὰ ρήματα σὲ **-άω, -έω** σχηματίζουν τὸν παθητ. ἀόριστο σὲ **-άθηκα,
-έθηκα** καὶ τὴν παθητ. μετοχὴν σὲ **-ανέμενος—εμένος**: **παιδεύωμαι, παιδευ-
μένος—παιδεύομαι, παιδευμένος.**

ἔπλεξα, πλέχθηκα, πλεγμένος—ἔσφιξα, σφίχθηκα, σφιγμένος

3) Ὅσα ρήματα ἔχουν ἐνεργητικὸ ἀόριστο σὲ **-ξα** σχηματίζουν τὸν
παθητικὸ σὲ **-χθηκα** καὶ τὴν μετοχὴν σὲ **-γμένος.**

Σημ. 1. Μερικὰ ρήματα σχηματίζουν τὸν παθητικὸ ἀόριστο σὲ **-ώθηκα** καὶ τὴν
παθητικὴν μετοχὴν σὲ **-ωμένος**: **βλέπω, εἰδώθηκα, ιδωμένος—λέγω, εἰπώθηκα, εἰ-
πωμένος—πίνω, πιώθηκα, πιωμένος—τρώω, φαγώθηκα, φαγωμένος.**

Σημ. 2. Μερικὰ ρήματα σχηματίζουν τὸν παθητικὸ ἀόριστο σὲ **-ηκα** ἀντὶ
-θηκα ἢ -τηκα: **κόβωμαι, κόπηκα—καίγομαι, κάηκα—στρέφωμαι, στραφήκα—
φαινομαι, φάνηκα—χαίρομαι, χάρηκα—ντρέπομαι, ντροπήκα.**

Ὁ ἀόριστος, αὐτὸς λέγεται **δεύτερος παθητικὸς ἀόριστος.**

Ῥήματα κατὰ τὸ **χάνομαι**: **δένομαι, λύνομαι, πιάνομαι, γδύνομαι
ιδρύομαι, χύνομαι, ἀπλώνομαι, πληρώνομαι, τσακώνομαι, ψήνομαι.**

Ἀσκηση 94. Κατὰ τὸ χάνομαι κλίνετε γρατὰ τὸ χύνομαι.

Ἀσκηση 95. Σχηματίστε προφορικὰ τὰ ρήματα: **λούζομαι, (ἀορ. λούσθηκα
κλπ.), ἀγωνίζομαι, κουράζομαι, γράφομαι, ῥάβομαι, κούβομαι (ἀορ. κούβθηκα κλπ.)** δέχο-

μαι (ἀορ. δέχτηκα κλπ.), φυλάγομαι, ἀρπάζομαι, χαίρομαι (ἀορ. χάρηκα).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

Α' ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΝ

1) Σὲ ὅλα τὰ ρήματα τὸ -ω τῆς λήγουσας σὶδὸ ἀ' ἐνικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεστώτα γράφεται μὲ ω : πηγαίνω, κοιτάζω, στολιζώ.

2) Οἱ καταλήξεις -ομε καὶ -ετε τοῦ ἀ' καὶ β' πληθυντικῶν προσώπων τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς γράφονται μὲ ε : (ἐμεῖς) στολιζόμε, (ἐσεῖς) στολιζετε.

3) Οἱ καταλήξεις -ομαι καὶ -εται τοῦ ἀ' καὶ γ' ἐνικῶν προσώπων τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα τῆς παθητικῆς φωνῆς γράφονται μὲ αἰ : (ἐγὼ) στολιζομαι, (αὐτὸς) στολιζεται.

4) Μετὰ τὸ θά, νά, γιά νά, δταν, ἄς, ἄν, μὴ γράφομε ὑποταχτική: ράβει, ἀλλὰ: θά, (νά, γιά νά κλπ.) ράβη. Ράβομε, ἀλλὰ: θά (νά γιά νά κλπ.) ράβομε. Ράβονται, ἀλλὰ: θά (νά, γιά νά κλπ.) ράβονται.

Σημ. Ὑποταχτικῆ τοῦ ἀορίστου γράφομε κατὰ τὸ νόημα καὶ μετὰ τίς λέξεις: ἄμα, ἀφοῦ, μόλις, μήπως, πρὶν, προτοῦ, ὥσπου, ὅποιος, ὅπου, ὅτι, ὥσπου: ἄμα μὴ γράψης, θά σοῦ ἀπαντήσω κλπ.

5) Τὸ ἀπαρέμφατο τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς γράφεται σὴ λήγουσα μὲ εἰ: (ἔχω—εἶχα—θά ἔχω) στεφανώσει, πλύνει.

Σημ. Γράφεται μὲ η τὸ ἀπαρέμφατο τῶν ρημάτων: μπαίνω, βγαίνω, ἀνεβαίνω, κατεβαίνω, διαβαίνω: (εἶχα) μπῆ, βγῆ, ἀνεβῆ, κατεβῆ, διαβῆ.

6) Τὸ ἀπαρέμφατο τῆς παθητικῆς φωνῆς γράφεται μὲ -ῆ: (ἔχω—εἶχα—θά ἔχω) στεφανωθῆ, πλυθῆ.

7) Ἡ μετοχὴ τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν ρημάτων τῆς ἀ' συζυγίας τονίζεται στὴν προπαρρηγοῦσα καὶ ἔχει κατάληξη -οντας μὲ ὄμικρον (ο): λύνοντας, γράφοντας, λέγοντας.

Ἄσκηση 96. Γράψετε τὰ τρία πληθυντικὰ πρόσωπα τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα τῆς ἐνεργ. φωνῆς τῶν ρημάτων: δοκιμάζω, σκουπίζω, κόβω, λούζω.

Ἄσκηση 97. Τῶν ἴδιων ρημάτων γράψετε τὸ ἀ' καὶ τὸ γ' ἐνικὸ πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα τῆς παθητικῆς φωνῆς.

Ἄσκηση 98. Βάλτε τὸ ρῆμα π. ὑ εἶναι σὲ παρένθεση τὴν κατάλληλην ἔγκλιση καὶ στο καταλληλὸν πρόσωπον. Προσέξτε στὴν ὀρθογραφίαν τῶν καταλήξεων:

Ἄσκηση 99. Ὅποιος σπέρνω) θά (θερίζω). Ἄν (τρέχω) πολὺ, θά κουρασθῆς. Ὅταν (ἀρχίζω) τὸ καλοκαίρι, πολλοὶ κάτοικοι τῶν πόλεων (πηγαίνω) στὶς ἐξοχάς. Ἄφησέ τον, ἄς (φωνάζω): τί θά (κερδίζω); Οἱ μαθητὲς πρέπει νά (σέβομαι) τοὺς δασκάλους των. Πηγαίνεις στὸ σχολεῖο γιά νά (μαθαίνω) γράμματα. Συνηθίζω νά (σηκώνομαι) νωρίς. Οἱ αἰθουσαὶ τοῦ σχολείου πρέπει γὰ (ἀερίζομαι) συχνά.

Β' ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΝ ΤΟΥ ΕΝΕΣΤΩΤΑ

1) Τα ρήματα σὲ **-ιάζω** γράφονται μὲ **ι**: βελονιάζω, κοπιιάζω.

Σημ. Γράφονται μὲ **ει**: ἀδειιάζω, χρειιάζομαι· μὲ **οι**: μοιοιάζω.

2) Τα ρήματα σὲ **-ίζω** γράφονται μὲ **ι**: ἐλπίζω, ἀρχίζω, νομίζω.

Σημ. Γράφονται μὲ **η**: μπήζω, πήζω, πρήζω· μὲ **υ**: ἀναβλύζω, ἀναβρύζω, γογγύζω, δακρύζω, κατακλύζω, συγγύζω· μὲ **ει**: δανείζω· μὲ **οι**: ἀθροίζω.

3) Τα ρήματα σὲ **-εω** γράφονται μὲ ἔφιλο ὕφιλο (**ευ**), δηλ. μὲ δίψηφο, ὄχι μὲ **β**: γυρεύω, (παρατ. γύρευα), φυτεύω (φύτευα), βασιλεύω.

Σημ. Γράφονται μὲ **β** τὸ κλέβω. καὶ τὸ σέβομαι.

4) Τα ρήματα σὲ **-ώνω** γράφονται μὲ **ω**: ἐλευθερώνω, ὀργώνω.

Σημ. Μὲ **ω** γράφονται στὴν παραλήγουσα καὶ ὅλες οἱ λέξεις ποὺ γίνονται ἀπὸ τὰ ρήματα σὲ **-ώνω**: ἐλευθερωτής, ἐλευθέρωση, (ἐλευθερώνω), λυτρωμός, λυτρωτής, λύτρωση, (λυτρώνω).

5) Τα ρήματα σὲ **-αυω** γράφονται μὲ βῆτα **β**: ἀνάβω, ράβω, σκάβω.

Σημ. Γράφονται μὲ ἄλλα ὕφιλο (αυ), δηλ. δίψηφο: παύω, ἀπαυώω, ἀπολαύω.

6) Τα ρήματα σὲ **-αινω** γράφονται μὲ **αι**: ἀν-βρίνω, ζεσταίνω.

Σημ. Γράφονται μὲ **ε**: δένω, μένω, πλένω, ψένω, κρένω.

7) Τα ρήματα σὲ **-ερνω** γράφονται μὲ **ε** ἐκτὸς ἀπὸ τὸ παίρνω: γδέρνω γέρνω, φέρνω.

8) Τα ρήματα σὲ **-λλω** γράφονται μὲ δύο λάμδα (**λλ**): ἀναβάλλω ἀνατέλλω, ἀναγγέλλω.

Σημ. Γράφονται μὲ ἓνα λάμδα (**λ**): θέλω, ὀφείλω, μέλει (:δὲ μὲ μέλει).

9) Τα ρήματα σὲ **-σσω** γράφονται μὲ δύο σίγμα (**σσ**): ἀπαλλάσσω, ἀναπιτύσσω, ἐξορούσσω.

Σημ. Γράφετε μὲ ἓνα σίγμα (**σ**) τὸ ἀρέσω.

10) Τα ρήματα σὲ **-ττω** γράφονται μὲ δύο ταῦ (**ττ**). εἰσπράττω, πλήττω φρίττω.

Σημ. Γράφονται μὲ ἓνα **τ** τὸ θέτω καὶ τὸ κείτομαι.

Ἔσκηση 99. Γράψετε στὸ γ' πληθυντικὸ πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτου καὶ παρατατικοῦ δύο ρήματα γιὰ καθεμία ἀπὸ τίς ποὶ ἀπάνω κατηγορίες.

Σχέδιο: 1) Ἐν. βελονιάζουσιν, κοπιιάζουν. Παρατ. βελόνιαζαν, κοπιάζαν. 2)...

Γ' ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΟΡΙΣΤΟ

Α' ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΣ ΑΟΡΙΣΤΟΣ

Ἐνεστώτας. ἀρχίζω, λύνω, σβήνω, ἀνοίγω, δανείζω

Ἀόριστος. ἀρχισα, ἔλυσα, ἔσβησα, ἀνοιξα, δάνεισα

Υποτ. ν' ἀρχίσω, νὸ λύσω, νὰ οβήσω. Προστ' ἀνοιξε, δάνεισε

ι υ η οι ει

1) Όσα ρήματα γράφονται στην παραλήγουσα του ένεστώτα με *ι, ν, η, οι, ει* γράφονται με τὸ ἴδιο γράμμα καὶ σὲ ὅλες τίς ἐγκλίσεις τοῦ ἀορίστου.

2) Όσα ρήματα σὲ *-αίνω* σχηματίζουν τὸν ἀόριστο σὲ *-υνα* γράφονται ἐν τῇ παραλήγουσα τῶν ἐγκλίσεων τοῦ ἀορίστου με *ν*: βαραίνω, βαρυνα, κονταίνω, κοντιννα, μακραίνω, μακροννα, μικροαίνω, μικρουνα.

3) Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ *-λλω* στίς ἐγκλίσεις τοῦ ἀορίστου γράφονται με ἓνα *λ*: ἀνατέλλω—ἀνατειλα, πάλλω—ἐψαλα.

4) Οἱ ἐγκλίσεις τοῦ ἀορίστου τῶν ρημάτων: γέρνω, δέρνω, σπέρνω, ἀναγγέλλω, ἀνατέλλω, μένω, ἀπομένω, γράφωνται ἐν τῇ παραλήγουσα με *ει*: ἐσπαιρα, ἀνάγγειλα, ἀνατειλα, ἔμεινα, ἀπονειμα, νά σπείρη, μεινε.

5) Ἡ παραλήγουσα τοῦ ἀορίστου σὲ *-ωσα* γράφεται με *ω*: θύμωσα, πλήρωσα, ὀργωσα κλπ.

Σημ. Γράφεται με *ο*: ἀρμόζω, ἀρμοσα.

Β' ΠΑΘΗΤΙΚΟΣ ΑΟΡΙΣΤΟΣ

Ἡ κατάληξη *-ηκα* τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου γράφεται ἐν τῇ παραλήγουσα με ἦτα *η*: λύομαι—λύθηκα, λούζομαι—λούσηκα, φαίνομαι—φάνηκα.

* **Άσκηση 100.** Στίς παρακάτω προτάσεις βάλτε τὸ ρῆμα πού εἶναι σὲ παρένθεση σὲ χρόνο ἀορίστο. Προσέξτε ἐν τῇ ἐγκλίσει καὶ ἐν τῇ ὀρθογραφίᾳ:

Στὸ σχολεῖο μας (γίνομαι) μιά γιορτή. Ὅποιος τρῶδε ἀπούσεχτα, κιντυνεύει νά (πινίομαι). Ὁ Πέτρος λίγο (λείπω) νά (δακρύζω). Τὸ φῶσ (σβύνω). Κῶπτα (κλείνω) τὸ παράθυρο. Ἡ πόρτα (ἀνοίγω) ἀπὸ τὸν ἀέρα. Με (ἀφήνω) μοναχόν. Τὰ παιδιά (κόβω) τὰ μαλλιά τους, γιατί (μακροαίνω). Τὰ λονλούδια (μαραίομαι). Ἡ Ἀμερική (ἀνακαλύπτομαι) τὸ 1492 μ. Χ. Τὸ δένδρο ἔστι (γέρνω), ἔγγισε. Τὰ παιδιά (πάλλει σήμερα τὸν Ἐθνικὸν ἕμνο: Νίκα, (πληρῶνω) τὸ λογαριασμὸ στὸ μπακήλη. Τὰ κάρβουνα (ἀκριβαίνω).

Δ' ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ

Τὸ *α, ι, υ*, ἐν τῇ παραλήγουσα τῶν ρημάτων λογαριαίζεται γιά βραχύχορον. Γι αὐτὸ ἢ παραλήγουσα πὸν ἔχει *α, ι, υ*, ἄμα τονίζεται, παίρονε ὀξεία: κράζω, βάλε, πάρτε, κρίνω, κρίνε, ῥίζαν, σύτε, λύσε.

Σημ. Πότε τὸ *α* τῆς παραλήγουσας εἶναι μακρόχορο καίαξε παρακάτω στους ὀρθογραφικους κανὸνες τονίσμου τῶν ρημάτων τῆς β' συζυγίας.

3013 * **Άσκηση 101.** Βάλτε τὸν τόνον πού ἔπρεπει στους τύπους τῶν ρημάτων πὸν λείπον:

Πίνε μόνο νερό εἶναι τὸ καλλίτερο ποτό. Ὅι κλέφτες ριχναν στὸ

σημάδι. Δίνε στους φτωχούς ὅτι μπορείς. Φτύνε πάντοτε σὸ μαντήλι σου. Ἔστε τὰ μολύβια σας. Τὰ παιδιά στυψαν δυὸ λεμονία, ἀλλὰ κατὰ λάθος χυσαν τὸ χυμὸ τους. Σκυψτε καὶ παρτε τὰ χαρτάκια πὸν εἶναι σὸ πατωμα. Συρε σὸ καλό.

Γ' ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

Τάξεις τῶν ρημάτων τῆς β' συζυγίας

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Ἔνεστ. ὄριστ. χτυπῶ, χτυπᾶς, χτυπᾷ, -ῶ, -ᾶς, -ᾷ

Ἔνεστ. ὄριστ. ἄργῶ, ἄργεῖς, ἄργεῖ, -ῶ, -εῖς, -εῖ

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Ἔνεστ. ὄριστ. χτυπιέμαι, χτυπιέσαι, χτυπιέται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυποῦμαι, λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

-ιέμαι, -ιέσαι, -ιέται | -οῦμαι, -ᾶσαι, -ᾶται

Ἔνεστ. ὄριστ. ἄργεῖς, ἄργεῖ, -εῖς, -εῖ

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

Ἔνεστ. ὄριστ. λυπᾶσαι, λυπᾶται, κλπ.

ΠΡΩΤΗ ΤΑΞΗ

Ρήματα σὲ -ῶ, -ᾶς, -ᾷ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

χτυπῶ

Ἔνεστ. ὄριστ.

Ἔνεστ. ὄριστ.

Παρατατικὸς

Ἔξακολουθ. μέλλ.

χτυπῶ

χτυποῦσα

θὰ χτυπῶ

χτυπᾶς

χτυποῦσας

θὰ χτυπᾶς

χτυπᾷ (χτυπάει)

χτυποῦσε

θὰ χτυπᾷ (ἀή)

χτυποῦμε (χτυπάμε)

χτυπούσαμε

θὰ χτυποῦμε (ἄμε)

χτυπᾶτε

χτυπούσατε

θὰ χτυπᾶτε

χτυποῦν (χτυπᾶν)

χτυποῦσαν

θὰ χτυποῦν (ἄν)

Συνοπτικός μέλλ.

θα χτυπήσω
θα χτυπήσης
θα χτυπήση
θα χτυπήσωμε
θα χτυπήσετε
θα χτυπήσουν

Ἀόριστος

χτύπησα
χτύπησες
χτύπησε
χτύπησαμε
χτύπησατε
χτύπησαν

Παρακείμενος

ἔχω χτυπήσει
ἔχεις χτυπήσει
ἔχει χτυπήσει
ἔχομε χτυπήσει
ἔχετε χτυπήσει
ἔχουν χτυπήσει

Ὑπερουτέλικος

εἶχα χτυπήσει
εἶχες χτυπήσει
εἶχε χτυπήσει
εἶχ-με χτυπήσει
εἶχατε χτυπήσει
εἶχαν χτυπήσει

Συντελεσμένος μέλλοντας

θα ἔχω χτυπήσει
θα ἔχης χτυπήσει
θα ἔχη χτυπήσει
θα ἔχομε χτυπήσει
θα ἔχετε χτυπήσει
θα ἔχουν χτυπήσει

Ὑποταχτική

Ἐνεστώτας

νά χτυπῶ
νά χτυπᾷς
νά χτυπᾷ (ή)

νά χτυποῦμε (αμε)
νά χτυπᾶτε
νά χτυποῦν (ᾶ)

Ἀόριστος

νά χτυπήσω
νά χτυπήσης
νά χτυπήση
νά χτυπήσωμε (ουμε)
νά χτυπήσετε
νά χτυπήσουν

Παρακείμενος

νά ἔχω χτυπήσει
νά ἔχης χτυπήσει
νά ἔχη χτυπήση
νά ἔχομε χτυπήσει
νά ἔχετε χτυπήσει
νά ἔχουν χτυπήσει

Προσταχτική

Ἐνεστώτας

χτύπα
ἄς χτυπᾷ (η)
χτυπᾶτε
ἄς χτυποῦν

Ἀπαρέμφατο

χτυπήσει

Ἀόριστος

χτύπησε
ἄς χτυπήση
χτυπήσιε
ἄ χτυπήσουν

Μετοχή

χτυπώντας

Παρατηρήσεις

- 1) Ὁ παρατατικός τῶν ρημάτων τῆς πρώτης τάξης σχηματίζεται καὶ σὲ -αγα, -αγες (αες), -γε (αε) : χτύπαγα, χτύπα(γ)ες, χτύπα(γ)ε κλπ.
2) Ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερουτέλικος καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλον-

τας ἔχουν καὶ ἄλλον τύπο: (ἔχω—εἶχα—θα ἔχω) **χτυπήσει** καὶ ἔχω—εἶχα—θα ἔχω) **χτυπημένο**.

3) Ὁ ἀόριστος τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς σχηματίζεται σὲ **-ησα**: **χτυπῶ—χτύπησα**, **ρωτῶ—ρώτησα**.

Σημ. Μερικὰ ρήματα τῆς πρώτης τάξης σχηματίζουν τὸν ἀόριστο τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς σὲ **-ασα (-αξα, -ηξα)**: **γελῶ—γέλασα**, **περνῶ—πέρασα**, **βασιῶ—βάσταξα** καὶ (**βάστηξα**), **πετῶ—πέταξα**.

Ἄσκηση 102. Κλίνετε γραπτὰ τὸ ρῆμα ἀγαπῶ.

Ἄσκηση 103. Σχηματίστε προφορικὰ τὰ ρήματα: **νικῶ**, **ρωτῶ**, **σταματῶ**, **κρεμῶ**.

Ἄσκηση 104. Γράψετε ρήματα τῆς α' τάξης στὸ α' ἐνικό πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα καὶ τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς.

ΠΡΩΤΗ ΤΑΞΗ

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

χτυπιέμαι

Ὀριστικὴ

Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Ἐξακολ. μέλλ.	Συνοπτ. μέλλ.
χτυπιέμαι	χτυπιόμουν	θα χτυπιέμαι	θα χτυπηθῶ
χτυπιέσαι	χτυπιόσουν	θα χτυπιέσαι	θα χτυπηθῆς
χτυπιέται	χτυπιόταν	θα χτυπιέται	θα χτυπηθῆ
χτυπιούμαστε	χτυπιόμαστε	θα χτυπιούμαστε	θα χτυπηθοῦμε
χτυπιέστε	χτυπιόσατε	θα χτυπιέστε	θα χτυπηθῆτε
χτυπιοῦνται	χτυπιόνταν	θα χτυπιοῦνται	θα χτυπηθοῦν

Ἀόριστος	Παρακείμενος	Ὑπερσυντέλικος	Συντελ. μέλλ.
χτυπήθηκα	ἔχω χτυπηθῆ	εἶχα χτυπηθῆ	θα ἔχω χτυπηθῆ
χτυπήθηκε	ἔχεις χτυπηθῆ	εἶχες χτυπηθῆ	θα ἔχης χτυπηθῆ
χτυπήθηκε	ἔχει χτυπηθῆ	εἶχε χτυπηθῆ	θα ἔχη χτυπηθῆ
χτυπήθήκαμε	ἔχομε χτυπηθῆ	εἶχουμε χτυπηθῆ	θα ἔχομε χτυπηθῆ
χτυπηθήκατε	ἔχετε χτυπηθῆ	εἶχαιε χτυπηθῆ	θα ἔχετε χτυπηθῆ
χτυπήθηκαν	ἔχουν χτυπηθῆ	εἶχαν χτυπηθῆ	θα ἔχουν χτυπηθῆ

Ὑποταχτικὴ

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος	Παρακείμενος
νὰ χτυπιέμαι	νὰ χτυπηθῶ	νὰ ἔχω χτυπηθῆ
νὰ χτυπιέσαι	νὰ χτυπηθῆς	νὰ ἔχης χτυπηθῆ
νὰ χτυπιέται	νὰ χτυπηθῆ	νὰ ἔχη χτυπηθῆ

νά χτυπιούμαστε	νά χτυπηθοῦμε	νά ἔχωμε χτυπηθῆ
νά χτυπιέστε	νά χτυπηθῆτε	νά ἔχετε χτυπηθῆ
νά χτυπιούνται	νά χτυπηθοῦν	νά ἔχουν χτυπηθῆ

Προσταχτική

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος		
—	χτυπήσου	Ἀπαρέμφατο	Μετοχή
—	ᾶς χτυπηθῆ	χτυπηθῆ	χτυπημένος
—	χτυπήστε		χτυπημένη
—	ᾶς χτυπηθοῦν		χτυπημένο

Παρατηρήσεις

Ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλοντας ἔχουν καὶ ἄλλον τύπο : (εἶχα, ἔχω, θὰ ἔχω) **χτυπηθῆ** καὶ (εἶμαι, ἦμουν, θὰ εἶμαι) **χτυπημένος**.

Ἀσκηση 105. Σχηματίστε γραπτὰ τὸ : ἀγαπιέμαι.

Ἀσκηση 106. Σχηματίστε προφορικὰ τὰ : νικίεμαι, ρωτιέμαι, κυνηγιέμαι.

Ἀσκηση 107. Γράψτε ῥήματα τῆς πρώτης τάξης στὸ ἀ΄ ἐνικό πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα καὶ τοῦ συνοπτικοῦ μέλλοντα τῆς παθητικῆς φωνῆς.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΤΑΞΗ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ποθῶ

Ὀριστική

Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Ἐξακολ. μέλλ.	Συνοπτ. μέλλ.
ποθῶ	ποθοῦσα	θὰ ποθῶ	θὰ ποθήσω
ποθεῖς	ποθοῦσες	θὰ ποθής	θὰ ποθήσης
ποθεῖ	ποθοῦσε	θὰ ποθή	θὰ ποθήση
ποθοῦμε	ποθοῦσαμε	θὰ ποθοῦμε	θὰ ποθήσωμε
ποθεῖτε	ποθοῦσατε	θὰ ποθήτε	θὰ ποθήσετε
ποθοῦν	ποθοῦσαν	θὰ ποθοῦν	θὰ ποθήσουν

Ἀόριστος	Παρακείμενος	Ὑπερσυντέλικος	Συντελ. μέλλ.
πόθησα	ἔχω ποθήσει	εἶχα ποθήσει	θὰ ἔχω ποθήσει
πόθησες	ἔχεις ποθήσει	εἶχες ποθήσει	θὰ ἔχῃς ποθήσει
πόθησε	ἔχει ποθήσει	εἶχε ποθήσει	θὰ ἔχη ποθήσει
ποθήσαμε	ἔχομε ποθήσει	εἶχαμε ποθήσει	θὰ ἔχομε ποθήσει
ποθήσατε	ἔχετε ποθήσει	εἶχατε ποθήσει	θὰ ἔχετε ποθήσει
πόθησαν	ἔχουν ποθήσει	εἶχαν ποθήσει	θὰ ἔχουν ποθήσει

Υποταχτική

Ένεστώτας

Αόριστος

Παρακείμενος

νά ποθῶ
νά ποθῆς
νά ποθῆ
νά ποθοῦμε
νά ποθῆτε
νά ποθοῦν

νά ποθήσω
νά ποθήσης
νά ποθήσῃ
νά ποθήσωμε
νά ποθήσετε
νά ποθήσουν

νά ἔχω ποθήσει
νά ἔχῃς ποθήσει
νά ἔχη ποθήσει
νά ἔχομε ποθήσει
νά ἔχετε ποθήσει
νά ἔχουν ποθήσει

Προσταχτική

Ένεστώτας

Αόριστος

πόθει
ἄς ποθῆ
ποθεῖτε
ἄς ποθοῦν

πόθησε
ἄς ποθήσῃ
ποθήστε
ἄς ποθήσουν

Απαρέμφατο

Μετοχή

ποθήσει

ποθώντας

Παρατηρήσεις

μιλῶ — μιλεῖς — μιλεῖ — μιλοῦμε — μιλεῖτε — μιλοῦν

μιλῶ — μιλάς — μιλά — μιλάμε — μιλάτε — μιλοῦν

1) Πολλά ρήματα τῆς δεύτερης τάξης στήν ἑνεργητική φωνή κλίνονται καί κατά τὰ ρήματα τῆς πρώτης τάξης: βαρῶ — βαρεῖς καί βαρᾶς, βοηθῶ — βοηθεῖς καί βοηθᾶς, καταφρονῶ, κληρονομῶ, πονηρῶ, φορῶ κ. ἄ.

Ὁρθογραφ. παρατηρήσεις. 1) Τοῦ ρήματος ζῶ τὰ τρία ἐνικά πρόσωπα τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἑνεστώτα γράφονται μέ **η**: ζῶ — ζῆς — ζῆ.

2) Καί τῆς δευτέρης τάξης ὁ ἀόριστος τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς σχηματίζεται σέ **ησα**: λαλῶ — λάλησα, θρηνῶ — θρήνησα.

Σημ. Μερικά ρήματα τῆς δευτέρης τάξης σχηματίζουν τὸν ἀόριστό τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς σέ **-εσα**: ἀφαιρῶ — ἀφαίρεσα, ἐκτελῶ — ἐπέλεσα, μαρῶν — μάρεσα.

Ἀσκηση 108. Κλίνετε γραπτά τὸ ρῆμα ἀργῶ.

Ἀσκηση 109. Σχηματίστε προφορικά τὰ ρήματα : ἀδικῶ, ἀπειλῶ, πληροφροῶ, καλῶ.

Ἀσκηση 110. Γράψτε ρήματα τῆς δευτέρης τάξης στό ἄ' ἐνικό πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἑνεστώτα καί τοῦ παρακειμένου τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΤΑΞΗ

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

λυπούμαι

Ὀριστική

*Ἐνεστώτας

λυποῦμαι
(καὶ λυπᾶμαι)
λυπᾶσαι
λυπᾶται
λυπούμαστε
λυπάστε
λυποῦνται

Συνοπτ. μέλλ.

θὰ λυπηθῶ
θὰ λυπηθῆς
θὰ λυπηθῆ
θὰ λυπηθῶμε
θὰ λυπηθῆτε
θὰ λυπηθοῦν

*Ὑπερσυντέλικος

εἶχα λυπηθῆ
εἶχες λυπηθῆ
εἶχε λυπηθῆ
εἶχαμε λυπηθῆ
εἶχατε λυπηθῆ
εἶχαν λυπηθῆ

Παρατατικός

λυπόμουν
λυπόσουν
λυπόταν
λυπόμαστε
λυπόσαστε
λυπόνταν
(καὶ λυποῦντιαν)

*Ἀόριστος

λυπήθηκα
λυπήθηκες
λυπήθηκε
λυπηθήκαμε
λυπηθήκατε
λυπήθηκαν

*Ἐξακολουθ. μέλλ.

θὰ λυποῦμαι
(καὶ θὰ λυπᾶμαι)
θὰ λυπᾶσαι
θὰ λυπᾶται
θὰ λυπούμαστε
θὰ λυπάστε
θὰ λυποῦνται

Παρακείμενος

ἔχω λυπηθῆ
ἔχεις λυπηθῆ
ἔχει λυπηθῆ
ἔχομε λυπηθῆ
ἔχετε λυπηθῆ
ἔχουν λυπηθῆ

Συντελεσμ. μέλλ.

θὰ ἔχω λυπηθῆ
θὰ ἔχης λυπηθῆ
θὰ ἔχη λυπηθῆ
θὰ ἔχομε λυπηθῆ
θὰ ἔχετε λυπηθῆ
θὰ ἔχουν λυπηθῆ

*Ὑποταχτική

*Ἐνεστώτας

νὰ λυποῦμαι
(καὶ νὰ λυπᾶμαι)
νὰ λυπᾶσαι
νὰ λυπᾶται
νὰ λυπούμαστε
νὰ λυπάστε
νὰ λυποῦνται

*Ἀόριστος

νὰ λυπηθῶ
νὰ λυπηθῆς
νὰ λυπηθῆ
νὰ λυπηθοῦμε
νὰ λυπηθῆτε
νὰ λυπηθοῦν

Παρακείμενος

νὰ ἔχω λυπηθῆ
νὰ ἔχης λυπηθῆ
νὰ ἔχη λυπηθῆ
νὰ ἔχομε λυπηθῆ
νὰ ἔχετε λυπηθῆ
νὰ ἔχουν λυπηθῆ

Προσταχτική

<i>Ἐνεστώτες</i>	<i>Ἀορίστος</i>		
—	λυπήσου	<i>Ἀπαρέμφατο</i>	<i>Μετοχή</i>
—	ἄς λυπηθῆ	λυπηθῆ	λυπημένος
—	λυπηθῆτε		λυπημένη
—	ἄς λυπηθοῦν		λυπημένο

Παρατηρήσεις

1) Ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλον-
τας ἔχουν καὶ ἄλλον τύπο : (ἔχω — εἶχα — θὰ ἔχω) *λυπηθῆ* καὶ (εἶμαι
— ἦμουν — θὰ εἶμαι) *λυπημένος*.

2) Μερικά ρήματα σὲ *-οῦμαι* σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα καὶ τὸν
παρατατικὸ ὡς ἐξῆς :

Ἐνεστώτας

καλοῦμαι, καλεῖσαι, καλεῖται, καλούμαστε, καλεῖστε, καλοῦνται

Παρατατικὸς

καλούμην, καλούσουν, καλοῦνταν, καλούμαστε, καλούσαστε, καλοῦνταν

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο σχηματίζονται τὰ : στεροῦμαι, μιμοῦμαι, προ-
γγοῦμαι, συνεννοοῦμαι, ἀποτελοῦμαι, ἀφαιροῦμαι, ἐξαιροῦμαι.

Σημ. Τὰ ρήματα αὐτὰ ἀκολουθοῦν ἀρχαϊκὴ κλίση.

Ἀσκηση 111. Κατὰ τὸ λυποῦμαι κλίνετε γραπτὰ τὸ θυμοῦμαι καὶ προ-
φορικὰ τὰ : ἀφαιροῦμαι καὶ τὸ φοβοῦμαι.

Ἀσκηση 112. Κατὰ τὸ καλοῦμαι σχηματίστε γραπτὰ τὸν ἐνεστώτα καὶ
τὸν παρατατικὸ τῶν ρημάτων : πληροφοροῦμαι, ὠφελοῦμαι.

Ἀσκηση 113. Γράψτε στὰ τρία ἐνικά πρόσωπα τῆς ὀριστικῆς τοῦ
ἐγεστώτα τῆς παθητικῆς φωνῆς ρήματα τῆς β' τάξεως τῆς β' συζυγίας.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΑΞΕΩΝ

ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

Α' ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΝ

Ἡ κατάληξη *-ησα* τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου γράφεται μὲ *-η:*
ρωτῶ — ρώτησα, χτυπῶ — χτύπησα, λαλῶ — λάλησα, ποθῶ — πόθησα.

Σημ. Γράφονται μὲ *υ :* *μεθῶ — μέθυσα, μηνύω — μῆνυσα.*

2) Ἡ κατάληξη *-θηκα ἢ -σηκα* τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου γράφεται
μὲ *η :* *ἀγαπιέμαι — ἀγαπήθηκα, λυποῦμαι — λυπήθηκα, γελιέμαι — γελά-
σηκα.*

3) Ἡ ἐνεργητικὴ μετοχὴ τῶν ρημάτων τῆς β' συζυγίας τὸνίζεται
στὴν παραλήγουσα καὶ ἔχει κατάληξη *-όντας* μὲ ὦμέγα (ω) ὀξεῖα :

ρωιῶ — ρωιῶντας, προσπιθῶ — προσπιθῶντας.

9) Οἱ παθητικὲς μετοχὲς σὲ -ημένος, -ημένη, -ημένο γράφονται στὴν παραλήγουσα μὲ **η**: ἀγαπημένος, λυπημένος.

5) Οἱ παθητικὲς μετοχὲς σὲ -ισμένος, -ισμένη, -ισμένο γράφονται στὴν παραλήγουσα μὲ **ι**: κυλιέμαι — κυλισμένος, κοιμοῦμαι — κοιμισμένος, τυραννίεμαι — τυραννισμένος.

6) Ἡ κατάληξη τοῦ ἀπαρεμφάτου τῆς παθητικῆς φωνῆς -θη(-στη) γράφεται μὲ ἦτα περισπωμένη (ῆ): (ἔχω) ρικηθῆ, (εἶχα) βασανιστῆ.

Ἀσκηση 114. Βάλτε τὸ ρῆμα ποῦ εἶναι μέσα ἐν παρένθεσι σὲ χρόνον ἀόριστο ἐνεργητικό ἢ παθητικό:

Ὁ Πέτρος (μελετῶ) γιὰς δύο ὥρες. Ἡ Ρένα καὶ ἡ Κική (κεντῶ) ἀπὸ ἓνα μαντήλι. Θέλω νὰ μὴ (ἀπαντῶ) σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Ὁ Κώστας (ἀπαντιέμαι) στὸ δρόμο μὲ τὴν ἀδερφή του. (Γελίεμαι) στυγὲς ὑπολογισμούς του. Ποιὸς θέλει νὰ (πηδῶ);

Ἀσκηση 115. Γράψτε τὴν ἐνεργητικὴ καὶ παθητικὴ μετοχὴ καὶ τὸ ἀπαρέμφατο (ἐνεργητικό καὶ παθητικό) τῶν παρακάτω ρημάτων:

κεντῶ, ὠφελῶ, κυλῶ, γελῶ, ἱκανοποιῶ, ἐπιτελῶ, φορολογῶ, φροσφῶ.

Σχῆδιο: Μετοχὲς: ἡ κεντιῶντας — κεντημένος 2) ...

Ἀπαρέμφατα: 1) κεντῆσει — κεντηθῆ 2) ...

Β' ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ

1) Ἡ μακρόχρονη λήγουσα τῶν ρημάτων, ἅμα τονίζεται, παίρνει περισπωμένη: τιμῶ, ἀκολουθεῖς, ρωτοῦν, ἀργεῖ, ἔχω τιμηθῆ.

2) Ἡ λήγουσα ποῦ ἔχει **α** λογαριάζεται γιὰ μακρόχρονη. Γι' αὐτὸ ἅμα τονίζεται, παίρνει περισπωμένη: γελᾶ, ρωτᾶ, τιμᾶς.

3) Τὸ **α** στὴ λήγουσα τῆς ὀριστικῆς εἶναι βραχύχρονο. Γι' αὐτὸ ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει περισπωμένη: γελοῦσα, ρωτοῦσαν, λαχταροῦσα, πηδοῦσαν.

4) Τὸ **α** στὴ λήγουσα τῆς προσταχτικῆς εἶναι μακρόχρονο. Γι' αὐτὸ ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει ὀξεῖα: ρωτᾷ, πηδά.

Σημ. Οἱ παραπάνω κανόνες ἀσχύουν καὶ γιὰ τὰ ρήματα τῆς α' συζυγίας: τρώω (τρῶς), βλέπω (γὰ δῆς), πηγαίνω (γὰ πᾶς), ἔχω (εἶχα), βερίσκω (βεῖηκα), ἐρχομαι (ἤρθα), φεύγω, (φεύγα), κοιτάζω (καίτα).

5) Καὶ στὰ ρήματα τῆς δευτέρας συζυγίας ἡ παραλήγουσα ποῦ ἔχει **α, ι, υ**, λογαριάζεται γιὰ βραχύχρονη. Γι' αὐτὸ, ἅμα τονίζεται, παίρνει ὀξεῖα: γελᾶστε, κρεμάστε, νικά, δῖνα, κύλα, ξενοῦχα.

Μόνον οἱ κατάληξεις -ᾶμε, -ᾶτε, -ᾶνε τοῦ πληθυντικοῦ καὶ -ᾶμαι,

-άσαι, -άσαι τοῦ ἐνικοῦ σὰ ῥήματα καὶ τῶν δύο συζυγῶν ἔχουν τὸ α τῆς παραλήγουσας μακρόχρονο καὶ παίρνουν περισπωμένη: γελάμε, γελάτε, γελάνε—θυμάμαι, θυμάσαι, θυμάται—(ἔρχομαι), ἐλάτε, (φεύγω), φευγάτε, (σιέκω) σιεκάτε.

Ἄσκηση 116. Βάλτε τὸν κατάλληλο τόνο, ὅπου δὲν ὑπάρχει:

Τὸ ἀρνὶ πηδα. Πέτρο, ρωτα τὶ ὥρα εἶναι. Πῶς περνας; Τί γελάτε; Μὲ ποιὸν μιλοῦσα πρωτίτερα; «Ἐν τούτῳ νικᾷ». Τὰ χρόνια περνοῦσαν. Μὴν ἀπαντατε ὅλοι μαζί. Τὰ παιδιά μελετανε. Θυμασαι τί λέγαμε προχτές; Θυμαστε τί ρώτησα; Ὁ Γιάννης φοβαται τὸ θεριὸ καὶ τὸ θεριὸ τὸ Γιάννη. Ποῦ πατε; Παμε περίπατο. Μὴν ξεχνατε ὅτι πρέπει νὰ εἰσθε φρόνιμοι καὶ καλοὶ μαθητές.

Ἀγησίλαος καὶ Σπαρτιάτες

Ὁ Ἀγησίλαος, ὁ βασιλιάς τῆς Σπάρτης, γέρος πιά, περπατοῦσε κάποτε, χειμῶνα καιρὸ, ξεπολητός καὶ φορῶντας μονάχι ξνα πολὺ ἕλαφρὸ ἐνδυμα.

Μερικοὶ Σπαρτιάτες θέλησαν νὰ πληροφορηθοῦν γιὰ ποιὸ λόγο ὁ βασιλιάς τοὺς ἀδιαφοροῦσε τόσο πολὺ γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ καὶ δὲν λογάριζε τὸ κοῦο σὲ τέτοια ἡλικία. Πλησίασαν λοιπὸν καὶ τὸν ρώτησαν. — Οἱ νέοι, ἀπάντησεν ὁ Ἀγησίλαος, εἶναι σὰν τὰ πουλάκια. Κάνουν ὅπως βλέπουν. Ἄν λοιπὸν δὲ δώσω ἐγὼ τὸ παραδειγμα, ποὺς θαρρεῖτε πὼς θὰ τὸ δώση;

Ἄσκηση 117. Εἰσχωρίτε καὶ γράψετε σὲ α' ἐνικὸ πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα τὰ ῥήματα τῆς δευτέρας συζυγίας τοῦ παραπάνω γυμνασίου.

Ἄσκηση 118. Γράψετε τίνος χρόνου, ποιᾶ, ἐγκλίσεως, τίγος προσώπου καὶ τίνος ἀριθμοῦ εἶναι τὰ ῥήματα τῆς β' συζυγίας τοῦ γυμνασίου.

Σχέδιο: περπατοῦσε, χρ. παρατατ., ἐγκλ. ὀριστ., προσ. γ', ἀριθ. ἐνικοῦ.

ΣΥΝΑΙΡΕΜΕΝΑ ΡΗΜΑΤΑ

Μερικὰ ῥήματα φωνηεντόληχτα, ὅπως τὰ: ἀκούω, καίω, κλαίω, φταίω, σὲ μερικὰ πρόσωπα τῆς ὀριστικῆς, τῆς ὑποταχτικῆς καὶ τῆς προσταχτικῆς τοῦ ἐνεστώτα συναίρουν μὲ τὴν κατάληξη τὸ δίψηφο ου καὶ αὐτὸ ἔχουν πρὶν ἀπὸ αὐτὴ: ἀκούω, ἀκούεις ἢ ἀκούς, (δηλαδὴ ου+ει=οῦ), ἀκούει, ἀκούομε ἢ ἀκούμε (δηλ. ο+ου=οῦ), ἀκούετε ἢ ἀκούτε (δηλ. ου+ει=οῦ), ἀκούουν ἢ ἀκούει (δηλ. ου+ου=οῦ), ἀκουε ἢ ἀκου (δηλ. ου+ει=ου).

Τὰ ῥήματα αὐτὰ λέγονται **συναίρεμένα**.

Παράδειγμα συναιρεμένου ρήματος

Ὀριστική· καίω, καῖς, καίει, καῖμε, καῖτε, καῖν(ε)

Ὑποταχτική· νὰ καίω, νὰ καῖς, νὰ καίη, νὰ καῖμε, νὰ καῖτε, νὰ καῖν(ε)

Προσταχτική· καῖγ(ε), ἄς καίη, καῖτε, ἄς καῖνε.

Ὅμοια κλίνονται καὶ τὰ ρήματα: λέγω, τρώγω, φυλάγω, *διαν* χάνουν
τὸ χαρακτηριστὸν γ, γίνονται δηλαδή: λέ(γ)ω, τρώ(γ)ω, φυλά(γ)ω:

Ὁρ. λέ(γ)ω, λές, λέει, λέμε, λέτε, λένε. Προστ. λέγε, λέγετε καὶ λέτε.

Ὁρ. τρώ(γ)ω, τρώς, τρώει, τρώμε, τρώτε, τρώνε (τρώγουν).

Προστ. τρώ(γ)ε, τρώτε.

Ὁρ. φυλά(γ)ω, φυλάς, φυλάει, φυλάμε, φυλάτε, φυλά(ν)ε (φυλάιγουν).

Προστ. φύλαγε, φυλάτε.

Κατὰ τὰ συναιρεμένα κλίνονται καί:

1) ὁ μέλλοντας τοῦ τρώγω: θὰ φάω, θὰ φᾶς, θὰ φάη κλπ.

2) ἡ ὀριστικὴ τοῦ ἐνεστ. τοῦ πάω: πάω, πᾶς, πάει, πᾶμε, πᾶτε, πᾶνε.

3) ἡ ὀριστικὴ τοῦ ἐνεστώτα τοῦ θέλω: θέλω, θέλεις (θές), θέλει, θέ-
λουμε, (θέμε), θέλετε, (θέτε), θέλουν (θένε).

Ἄσκηση 119. Σχηματίστε γραπτὰ τὴν ὀριστικὴν, ὑποταχτικὴν καὶ προστα-
χτικὴν τοῦ ρήματος ἀκούω.

Ἄσκηση 120. Βάλτε στὴν κατάλληλη ἔγκλιση, πρόσωπο καὶ ἀριθμὸν τὸ ρή-
μα πὺ εἶναι σὲ παρένθεση :

Μὴν (ἀκούω) πάντοτε ὄ,τι σοῦ (λέγω) ὁ κόσμος. Τὶ ὥρα (τρώγω)σεῖς
τὸ βράδυ; Ἐμεῖς (τρώγω) νωρίς. Ὅποιοι (φταίω) θὰ τιμωρηθῆτε.
(Κλαίω) τὰ μαῦρα τὰ βουνά, παρηγοριὰ δὲν ἔχουν. Ποῦ θὰ (πηγαίνω)
παιδιὰ αὐριο; (Θέλω) ἢ δὲ (θέλω) νὰ (τρώγω) μαζί μας, Πέτρο; Πολλοὶ
(καίω) τὰ δάση, ἀντὶ νὰ τὰ (φυλάγω).

ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

Ἐνεστ. βλέπω, Ἀορ. Ὁρ. εἶδα | Ὑποτ. νὰ δῶ | Προστ. δές

Ἐνεστ. λέγω, Ἀορ. Ὁρ. εἶπα | Ὑποτ. νὰ πῶ | Προστ. πές

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε πὸς τὰ ρήματα βλέπω καὶ
λέγω στὴν ὀριστικὴν τοῦ ἀορίστου δὲν ἔχουν τὸ θέμα πὸν ἔχει ὁ ἐνεστώ-
τας. Στὴν ὑποταχτικὴν πάλι τοῦ ἀορίστου καὶ στὴν προσταχτικὴν δὲν σχη-
ματίζονται ὅπως καὶ τὰ ἄλλα ρήματα: εἶδα—νὰ δῶ—δές.

Τὰ ρήματα πὸν δὲν σχηματίζονται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῶν
ἄλλων ρημάτων λέγονται ἀνώμαλα,

Μερικὰ ἀπὸ τὰ πολυσυνήθιστα ἀνώμαλα εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

1) Ἔν. βλέπω, παρσι. ἔβλεπα, μελ. ἔξακολ. θὰ βλέπω, μελ. συνοπτ. θὰ δῶ ἢ θὰ ἰδῶ, ἀορ. εἶδα, (ὑποτ. νὰ δῶ ἢ νὰ ἰδῶ, προστ. δὲς ἢ ἰδέ, δῆτε ἢ δέστε), ἀπαρ. δεῖ (ἔχω δεῖ κλπ), παθ. ἀορ. εἰδώθηκα, (ὑποτ. νὰ ἰδωθῶ κλπ.) καὶ παθ. μετοχὴ ἰδωμένος, η, ο.

2) Ἔν. ἔρχομαι, παρσι. ἔρχόμουν, μελλ. ἔξακολ. θὰ ἔρχομαι, μελλ. συνοπτ. θὰ ἔρθω, ἀορ. (ἦρθαι, ὑποτ. νὰ ἔρθω ἢ νὰ ῥθῶ, προστ. ἔλα—ἔλατε), ἀπαρ. ἔρθει ἢ ῥθει, (ἔχω ἔρθει ἢ ἔχω ῥθει κλπ.).

3) Ἔν. λέγω, παρσι. ἔλεγα, μελλ. ἔξακολ. θὰ λέγω, μελ. συνοπτ. θὰ πῶ, ἀορ. εἶπα, (ὑποτ. νὰ πῶ, προστ. πές—πῆτε), ἀπαρ. πεῖ, (ἔχω πεῖ), παθ. ἀορ. εἰπώθηκα καὶ παθ. μετοχὴ εἰπωμένος, η, ο.

Ἔν. τρώγω, παρσι. ἔτρωγα, μελ. ἔξακολ. θὰ τρώγω, μελ. συνοπτ. θὰ φάγω, ἀορ. ἔφαγα, ἀπαρ. (φάγει, ἔχω φάγει κλπ.), παθ. ἀορ. φαγώθηκα, παθ. μετοχὴ φαγωμένος, η, ο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

ΑΚΛΙΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

Α' ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἐπιρρήματα

Εἶδη τῶν ἐπιρρημάτων

Ποῦ ἦσουν; ἐδῶ (ἐκεῖ, αὐτοῦ). Πότε ἦρθες; χτὲς (σήμερα)

Πῶς περᾶτε; καλὰ (ἄσχημα, ὠραῖα)

Πόσο θέλεις; πολὺ, (λίγο)

ἐδῶ—χτὲς—καλὰ—πολὺ, (λίγο)

Οἱ ἄκλιτες λέξεις ποὺ προσδιορίζουν συνήθως τὰ ῥήματα καὶ φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο καὶ ποσὸ λέγονται ἐπιρρήματα.

Σημ. Τὰ ἐπιρρήματα μορφεῖ νὰ προσδιορίζουν καὶ οὐσιαστικά, ἐπίθετα ἢ καὶ ἄλλα ἐπιρρήματα : σὸ πέρα μέρος, πολὺ φιλότιμος, ἀρκετὰ καλὰ.

Τὰ ἐπιρρήματα κατὰ τὴ σημασίαν τους διακρίνονται σὲ πέντε εἶδη : 1) τοπικά, 2) χρονικά, 3) τροπικά, 4) ποσοτικά καὶ 5) βεβαιωτικά διαταχτικά καὶ ἀρηνητικά.

1. Τοπικὰ ἐπιρρήματα

Τὰ ἐπιρρήματα μὲ τὰ ὁποῖα δίνεται ἀπάντηση σὲς ἐρωτήσεις ποῦ ; (για ποῦ ; ἀπὸ ποῦ ; κατὰ ποῦ ;), τὰ ἐπιρρήματα δηλαδὴ ποὺ φανερώ-

Γ. Δ. Παπαιοικονόμου, Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς Γλώσσας

6

νον τόπο, λέγονται **τοπικά**.

(**Ποῦ**;) ἐδῶ, ἐκεῖ, αὐτοῦ, ἀλλοῦ, παντοῦ, κάπου, πρῦθενά, (ἐπάνω), ἐδῶθε, κάτω, χάμω, πού, ὅπουδῆποτε, μέσα, ἔξω, (ἐ)μπρός, μπροστά, δεξιά, ἀριστερά, ἀπέναντι, ψηλά, χαμηλά, βόρεια κλπ.

Ἀσκηση 121. Ὑπογραμμίστε τὰ τοπικά ἐπιρρήματα :

Ὁ Θεὸς ὑπάρχει παντοῦ. Ἐξω κάνει δινατὸ κρῦο, μέσα κάνει μεγάλη ζέστη. Ποῦ εἶναι ὁ Πέτρος; Ἐδῶ δὲν εἶναι κάπου αὐτοῦ θὰ βρισκεται. Κοίτα μπροστά σου καὶ ὄχι πίσω. Τὸ Ἀντίρριο εἶναι ἀπέναντι στὸ Ῥίο. Ὅπουδῆποτε πᾶς, θὰ ἔρθω κι' ἐγώ

2. Χρονικά ἐπιρρήματα

Τὰ ἐπιρρήματα μὲ τὰ ὁποῖα δίνεται ἀπάντηση στὶς ἐρωτήσεις **πότε** ; (για **πότε** ; ὡς **πότε** ;), πὸν φανερώνουν δηλ. **χρόνο**, λέγονται, **χρονικά**.

(**Πότε**;) ὅποτε, ὅποτεδῆποτε, τού, ποτέ, πότε πότε, πάντα, ὀλοένα, ἀμέσως, κιόλας, ἤδη, πιά, μόλις, ἀκόμη (ἀκόμα), πάλι, ξανά, συνήθως, ὕστερα, πρίν, πρωιύτερα, ἔξαρχῆς, ἀργά, νωρίς, στὴν ὥρα, σήμερα, χτές, αὔριο, πέρ η, φέτος, τοῦ χρόνου, πρώην.

Ἀσκηση 122. Ὑπογραμμίστε τὰ χρονικά ἐπιρρήματα :

Ποτὲ δὲν θὰ πειράξω τὰ ζῶα τὰ καυμένα. Ὅποτε θέλεις ἔλα. Τὸν βλέπεις καμιά φορὰ; Πότε πότε (κάποτε, κάπου κάπου) τὸν βλέπω. Ἐγραψες κιόλας; Τι εἶναι πάλι; Ἠρθατε ξανά; Πᾶμε, νύχτωσε πιά. Μεθαῦριο ἔχομε ἀριθμητική. Χτύπησε τὸ κουδῦνι; Μόλις. Ὁ πρώην δήμαρχος Θεσσαλονίκης ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀθήνα. Πάντα ὁ ἴδιος εἶσαι.

3. Τροπικά ἐπιρρήματα

Τὰ ἐπιρρήματα πὸν φανερώνουν κατὰ ποιὸν τρόπο γίνεται ἢ ἔγινε ἢ θὰ γίνῃ κάτι, τὰ ἐπιρρήματα δηλιδιῆ μὲ τὰ ὁποῖα δίνεται ἀπάντηση στὴν ἐρώτηση (**πῶς**;) λέγονται **τροπικά**.

(**Πῶς**;) καθῶς, ὅπως, ἔτσι, ἀλλιῶς, ὅπωςδῆποτε, καλὰ, ἄσχημα, ὠραῖα, ἔξαφνα, μεμιάς, (ἐπίστημα), μπρούμυτα, ἐπικεφαλῆς, ιδίως, κυρίως, προπάντων, εἰδεμή, τοῦ κάκου, παμψηφεῖ, χειροπόδαρα, καλῶς, ἀκριβῶς, εὐτυχῶς, ἐξῆς, καθεξῆς, Ἑλληνικά, Γαλλικά, εἰδαλλιῶς, ἐπίσης, τυχόν.

Ἀσκηση 123. Ὑπογραμμίστε τὰ τροπικά ἐπιρρήματα :

Ἔτσι μιλοῦν στοὺς μεγαλύτερους, Πέτρο; Ἐκαμα, καθῶς (ὅπως) μοῦ εἶπες. Ἄν θές, κάμε κι' ἀλλιῶς. Θὺ ἔοθης ὅπωςδῆποτε. Ἐπεσε μπρούμυτα. Σκαψε βαθιά. Ντύνου ελαφρά. Ἄν τυχόν ἀργήσης, εἰδοποίησέ με. Βγήκε βουλευτῆς παμψηφεῖ. Καλῶς τὰ δέχτηκες.

4) Ποσοτικά επιρρήματα

Τὰ επιρρήματα μὲ τὰ ὁποῖα δίνεται ἀπάντηση στὴν ἐρώτηση (πόσο;) πὸν φανερώνουν δηλαδὴ ποσό, λέγονται ποσοτικά.

Πόσο; ὅσο, ὅσοδῆποτε, τόσο, λίγο, πολὺ, κομμάτι, σχεδόν, τουλάχιστο ἢ τουλάχιστον, ἀπάνω κάτω, περίπου, ὄλωσδιόλου, μᾶλλον, ὀλίγελα, πόρα.

Ἔσκηση 124. Ὑπογραμμίστε τὰ ποσοτικά ἐπιρρήματα:

Ἔτρεξε πολὺ. Ὁ ἄρρωστος καλύτερεψε λίγο (λιγάκι). Μᾶς ἔγραψες μόνο μιὰ φορά. Πουλάει ὅσο θέλει. Ἀρκετὰ εἶπες, κάθισε. Πόσο ἦσαν; Τουλάχιστον ἑκατό. Περπάτησε περίπου μιὰ ὥρα. Χάθηκε ὄλωσδιόλου. Κάνει μᾶλλον δροσιά. Αὐτὸ τὸ μάθημα μ' εὐχαρίστησε πάρα πολὺ. Πάρα ἔφαγες.

5) Βεβαιωτικά, δισταχτικά καὶ ἀρνητικά ἐπιρρήματα

Τὰ βεβαιωτικά ἐπιρρήματα φανερώνουν ὅτι βεβαιώνομε κάτι, γιὰ τὸ ὁποῖο μᾶς ρωτοῦν ἢ πὸν λέει κάποιος.

Ξέρεις γράμματα; **Ναί, (μάλιστα).**

Ἡ πλατεία αὐτὴ εἶναι ὠραία! **Βέβαια.**

Βεβαιωτικά ἐπιρρήματα εἶναι τὰ: ναί, μάλιστα, βέβαια, βεβαιοτάτα ὀρισμένως, σωστά, τώνοντι.

Τὰ δισταχτικά φανερώνουν πὸς διστάζομε νὰ βεβαιώσωμε κάτι, τὰ δὲ ἀρνητικά ὅτι ἀρνιόμαστε κάτι, π.χ.: θὰ εἶναι καλὸς καιρὸς αὐριο; Ἴσως (πιθανόν). Φώναξες; Ὁχι.

Δισταχτικά ἐπιρρήματα: Ἴσως, τάχα, ἄραγε, δῆθεν, πιθανόν.

Ἀρνητικά ἐπιρρήματα: ὄχι, δὲ ἢ δὲν, μὴ ἢ μήν, ὄχι, βέβαια.

Ἔσκηση 125. Γράψετε 5 προτάσεις πού νὰ ἔχουν βεβαιωτικό, δισταχτικό ἢ ἀρνητικό ἐπιρρημα.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

1) Τὸ -ιὰ στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ ι: μακριά, φαρδιά, πλατιά.

2) Τὸ -ως στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ ω: ἀκριβῶς, πῶς, εὐτυχῶς, ἀμέσως.

3) Τὸ -ις στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ ι: νωρίς, κοντολογίς, ὀλημερίς, ὀλονυχτίς.

Σημ. Γράφονται μὲ η: ἐξαρχῆς, καταρχῆς, καταμοσῆς, ἐπικεφαλῆς, ἐπίσης.

4) Ἡ μακρόχρονη: λήγουσα τῶν ἐπιρρημάτων παίρνει περισπωμένη:

ἄλλου, ἔδῳ, ποῦ, πῶς, εὐτυχῶς, καταγῆς.

Σημ. Ἐξαιροῦνται τὰ: καθῶς, μὴ, παμφηφεί.

Σημ. Τὰ ἐπιρρήματα ποῦ καὶ πῶς παίρνουν περισπωμένη, μόνον ὅταν εἶναι ἐρωτηματικά: ποῦ ἦσαν; πῶς περῆς;

5) Τὸ α στο τέλος τῶν ἐπιρρημάτων λογαριάζεται γιὰ βραχύχρονο. Γι' αὐτὸ ἢ μακρόχρονη παραλήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει περισπωμένη: Πέρασε ὠραία, (σπουδαία). Ἦρθε τώρα τελευταία.

Β' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Ποῦθε ἔκαμε ὁ Πέτρος — **Κατὰ** τὴν ἀγορὰ (τόπος)

Ὡς πότε νὰ περιμένω — **ἴσαμε** αὔριο (χρόνος)

Πῶς ἔγινε καλά — **Μὲ** ἀνάπαυση καὶ καλὴ τροφή (τρόπος)

Πόσοι ἦταν — Ὡς χίλιοι (ποσόν)

κατά, ἴσαμε, μέ, ὡς

Οἱ ἄκλιτες λέξεις ποῦ μπαίνουν μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα ἢ τὰ ἐπιρρήματα καὶ φανερώουν μαζί μ' αὐτὰ τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, διαφορὲς δηλαδὴ ἐπιρρηματικὲς σχέσεις, λέγονται προθέσεις.

Οἱ προθέσεις εἶναι δεκατρεῖς.

1) πέντε μονοσύλλαβες: μέ, σέ, γιὰ, ὡς, πρὸς.

2) ἑπτὰ δισύλλαβες: κατὰ, μετὰ, παρὰ, ἀντί, ἀπὸ, χωρὶς, δίχως.

3) μία τρισύλλαβη: ἴσαμε.

Σ' ἐκφράσεις ποῦ λέγονται πάντοτε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ ἐξῆς προθέσεις τῆς ἀρχαίας γλώσσας: διὰ, ἐκ (ἢ ἐξ μπροστὰ ἀπὸ φωνῆεν) ἐν, ἐπί, πρό, ὑπέρ: διὰ ξηρᾶς, ἐκ τοῦ προχείρου, ἐξ οὐρανοῦ, ἐν τάξει, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, πρὸ Χριστοῦ, ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος κλπ.

Σημ. Στὴν ἀριθμητικὴ χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ ἀκόλouthes προθέσεις: σὺν, ἐπί, διὰ: πέντε σὺν πέντε, δύο ἐπὶ δύο, δέκα διὰ πέντε, κλπ.

Παρατηρήσεις

Ἡ πρόθεση σὲ χάνει τὸ ε μπροστὰ ἀπὸ τοὺς τύπους τοῦ ἄρθρου ποῦ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ σύμφωνο ταῦ (τ). Τὸ σύμφωνο σ, ποῦ μένει, ἐνώνεται τότε μὲ τὸ ἄρθρο καὶ ἀποτελεῖ μιὰ λέξη: (σὲ τοῦ) = στοῦ, (σὲ τῆς) = στῆς, (σὲ τῶν) = στῶν.

Ἀσκησις 126. Βάλτε στὴ θέση τῆς παύλας τὴν πρόθεση ποῦ ταιριάζει ὑπογραμμίζοντας τὰ παραδείγματα ποῦ ἡ πρόθεση σὲ ἐνώνεται μὲ τὸ ἄρθρο.

Ἡ ἄνοιξη ἔρχεται — τὸ χειμῶνα. Νὰ φέρεστε εὐγενικὰ — ὄλους.

Τὸ καλλίτερο ψωμί γίνεται — τὸ σιτάρι. Ἡ ἡμέρα φωτáει — ὄλον τὸν κόσμον. Ὁ Πausανίας καταδικάστηκε — θάνατο — τοὺς Σπαρτιάτες, γιατί ἦταν προδότης. Ὁ καπνὸς καὶ ἡ σταφίδα καλλιεργοῦνται πολὺ — Ἑλλάδα. — καράβια — ταξίδια τὸ ναυτόπουλο γυρνᾷ. Σὲ γνωρίζω — τὴν κόψη τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή.

Ἄσκηση 127. Γράψετε 10 προτάσεις πού νὰ ἔχουν πρόθεση.

Γ' ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

Μάνα καὶ παιδί — Οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος.

Τὸ τραῖνο πάει καὶ ἔρχεται — Οὔτε ἦρθε οὔτε ἔγραψε.

Στὰ παραδείγματα τῆς πρώτης σειρᾶς οἱ ἄκλιτες λέξεις **καί, οὔτε** συνδέουν μεταξύ τους τὶς λέξεις: μάνα — παιδί, ὁ ἕνας — ὁ ἄλλος.

Στὰ παραδείγματα τῆς δεύτερης σειρᾶς οἱ ἴδιες λέξεις **καί, οὔτε** συνδέουν τὶς προτάσεις πάει — ἔρχεται, ἦρθε — ἔγραψε.

Οἱ ἄκλιτες λέξεις πού χρησιμεύουν γιὰ νὰ συνδέουν λέξεις ἢ προτάσεις μεταξύ τους λέγονται **σύνδεσμοι**.

Κατὰ εἶδη οἱ σύνδεσμοι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

1) Συμπλεκτικοί: **καί** (ἢ **κι** μπροστὰ ἀπὸ φωνῆεν), **οὔτε, μήτε, οὐδὲ, μηδὲ**. Νερὸ **καί** κρασί. Παίξω **καί** γελῶ.

2) Διαχωριστικοί: ἢ, εἴτε, γιὰ: Ἄς ἔρθῃ ἢ ὁ ἕνας ἢ ὁ ἄλλος.

3) Ἀντιθετικοί: μὰ, ἀλλά, παρά, ὅμως, ὡστόσο, ἐνῶ, ἂν καί, μολονότι, μόνο: Τὸ παιδί αὐτὸ ἦταν φτωχό, ἀλλά τίμιο.

4) Συμπερασματικοί: λοιπόν, ὥστε, ἄρα, ἐπομένως, νὰ, πού: Φυσοῦσε τόσο πολὺ, πού (ὥστε) ἔξερίζωνε δένδρα.

5) Ἐπεξηγηματικοί: δηλαδή: Ἡ βραχύχρονη συλλαβὴ, δηλαδή ἡ συλλαβὴ πού ἔχει **ε ἢ ο**, παίρνει ὀξεῖα.

6) Εἰδικοί: πὼς, ὅτι, πού: Νόμιζε πὼς ἦταν πρῶι.

7) Χρονικοί: ὅταν, σάν, ἐνῶ, καθὼς, ἀφοῦ, ἀφότου, πρὶν, (πρὶν νὰ), μόλις, προτοῦ, ὥσπου, ὡσότου, ὅσο πού, ὅποτε, κάθε πού, ὅτι: Ὅταν (σάν) δόθηκε τὸ σύνθημα κίνησαν. Ὅποτε θέλεις, ἔλα.

8) Αἰτιολογικοί: γιατί, ἐπειδὴ, ἀφοῦ: Ἐμεινε στὸ σπίτι, γιατί εἶχε δουλειά.

9) Ὑποθετικοί: ἂν: Ἄν ἔρθῃ, φώναξέ με.

10) Τελικοί: νὰ, γιὰ νὰ: Τρέχει γιὰ νὰ προλάβῃ τὸ τραῖνο.

11) Διοταχτικοί: μὴ ἢ μὴν, μήπως: Κοίταξε μήπως δέν ἔρθῃ.

12) Συγκριτικοί: παρά: Κάλιο πέντε καὶ στὸ χέρι παρά δέκα

καί καρτέρει.

Ἄσκηση 128. Γράψετε κατὰ εἶδη τοὺς συνδέσμους· πού θά συναντήσετε στὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως.

Δ' ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΑ

Ὡραῖα διάβασες, Γιάννη. **Μπράβο!**

Οὐφ! Ζέστη πού κάνει, ἔσκασα! **Ἄχ!** κακό πού ἔλαθα!

Μπράβο! **Οὐφ!** **Ἄχ!**

Οἱ ἄκλιτες λέξεις ἢ φωνές πού χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ ἐκφράσουν ἐπιδοκίμασία, ὅτι μᾶς ἀρέσει δηλαδή κάτι, στενοχώρια, πόνο, θυμασμό, εὐχὴ κλπ. λέγονται ἐπιφωνήματα.

Τὰ πρὸ συνηθισμένα ἐπιφωνήματα εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1) Θυμασμοῦ: ἄ! ὦ! ποπό! μπά! : Ἄ! τί ὥραῖα.

2) Ἀπορίας: ἄ! ὄ! μπά! Ξέρεις Πέτρο, κέρδισα τὸ λαχειό.
— Μπά!

3) Πόνου, λύπης: ἄχ! οἰμέ! ὦ! ὄχου! ἀλί! ἀλίμονο! Ὁχου/πονῶ πολὺ.

4) Στενοχώριας, ἀπδίας, ἀπελπισίας: ἔ! οὐφ! οὐ! πιά, πιά' πιά! : Σ' ἀρέσει τὸ κινίνο; — Πά, πά, πά!

5) Εἰρωνείας: ἔ! γιούχα! ἀχαχούχα! Παιδιά ἔνας μάσκαρος Γιούχα! γιούχα!

6) Ἐπιδοκίμασίας, ἐπαίνου: Γειά σου! μπράβο! εὔγε!: Ἐκαμες καλὰ Γιάννη πού βόηθησες τὸ παιδί αὐτό. Εὔγε!

7) Εὐχῆς: μακάρι! ἄμποτε! εἶθε! Αὔριο θά βρέξη. — Εἶθε!

8) Παρακινήσεως: ἄ! αἴντε! μάρς! στόπ! ἄλτ! σουτ!: Εἰς φάλαγγα κατὰ τριάδας. Ἐμπρός, Μάρς!

9) Ἀρνήσεως. Ἄ! μπά! Ἐσὺ ἔφαγες τὸ γλυκὸ Ἀντωνάκη;
— Ἄ, μπά!

Σημ. Γιὰ ἐπιφωνήματα χρησιμοποιοῦν καὶ ὀριζόμενες λέξεις ἢ ἐκφράσεις: οἰμα! φοί! ἢ! ὀριότε! σέ καλὸ σου! καλῶς ὤρισες! χρόνια πολὺ! ἀ! μὲ τίς ἴγεις σας! κ.ἄ.

ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Τὸ ἄρθρο, τὸ ὄνομα οὐσιαστικό, τὸ ὄνομα ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ρῆμα, ἡ μετοχή, τὸ ἐπίρρημα, ἡ πρόθεση, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα, πού ἔνα ἔνα ἐξετάστηκαν στὰ προηγούμενα, εἶναι τὰ δέκα εἶδη τῶν λέξεων, πού χρησιμοποιοῦμε στὸ λόγο. Λέγονται γι' αὐτὸ μέρη τοῦ λόγου.

³ Από τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου τὰ ἔξι πρῶτα, δηλαδή τὸ ἄρθρο, τὸ ὄνομα οὐσιαστικό, τὸ ὄνομα ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ῥῆμα καὶ ἡ μετοχή, πού κλίνονται, λέγονται κλιτά.

Τὰ ὑπόλοιπα τέσσερα, δηλαδή τὸ ἐπίρρημα, ἡ πρόθεση, ὁ σύνδεσμος, καὶ τὸ ἐπιφώνημα, πού δὲν κλίνονται, λέγονται ἀκλιτά.

Σημ. Οἱ λέξεις ἄς, θὰ, νά, μά, γιά (μὲ σημασία διαφορετικὴ ἀπὸ τοὺς συνδέσμους νά, μά, γιά καὶ τὴν πρόθεση γιά) καὶ τὸ σά(ν) λέγονται μόρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΝΑΤΟ

ΠΑΘΗ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ

τὰ ἀστέρια—τ' ἀστέρια, τὸ ὄνειρο—τ' ὄνειρο

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε πὼς τὸ φωνῆεν α τοῦ ἄρθρου τὰ καὶ τὸ φωνῆεν ο τοῦ ἄρθρου τὸ χάθηκαν μπροστὰ στὸ α τῆς λέξης ἀστέρια καὶ στὸ ο τῆς λέξης ὄνειρο.

Σ' ἄλλες πάλι περιπτώσεις δύο φωνήεντα γίνονται ἓνα : Θεέ μου—Θέ μου.

"Ἄλλοτε πάλι χάνεται ἓνα σύμφωνο : φαγλ—φαί.

Κατὰ τὴν ὁμιλίαν λοιπὸν οἱ φθόγγοι τῶν λέξεων παθαίνουν διάφορες μεταβολές. Οἱ μεταβολές αὐτὲς λέγονται πάθη τῶν φθόγγων.

Παρακάτω σημειώνονται τὰ κυριώτερα πάθη μόνον τῶν φωνηέντων.

1. Ἐκθλιψη

Τὸ χάσιμο τοῦ τελικοῦ φωνηέντος μιᾶς λέξης μπροστὰ στὸ φωνῆεν μιᾶς ἄλλης λέγεται ἐκθλιψη. Τὸ ὄργανο—τ' ὄργανο, θὰ ἀνάψης—θ' ἀνάψης, σὲ ἔδειξα—σ' ἔδειξα.

"Ἐκθλιψη μπροστὰ στὰ ὅμοια φωνήεντα παθαίνουν συνήθως :

- 1) Τὰ ἄρθρα τό, τοῦ, τά : τ' ὄρφανό, τ' οὐρανοῦ, τ' ἀγόρια.
- 2) Τὰ μόρια θὰ, νά : θ' ἀργήσης, ν' ἀκούς.
- 3) Οἱ μονοσύλλαβες προσωπικὲς ἀντωνυμίαι : μέ, σέ, τό, τά : μ' ἔπιασε, σ' ἔγραψε, τ' ὄριζα (τὸ ὄριζα), τ' ἀκουσα (τὰ ἀκουσα).
- 4) Οἱ προθέσεις ἀπό, σέ, γιά : ἀπ' ὄπου, σ' ἐκείνους, γι' ἀλάτι.
- 5) Παθαίνουν ἀκόμη ἐκθλιψη μπροστὰ σὲ λέξη πού ἀρχίζει ἀπὸ α ὁ σύνδεσμος ἀλλὰ καὶ οἱ προθέσεις κατὰ, παρὰ καὶ τὰ ἐπιρρήματα μέσα, ὕστερα : ἀλλ' ἀπὸ τότε, κατ' αὐτά, παρ' αὐτιά, μέσ' ἀπὸ τὴ πόλη, ὕστερ' ἀπὸ τὴ νίκη.

Παρατηρήσεις

1) Στὴ θέσῃ τοῦ φωνήεντος ποὺ χάνεται σημειώνεται **ἀπόστροφος** :
σὲ ἔστειλα—σ' ἔστειλα.

2) Στὰ ποιήματα καὶ σὶς διάλογο κυρίως πολλές φορές γίνεται ἐκθλιψὴ τοῦ τελικοῦ φωνήεντος καὶ ὅταν ἡ ἀκόλουθη λέξη ἀρχίζῃ ἀπὸ διάφορο φωνῆεν : σὲ αὐτόν—σ' αὐτόν, ἀπὸ αὔριο—ἀπ' αὔριο.

3) Ὁ σύνδεσμος καὶ μπροστὰ ἀπὸ φωνῆεν μπορεῖ νὰ γραφῆ **κι** :
καὶ ὅταν—κι ὅταν, καὶ ἔλειπα—κι ἔλειπα

4) Δὲν παθαίνουν ἐκθλιψὴ μπροστὰ σὶς ὅμοια φωνήεντα οἱ λέξεις :
μιὰ, καμιὰ, ἕνα, κανένα, τί, γιατί, οὔτε, μήτε, εἶναι : καμιὰ ἄλλη
φορὰ. Ἐνα ἄχρηστο πράμα. Αὐτὸς εἶναι αἰτία. Μήτε ἕνας.

Ἀσκηση 129. Κάμετε τὴν ἐκθλιψὴ ὅπου πρέπει :

Τὰ ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ ὄνειρο ποὺ εἶδες. Παίζομε καὶ ἐμεῖς
Τὰ χρώματα τοῦ οὐράνιου τόξου εἶναι ἐφτά. Ἀπὸ ὅπου θέλεις, ἔλα.
Τὰ ἄτυχα παιδιά σὲ ἐμᾶς ἔμειναν. Πήγαμε γιὰ ἄλεσμα. Ὑστερα
ἀπὸ τὸ πάθημα αὐτὸ ὁ Πέτρος ἔμαθε γνώση. Θὰ ἀρχίσῃ τὸ μάθημα.
Νὰ ἀπαντήσετε σύντομα. Σὲ ἔφερα μ' ἕνα μου γραμμα. Ἡ ἔνεση δὲν
μὲ ἐλόνεσε. Ὅσα εἶπε τὰ ἀρνήθηκε Σὲ ὅποιον καὶ ἂν πᾶς, θὰ σὲ δεχτῇ.
Ποῦ σὲ ἔστειλε ὁ κ. διευθυντής ;

2 Συναίρεση

Πολλές φορές παρουσιάζονται κοντὰ κοντὰ δύο φωνήεντα μέσα στὴν
ἴδια λέξη : Θεόδωρος, κλαίετε. Τὰ γειτονικά αὐτὰ φωνήεντα μπορεῖ τό-
τε ν' ἀποτελέσουν ἕνα φωνῆεν : Θεόδωρος, κλαῖτε. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ
ποὺ δύο φωνήεντα ἐνώνονται σὲ ἕνα λέγεται **συναίρεση**.

Ὅταν τὰ γειτονικά φωνήεντα εἶναι ὅμοια προφέρονται σὰ νὰ ἦταν
ἕνα μόνο : ἀκοῦουν—ἀκοῦν, κλαίετε—κλαῖτε

Ὅταν τὰ γειτονικά φωνήεντα εἶναι διάφορα μένει τὸ πιὸ δυνατὸ.
Θεόδωρος—Θόδωρος, δεκαῆξι—δεκάξι, χρωσιστῶ—χρωσιτῶ.

Ἀσκηση 130. Κάμετε τὴ συναίρεση ὅπου πρέπει :

Ν' ἀκούης πολλά καὶ νὰ λέ(γ)ῃς λιγα. Φταίεις ἐσὺ. Ἄς μὴ καίωμε
τὰ δάση Ὁ Πέτρος εἶναι καλοναθραμμένο παιδί. Ὁ κὺρ Κώστας
εἶναι ἀρτοεργάτης. Ἀπόψε παραίπιες νερό.

3, Ἀφαίρεση σὶς συμπροφορὰ

Ὅταν μιὰ λέξη τελειώνῃ σὲ φωνῆεν καὶ κατόπι της εἶναι ἄλλη, ποὺ
ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν, χάνεται κάποτε τὸ ἀρχικὸ φωνῆεν τῆς δεύτερης

λέξης: τί εἶναι—τί ναι, ποῦ εἶσαι—ποῦ ἔσαι, νά ἔχη—νά ἴχη.

Τò φαινόμενον αὐτὸ λέγεται ἀφαίρεση στή συμφορορά.

Στή θέσιν τοῦ φωνήεντος πού ἔφηνε σημειώνεται ἀπόστροφος: νά ἴχη.

Ἀσκηση 131. Κάμετε τὴν ἀφαίρεση στή συμφορορά, ὅπου πρέπει:

Ἐοῦ εἶσαι; Μοῦ ἔφεραν ἓνα δῶρο. Αὐτὸς τὰ ἔγραψε. Ποῦ εἶναι τὸ τόπι; Ποῦ εἶμαι τώρα; Νά ἔχης ὑπομονή. Θὰ ἔρθῃς αὔριο; Μοῦ εἶπαν ὅτι κάποιος με ζήτησε.

4. Κράση

Καμιά φορὰ ἀπὸ δύο λέξεις, ἀπὸ τις ὁποῖες ἢ μία τελειώνει στὸ δίφρη-φο ου καὶ ἢ ἄλλη ἀρχίζει ἀπὸ τὸ φωνήεν ε, σχηματίζεται μιὰ μόνο λέξη, ἢ ὁποία στή θέσιν τῶν δύο αὐτῶν φωνηέντων ἔχει τὸ φωνήεν ο : μοῦ ἔ-γραψε—μόγραψε, πού ἔχει—πόχει.

Τò φαινόμενον αὐτὸ λέγεται κράση.

Ἀσκηση 132. Κάμετε τὴ κράση, ὅπου πρέπει:

Μοῦ ἔδωσε ἓνα βιβλίον. Χαρὰ σ' ἐκείνους πού ἔχουν. Γιατί μοῦ πῆ-ρες ὅσα μοῦ ἔδωσες; Δὲν σοῦ ἔλεγα νά μὴν ἔρθῃς;

5. Συγκοπὴ καὶ ἀποκοπὴ

Μέσα στήν ἴδια λέξη ἓνα φωνήεν, ὅταν βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ δύο σύμφωνα, μερικὲς φορὲς χάνεται: κορυφή—κορφή, σιτάρι—στάρι.

Τò φαινόμενον αὐτὸ λέγεται συγκοπή.

Ἄλλοτε πάλι χάνεται τὸ τελικὸ φωνήεν μιᾶς λέξης μπροστὰ στὸ ἀρ-χικὸ σύμφωνον τῆς δευτέρας: φέρε το—φέρ'το, πιάσε το—πιάσ'το.

Τò φαινόμενον αὐτὸ λέγεται ἀποκοπή.

Ἀσκηση 132. Κάμετε τὴ συγκοπὴ καὶ τὴν ἀποκοπὴ, ὅπου πρέπει:

Φέρε το νά τὸ ἰδῶ. Κόψε το νά ἰδοῦμε πῶς εἶναι. Πάρτε το ὅσο θέλετε. Βάλτε στή θέσιν τῆς τὴν καρέκλα. Προσέχω, ὅταν περιπατῶ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Πώς σχηματίζονται οι λέξεις

πικρ-ός, πίκρ-α, πικρ-ίλα, πικρ-άδα, πικρ-ίζω, πικρ-αίνω.

πικρ-ο-δάφνη, πικρ-ο-μύγδαλο, όλό-πικρος, κατά-πικρος, μισό-πικρος, ξε-πικρίζω, ξε-πικραίνω, κατα-πικραίνω.

Ἐάν προσέξουμε τίς λέξεις τοῦ πρώτου παραδείγματος βλέπομε ὅτι ὅλες σχηματίζονται ἀπό τὸ θέμα πικρ- τῆς λέξης πικρός μὲ τίς καταλήξεις -α, -ίλα, -άδα, -ίζω, -αίνω.

Οἱ λέξεις τοῦ πρώτου παραδείγματος σχηματίζονται ἀπὸ τὴν ἔνωση τοῦ θέματος τῆς ἴδιας λέξης πικρός μὲ διάφορες ἄλλες λέξεις κλιτές (δάφνη, μύγδαλο, μισός) ἢ ἄκλιτες (κατά, ξε-, ὅλο-).

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ πολλὰς ἄλλες λέξεις π. χ. : μάρτυρ-ας, μαρτυρ-ῶ, μαρτυρ-ία, ψευδο-μάρτυρας, ψευδο-μαρτυρῶ, ψευδο-μαρτυρία—δίκη, δικ-άζω, κατα-δίκη, κατα-δικάζω.

Οἱ περισσότερες λοιπὸν λέξεις τῆς γλώσσας μας σχηματίζονται ἀπὸ ἄλλες κατὰ δύο τρόπους: ἢ μὲ διάφορες καταλήξεις ἢ μὲ τὴν ἔνωση δύο λέξεων ἢ τῶν θεμάτων τους σὲ μία.

Ἐὁ πρώτος τρόπος λέγεται παραγωγή

Ἐὁ δεύτερος τρόπος λέγεται σύνθεση.

Τὸ μέρος τῆς γραμματικῆς ποὺ ἐξετάζει τὴν παραγωγή καὶ τὴ σύνθεση λέγεται παραγωγικό.

Σημ. Ἐἡ παραγωγή καὶ ἡ σύνθεση εἶναι ὁ κυριότερος, ὄχι ὁ μόνος τρόπος σχηματισμοῦ τῶν λέξεων. Οἱ λέξεις π. χ. μπουμπουνίζω, μπουμπουνητό, χονχουλιέμαι, μούγκρισμα, κουκουρίζου, δὲ γεννήθηκαν ἀπὸ ἄλλες. Εἶναι ὀνόματα ποὺ μμπούνται μὲ τὸν ἦχο τους ἐκεῖνο ποὺ ἐκφράζουν.

Ἐὁ τρόπος τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων λέγεται ὀνοματοποιία καὶ οἱ λέξεις ὀνοματοποιημένες.

ΠΡΩΤΟΤΥΠΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

Ἐἡ λέξη ποὺ γίνεται ἀπὸ τὸ θέμα μᾶς ἄλλης, ἅμα προσθέσωμε σ' αὐτὸ μὰ κατάληξη, λέγεται παράγωγη. ἘἜτσι οἱ λέξεις: γραφέας, ἀνθρῶπ-άκος, κλαδευ-τήρι, ποὺ γίνονται ἀπὸ τὰ θέματα τῶν λέξεων: γρά-

φω, ἄνθρωπος, κλαδεύω μὲ τις καταλήξεις -έας, -άκος, -τήρι, εἶναι παράγωγες.

Ἡ λέξις ἀπὸ τὴν ὁποία γίνεται μὲ παράγωγη λέγεται ὡς πρὸς αὐτὴ πρωτότυπη. Ἔτσι οἱ λέξεις: γράφω, ἄνθρωπος, κλαδεύω, εἶναι πρωτότυπες γὰρ τὲς λέξεις: γραφέας, ἀνθρωπάκος, κλαδευτήρι.

Οἱ παράγωγες λέξεις μπορεῖ νὰ εἶναι ρήματα (ἄλωνι—ἄλωνίζω), οὐσιαστικὰ (πέτρα—πετροίτσα), ἐπίθετα (κίτρινος—κιτριναίρης) καὶ ἐπιρρήματα (ἀκριβός—ἀκριβά).

1. Παράγωγα ρήματα

δόξα—δοξάζω, βελόνα—βελονιάζω, κίτρινος—κιτρινίζω
σημάδι—σημαδεύω, κλειδί—κλειδώνω, -ἀκριβός--ἀκριβαίνω

1) Ρήματα παράγονται ἀπὸ ὀνόματα (οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα) μὲ τὲς καταλήξεις -άζω, -ιάζω, -ίζω, -εύω, -ώνω καὶ -αίνω.

συχνὰ—συχνάζω, ἀντίκρου—ἀντικρίζω, σιμὰ—σιμώνω
ἀγνάντια—ἀγναντεύω

2) Ρήματα παράγονται καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα μὲ τὲς καταλήξεις -ζω, -ίζω, -ώνω καὶ -εύω.

Ἀσκησις 134. Σχηματίστε ρήματα ἀπὸ τὲς ἀκόλουθες λέξεις :

πίστις, χάρις, ξινός, ὄμοιος, σπουδή, μάτι, γείτονας, ξύλο, ταίρι, χαμηλός, σταυρός, ἀλάργα, κόλακας, πλατύς, ζέστη, νερούλος.

Ἀσκησις 135. Γράψτε τὲς λέξεις ἀπὸ τὲς ὁποῖες ἔγιναν τὰ ρήματα :

φουντώνω, παγώνω, καμαρώνω, σημειώνω, ἀκριβαίνω, φαρδαίνω, φτωχαίνω, σχεδιάζω, χρωματίζω, συχναζω, ἀντικρίζω, ἐλπίζω.

Ἀσκησις 136. Γράψτε προτάσεις μὲ παράγωγα ρήματα.

2. Παράγωγα οὐσιαστικὰ

χτιζω—χτιστής, νερό—νεράκι, δίκαιος—δικαιοσύνη

Οὐσιαστικὰ παράγονται ἀπὸ ρήματα (χτιζω), ἀπὸ οὐσιαστικὰ (νερό) καὶ ἀπὸ ἐπίθετα (δίκαιος).

Α' ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΑΠΟ ΡΗΜΑΤΑ

πεταλώνω—πεταλωτής, εἰσπράττω—εἰσπράχτορας

βάφω—βαφέας

1) Μὲ τὲς καταλήξεις -της, -τορας, -έας, παράγονται ἀπὸ ρήματα οὐσιαστικὰ, τὰ ὁποῖα σημαίνουν ἐκεῖνον ποὺ κάνει ὅ,τι φανερώνει

τὸ ρῆμα.

σκοτώνω—σκοτωμός, πιστώνω—πίστωσις, χωνεύω—χώνεψή, φυλάγω—φύλαξις, πιάνω—πιάσιμο, βάφω—βάψιμο, πνίγω—πνίξιμο, άνοιγω—άνοιγμα, παραμιλώ—παραμιλητό, λαχταρώ—λαχτάρα, κολυμπῶ—κολύμπι, επιθυμῶ—επιθυμία, κολακεύω—κολακεία, καλλιερῶ—καλλιέργεια, σκοτίζω—σκοτούρα, τρέφω—τροφή.

2) Με τις καταλήξεις -μος, -ση, (-ψη, ξη), -σιμο, (ψιμο, -ξιμο), -μα, -ητο, -α, -ι, -ιά, -εία, -εία, -ούρα, -ή, παράγονται από ρήματα, οδσιαστικά, τὰ ὁποῖα σημαίνουν τὴν ἐνέργεια πὸν φανερώνει τὸ ρῆμα (θεραπεύω—θεραπεία) ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέργειας αὐτῆς: (κλαδεύω—κλάδεμα).

κινῶ—κινητήρας, κλαδεύω—κλαδευτήρι, δικάζω—δικαστήριο, θερμαίνω—θερμάστρα, σκιάζω—σκιάχτρο, γράφω—γραφείο.

3) Με τις καταλήξεις -τήρας, -τήρι, -τήριο, -στρα, -τρο, -εῖο, παράγονται οδσιαστικά πὸν φανερώνουν με τι γίνεται (τὸ ὄργανο δηλ.) ἢ ποῦ γίνεται (τὸν τόπο) ἐκεῖνο πὸν σημαίνει τὸ ρῆμα.

Ἄσκηση 137. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πὸν:

δουλεύει, γανώνει, διανέμει, γράφει, δικάζει, διευθύνει, μαθαίνει, διοικεῖ, ζυγίζει, ἀποστέλλει (καταλήξεις: -τής, -τόρας, -έας).

Ἄσκηση 138. Πῶς λέγεται ἡ ἐνέργεια ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέργειας πὸν φανερώνουν τὰ ρήματα:

γλυτώνω, λύνω, διευθύνω, κλίνω, κρίνω, εισπράττω, καταλήγω, βάφω, δέρνω, φέρνω, ψάχνω, προσκυνῶ, χαράζω, βελονιάζω, κεντῶ, σέβομαι, ὀρίζω (καταλήξεις: -ση, -ξη, -ψη, -σιμο, -ξιμο, -ψιμο, -μα, -μος).

Ἄσκηση 139. Ὅπως ἡ προηγούμενη:

βογκῶ, ροχαλιζῶ, παραμιλώ, παστρεύω, φυραίνω, κυκλοφορῶ, ἀγγέλλω, ἀπορῶ, λατρεύω, παντρεύω, μαντεύω, ὠφελῶ, προσπαθῶ, λιγώνω, κλείνω, βρέχω, στρέφω, ἐκλέγω (καταλήξεις: -ητό, -α, -ι, -ια, -εία, -εία, -ούρα, -ή).

Ἄσκηση 140. Πῶς λέγεται τὸ ὄργανο ἢ τὸ μέσο με τὸ ὁποῖο:

κλαδεύουν, καταβρέχουν, ἀερίζουν, ξύνουν, θερμαίνουν, σφυρίζουν, σημαίνουν, πείθουν, ξυπνοῦν, ποτίζουν.

Ἄσκηση 141. Πῶς λέγεται ὁ τόπος στὸν ὁποῖο:

δικάζουν, διδάσκουν, σπουδάζουν, γυμνάζουν, κρεμοῦν, νίβονται, κουρεύουν, μαγειρεύουν, γράφουν.

Β' ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΑΠΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

1. Ὑποκοριστικά

ἀρνὶ—ἀρνάκι, βελόνα—βελονίτσα, μίνα—μανούλα

Πολλὰ οὐσιαστικά πὸν γίνονται ἀπὸ ἄλλα οὐσιαστικά φανερόνουν ἢ ὅτι τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα εἶναι πῶς μικρὰ ἀπὸ ἐκεῖνα πὸν σημαίνουν οἱ λέξεις ἀπὸ τις ὁποῖες γίνονται ἢ ὅτι τὸ λέμε χαϊδευτικά: ἀρνάκι, μανούλα.

Τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ λέγονται ὑποκοριστικά.

ψωμί—ψωμάκι, Γιάννης—Γιαννάκης, μαθητὴς—μαθητάκος, μηλιά—μηλίτσα, ἀδερφός—ἀδερφούλης, μητέρα—μητερούλα, σακί—σακούλι, χωριό—χωριουδάκι, κράτος—κραιτίδιο, βιβλίον—βιβλιάριον.

Ὑποκοριστικά οὐσιαστικά σχηματίζονται μὲ τις καταλήξεις: -άκος, -ίτσα, -ούλης, -ούλα, -ούλι, -ουδάκι, -ίδιο, -άριο.

Ἄσκηση. 141. Σχηματίστε ὑποκοριστικά ἀπὸ τις παρακάτω λέξεις. Ἀπὸ μερικὲς μπορεῖ νὰ γίνουν καὶ δύο:

δάχτυλον, λαγός, παιδί, σταυρός, μωρό, βάρκα, μηχανή, Σπύρος, πατέρις, καλόγερος, δρόμος, τσοπάνης, κόρη, παπάς, ἐλιά, πόρτα, ἄρθρον, δέντρο, σακί, σφαίρα, φοιτητής, ἄνθρωπος, γυναίκα.

Ἄσκηση 142. Σχηματίστε 15 ὑποκοριστικά μὲ διάφορες καταλήξεις.

2. Μεγεθυντικά

κανόνι - κανόνα, πόδι—ποδάρα, παιδί - παίδαρος

χέρι—χερούκλα, φωνή—φωνάκλα, μπεκρὴς—μπεκρούλιακας

χορευτὴς—χορευταράς, γλώσσα—γλωσσὰς—γλωσσού

Τὰ οὐσιαστικά πὸν γίνονται ἀπὸ ἄλλα μὲ τις καταλήξεις -α, -αρά, -αρος, -ούκλα, -άκλα, -ούλιακας, -αράς, (-ὸν) καὶ φανερόνουν μεγάλο ἐκεῖνο πὸν σημαίνει ἢ λέξη ἀπὸ τὴν ὁποία γίνονται λέγονται *μεγεθυντικά*.

Ἄσκηση 143. Πὸς μπορεῖ νὰ ὀνομασῆ ἢ ἓνα μεγάλο:

πιάτο, κασόνι, σκυλί, σπίτι, κεφάλι, μάτι, γαϊδούρι, δόντι;

3. Τοπικά—Περιεχτικά

καμπάνα—καμπαναριό, γάλα—γαλατάδικο

παπουτσίς—παπουτσιδικο, δήμαρχος—δημαρχεῖο

Τὰ οὐσιαστικά πὸν γίνονται ἀπὸ ἄλλα μὲ τις καταλήξεις -αριό, -άδικο, -ιδικο, -εῖο καὶ φανερόνουν τόπον λέγονται *τοπικά*.

ὄρνιθα—ὄρνιθώνας, καλάμι—καλαμιώνας, ξένος—ξενώνας

Τὰ οὐσιαστικά πού γίνονται μέ τις καταλήξεις -ώνας, -ιώνας καὶ φανερώνουν τὸ μέρος τὸ ὁποῖο περιέχει πολλὰ ὅμοια λέγονται *περιεχτικά*.

Ἄσκηση 144. Σχηματίστε περιεχτικά ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά :
στρατός, πεῦκο, ὄρνιθα, περιστέρι.

Ἄσκηση 145. Πῶς λέγεται ὁ τόπος πού φτιάχνουν ἢ ὑπάρχει :
ἄσβέστης, βαρέλια, καμπάνες, παπλώματα, χαλβάς, στράγαλα.

Ἄσκηση 146. Πῶς λέγεται ὁ τόπος πού μένει :

ὁ δασάρχης, ὁ πατριάρχης, ὁ στρατηγός, ὁ λιμενάρχης, ὁ ἀρχηγός,
ὁ ὑπουργός, ὁ ταχυδρομικὸς ὑπάλληλος, ὁ τηλεγραφικὸς ὑπάλληλος.

4. Ἐθνικά ἢ πατριδωνυμικά

Σούλι—Σουλιώτης, Μάνη—Μανιάτης, Ψαρὰ—Ψαριανός

Τὰ οὐσιαστικά πού παράγονται ἀπὸ ὀνόματα τόπων καὶ φανερώνουν ποῦθε κατάγεται ἓνα πρόσωπο λέγονται *Ἐθνικά ἢ πατριδωνυμικά*.

Μέγαρα—Μεγαρίτης, Μοριάς—Μοραΐτης, Σπάρτη—Σπαρτιάτης
Ἡπειρος—Ἡπειρώτης, Βόλος—Βολιώτης, Καλάβρυτα—Καλαβρυτι-
νός, Σφακιά—Σφακιανός, Πρέβεζα—Πρεβεζάνος, Σμόρνη—Σμυρνιός,
Ἀφρική—Ἀφρικανός, Κόρινθος—Κορινθίος, Ἀθήνα—Ἀθηναῖος.

Ἐθνικά γίνονται μέ τις καταλήξεις: -ίτης, -αΐτης, -ιάτης, -ώτης,
-ιώτης, -ινός, -ιανός, -άνος, -ιός, -ανός, -ιος, -αῖος.

Ἄσκηση 147. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού κατάγεται ἀπὸ :

τὴν Κύπρο, τὴ Μεσσηνία, τὴ Θεσσαλονίκη, τὴ Μυτιλήνη, τὸ Με-
σολόγγι, τὴν Πόλη, τὴ Ρούμελη, τὸν Πόρο, ἓνα νησί, τὴ Χίο, τὴν
Κέρκυρα, τὴ Σέρρες, τὴν Πάτρα, τὴ Ζάκυνθο, τὴν Ἀμερική.

5. Ἐπαγγελματικά

γάλα—γαλατάς, βάρκα—βαρκάρης, κουλούρι—κουλουοτζής

Τὰ οὐσιαστικά πού παράγονται ἀπὸ ἄλλα μέ τις καταλήξεις -άς,
-άρης (-ιάρης) -τζής καὶ σημαίνουν ἐπάγγελμα σχετικὸ μ' ἐκεῖνο πού
φανερώνει ἢ λέξη ἀπὸ τὴν ὁποία γίνονται λέγονται *ἐπαγγελματικά*.

Ἄσκηση 148. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού τὸ ἐπάγγελμά του ἔχει σχέση μέ:
τὰ μάομαρα, τὰ κεραμίδια, τὰ παπλώματα, τοὺς τενεκέδες, τὸ ψωμί,
τὰ σκουπίδια, τὸ περιβόλι, τὴς γελιάδες, τὰ σαμάρια.

Ἄσκηση 149. Γράψετε μερικά ἐπαγγελματικά οὐσιαστικά.

Γ' ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΑΠΟ ΕΠΙΘΕΤΑ

πικρός—πικράδα, ξινός—ξινίλα, ἔμπιστος—ἔμπιστοσύνη

ἀθῶος—ἀθωότητα, βαρὺς—βαρύτητα, ξερός—ξέρα

στεγνός—στέγνη, κουτός—κουταμάρα

Τὰ οὐσιαστικά πού παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα εἶναι ἀφηρημένα.

Οἱ συχρότερες καταλήξεις εἶναι -άδα, -ίλα, -οσύνη, -ότητα, -ύτητα, -α, -η, -άρα.

Ἄσκηση 150. Σχηματίστε οὐσιαστικά ἀπὸ τὰ παρακάτω ἐπίθετα:

νόστιμος, βαρὺς, ζεστός, βουβός, τίμιος, ὠραῖος, φρέσκος, κίτρινος, σάπιος, μαῦρος, ἱερός, καλός, γενναῖος, κοινός, κουφός, τρελός, λερός.

3. Παράγωγα ἐπίθετα

χιτίζω—χιτιστός, ἔθνος—ἐθνικός, μικρός—μικρούλης

χιτῆς—χιτσεινός

Ἐπίθετα παράγονται ἀπὸ ρήματα (χιτίζω), οὐσιαστικά (ἔθνος), ἀπὸ ἐπίθετα (μικρός) καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα (χιτῆς).

Α' ΕΠΙΘΕΤΑ ΑΠΟ ΡΗΜΑΤΑ

λύνω—λυτός, βράζω—βραστός, ἀγοράζω—ἀγοραστός

Ἄπὸ ρήματα παράγονται ἐπίθετα μὲ τὴν κατάληξη -τός -τή -τό. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται καὶ ρηματικά ἐπίθετα.

τρέχω—τρεχάτος, δροσίζω—δροσιστικός

ἀφαιρῶ—ἀφαιρετέος, παρουσιάζω—παρουσιάσιμος

Ἄπὸ ρήματα παράγονται ἐπίθετα καὶ μὲ τίς κατάληξεις -άτος, -τικός -τέος καὶ -σιμος (-ξίμος, -ψίμος).

Ορθογρ. κανόνες. Τὰ ἐπίθετα σὲ -ισμος γράφονται μὲ *ι* στὴν προπαραλήγουσα: ὑπολογίσιμος, νησιτισμός. Ὅσα ὅμως παράγονται ἀπὸ ρήματα τῆς β' συζυγίας γράφονται μὲ *-η*: κατοικήσιμος, συζητήσιμος.

Ἄσκηση 151. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού εἶναι:

λυμένος, γραμμένος, φουντωμένος, γυρισμένος, καπνισμένος (κατάλ. -τός)

Ἄσκηση 152. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού δὲν εἶναι:

καλεσμένος, τιμημένος, κουρεμένος, κουρασμένος, φτασμένος, ψημένος. — Σχέδιο: ἀκάλεστος.

Ἄσκηση 153. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού εἶναι κατάλληλος ἢ ἄξιος:

νὰ βοηθῆ, νὰ μαγεύῃ, ν' ἀπολυμαίνῃ, ν' ἀπελπίξῃ, νὰ παρηγορῆ,

ν' ἀποκρούη, ν' ἀναγκάζη.—Σχέδιο: βοηθητικός, κλπ.

**Άσκηση 154.* Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού πρέπει:

ν' ἀφαιρεθῆ, νὰ μειωθῆ, νὰ πολλαπλασιασθῆ, νὰ ἐξετασθῆ, νὰ προστεθῆ.

**Άσκηση 155.* Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού μπορεῖ:

νὰ φαγοθῆ, νὰ κατοικηθῆ, ν' ἀμφισβητηθῆ, νὰ προβιβασθῆ, νὰ στορατευθῆ, νὰ ἐκλεχθῆ, νὰ καλλιεργηθῆ, νὰ ἀπορριφθῆ.—Σχέδιο: φσιγώσιμος, κλπ.

Β' ΕΠΙΘΕΤΑ ΑΠΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

ἀφρός—ἀφράτος, ζημιὰ—ζημιάρης, σίδηρο—σιδερένιος, χαρτί—χάρτινος, τρόμος—τρομερός, ἀγκάθι—ἀγκαθωτός, οἰκογένεια—οἰκογενειακός, ἔθνος—ἐθνικός, ψεύτης—ψεύτικος, θάλασσα—θαλασσῆς, χειμῶνας—χειμωνιάτικος, πείνα—πειναλῆος, ἄντρας—ἀντρεῖος, σιγμῆ—σιγμιαῖος, οὐρανός—οὐράνιος.

**Απὸ οὐσιαστικά παράγονται ἐπίθετα μὲ τίς καταλήξεις: -άτος, -άρης, -ένιος, -ινος. -ερός, -ωτός, -ακός, -ικός, -ικος, -ῆς, -άτικος, -λῆος, -εῖος, -αῖος, -ιαῖος, -ιος.*

**Άσκηση 156.* Σχηματίστε ἐπίθετα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα οὐσιαστικά:

πεῖσμα, γρίνια, λάδι, πιπέρι, μεροκάμιτο, σκάνταλο, ρίγανη, ψώρα,

**Άσκηση 157.* Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πὺ εἶναι ἀπὸ:

ζάχαρη, βελούδο, μολύβι, ἀσήμι, χρυσάφι, μαλλί, πέτρα, μάρμαρο.

**Άσκηση 158.* Σχηματίστε ἐπίθετα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα οὐσιαστικά:

φλόγα, ἄρμονία, μεταξι, σημάδι, τυραννία, βάρβαρος, κλέφτης, ἀράπη, βύσσινο, τριαντάφυλλο, ἄνοιξη, Ρουμελιώτης, Πυργιώτης, θόλος, σανίδι (καταλήξεις: -ερός, -ωτός, -ακός, -ικός, -ικος, -ῆς, -ώτικος, -ένιος, -άτικος) δίψα, φρίκη, ψώρα, αἰώνας, τιμὴ, νότος, γυναῖκα, κορυφή, μούρα, ἀρχή, σπουδή, βαθμός, σιγμῆ, μήνας (καταλήξεις: -λῆος, -εῖος, -αῖος, -ιος, -ιαῖος).

Γ' ΕΠΙΘΕΤΑ ΑΠΟ ΕΠΙΘΕΤΑ

ἄρρωστος—ἄρρωστιάρης, μικρός—μικροῦλης

κοντός—κοντούτσικος, κόκκινος—κοκκινωπός

μαῦρος—μαυριδερός, παχὺς—παχουλός

**Απὸ ἐπίθετα παράγονται ἄλλα ἐπίθετα, κυρίως ὑποκοριστικά, μὲ τίς καταλήξεις: -ιάρης, -ούλης, -ούτσικος, -ωπός, -δερός, -ουλός.*

**Άσκηση 159.* Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού εἶναι κάπως:

ἄγριος, πράσινος, κόκκινος, ἄσπρος, παχὺς, μακρὺς, φτωχός, μικρός, νόστιμος, ἀρμυρός.

Δ' ΕΠΙΘΕΤΑ ΑΠΟ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Ἐπὶ ἐπιρρήματα παράγονται ἐπίθετα μὲ τὴν κατὰληξιν **-ινός**: μακρῖα—μακρινός, χιτῆς—χιτσεινός.

Ἄσκηση 161. Σχηματίστε ἐπίθετα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ἐπιρρήματα: τῶρα, πάντοτε, σήμερα, φρέτος, κοντά, πλάι, ἀπόψε, κατόπι.

4. Παράγωγα ἐπιρρήματα

Ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα καὶ τῶν τριῶν βαθμῶν (εὐχάριστος—εὐχαριστίως, ὠραῖος—ὠραῖα, ὠραιότερος—ὠραιότερα, ὠραιοτάτος—ὠραιοτάτα), ἀντωνυμίες ἄλλος—ἄλλου), μειοχῆς (τιμημένος—τιμημένα) καὶ ἐπιρρήματα (ἔδῳ—ἔδῳθε).

Καταλήξεις: -α, -οῦ, -θε, -ως.

Ἄσκηση 162. Σχηματίστε ἐπιρρήματα ἀπὸ τίς ἀκόλουθες λέξεις: ἐκεῖ, ζῳηρός, ζῳηρότερος, γενναιοτάτος, σπουδαῖος, τιμότητος, εὐτυχισμένος, αὐτοῦ, πρόθυμος, βαθύτερος, πλατύς, μακρὺς, πικραμένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΣΥΝΘΕΣΗ

1. Ἀπλές καὶ σύνθετες λέξεις

ψωμί καὶ τυρί=ψωμοτύρι, κρυφὰ καὶ μιλῶ=κρυφομιλῶ
κοντός καὶ χοντρος=κοντόχοντρος

Οἱ λέξεις ποὺ γίνονται ἀπὸ τὴν ἔνωση δύο ἄλλων λέξεων λέγονται **σύνθετες**.

Ἡ πρώτη ἀπὸ τίς δύο λέξεις ποὺ ἀποτελοῦν μιὰ σύνθετη λέγεται **πρῶτο συνθετικό**. Ἡ δεύτερη, **δεύτερο συνθετικό** π χ:

ἀνεμόμυλος: α' συνθετικό. ἄνεμος, β' συνθετικό; μύλος.

Οἱ λέξεις ποὺ δὲν εἶναι σύνθετες λέγονται **ἀπλές**.

Ἄσκηση 163. Χωρίστε τίς παρακάτω σύνθετες λέξεις στὰ συνθετικά τους: Τυρόπιτα, ἀμπελόφυλλο, ξινόγλυκος, θαλασσόνερο, νυχτοπούλι.

Σχέδιο: 1) τυρόπιτα α' συνθετικό τυρί, β' συνθετικό πίτα, 2),..

2. Εἶδη τῶν συνθέτων κατὰ τὴ σημασίᾳ τους

Α' ΠΑΡΑΤΑΧΤΙΚΑ ΣΥΝΘΕΤΑ

ἄλατοπίπερό, ρυζόγαλο, κοντόχοντρος, τρωγοπίνω

Τὰ παραπάνω σύνθετα φανερώνουν ἐκεῖνο ποὺ φανερώνουν τὰ δύο

Γ. Α. Παπαιοικονόμου : Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς Γλώσσας 7

μέρη τους ένωμένα με τὸ καί, δηλαδή:

ἀλατοπίπερο=ἀλάτι καὶ πιπέρι, ρυζόγαλο=ρύζι καὶ γάλα, κοντό-
χοντρος=κοντός καὶ χοντρος, τρωγοπίνω=τρώγω καὶ πίνω.

αὐγολέμονο, λυκόσκυλο, καμηλοπάρδαλη

Τὰ παραπάνω σύνθετα ἐκφράζουν ἓνα νέο πρόμα ἀνάμυχο ἀπὸ ἐ-
κείνο πὸν ἐκφράζουν τὰ δύο συνθετικά.

Τὰ σύνθετα πὸν ἀνήκουν στίς δύο αὐτές κατηγορίες λέγονται **παρα-
ταχτικά**.

Ἄσκηση 164. Σχηματίστε παραταχτικά σύνθετα ἀπὸ τίς παρακάτω λέ-
ξεις. Προσέξετε: οἱ λέξεις τῶν δύο πρώτων σειρῶν θὰμποῦν πρώτα συνθετικά:

μαχαίρι	παίζω	μέρα	Σάββατο	μπαίνω	ξίδι
ἀμπέλι	γυναῖκες	σιανάκι	ἀνοίγω	αὐγό	ἄγκινάρες
πηρούνι	γελῶ	νύχτα	Κυριακή	βγαίνω	λάδι
χωράφια	παιδιά	ρύζι	κλείνω	λεμόνι	κουκιά

Β' ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΝΘΕΤΑ

Τῶν συνθέτων **κοκκινόχωμο, ἀγριόγατα**, τὸ πρῶτο συνθετικὸ (δη-
λαδή οἱ λέξεις κόκκινος, ἄγριος) φανερώνει ποιῆς λογῆς εἶναι τὸ δεύτε-
ρο, (προσδιορίζει δηλαδή τὸ δεύτερο): κοκκινόχωμα=χῶμα **κόκκινο**,
ἀγριόγατα=γάτα **ἄγρια**.

Ἄσκηση 165. Σχηματίστε προσδιοριστικά σύνθετα:

πανί τοῦ καραβιοῦ, γάτα ἄγρια, μιλῶ κρυφά, πολὺ πολὺ κόκκινος,
(ἀ' συνθετ. κατὰ), μαῖρος πίνακας, περνω καλά, ποτήρι τοῦ νεροῦ, μιλῶ
σιγά, θήκη μαξιλαριοῦ.

Ἄσκηση 166. Ἀναλύστε τὰ παρακάτω προσδιοριστικά σύνθετα:

ψαρόβαρκα, πικροδάφνη, γελιδνοφωλιά, ὀλόθερμος, ἀργοπατῶ,
ψυχασάββατο, κεφαλόπονος.—Σχέδιο: ψαρόβαρκα=βάρκα γιὰ ψάρια.

Γ' ΚΤΗΤΙΚΑ ΣΥΝΘΕΤΑ

Τὰ σύνθετα **καλότυχος, γαλανομάτης**, φανερώνουν ἐκείνον πὸν ἔχει
ὅ,τι σημαίνουν τὰ δύο συνθετικά: καλότυχος=ἐκεῖνος πὸν ἔχει καλή τύχη,
γαλανομάτης=ἐκεῖνος πὸν ἔχει γαλανὰ μάτια.

Τὰ σύνθετα τοῦ εἶδους αὐτοῦ λέγονται **κτητικά**.

Ἄσκηση 167. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πὸν ἔχει:

μεγάλο σῶμα, σκληρὴ καρδιά, ξανθὰ μαλλιά, ἀνοιχτὰ χέρια, καλή
ψυχὴ, μεγάλη δύναμη, πονετικὴ ψυχὴ, στραβὰ πόδια, μακρὸν λαιμό, καλή
γνώμη, μαῦρα μάτια.

Δ' ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΣΥΝΘΕΤΑ

Σε πολλά σύνθετα τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο συνθετικά εἶναι ρῆμα, τὸ δὲ ἄλλο συμπληρώνει τὴν ἔννοια τοῦ ρήματος (εἶναι ἀντικείμενό του) : βιβλιοπώλης (πρῶτο συνθετικό : βιβλίον, δεύτερο : πουλῶ = ἐκεῖνος πὺν πουλεῖ βιβλία), ξυλοκόπος (πρῶτο : ξύλον, δεύτερο : κόβω = ἐκεῖνος πὺν κόβει ξύλα).

Τὰ σύνθετα τοῦ εἶδους αὐτοῦ λέγονται ἀντικειμενικά.

**Άσκησις 168.* Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού :

παίζει : 1) χαρτιά 2) ὄργανα, κλέβει : 1) τὶς κότες 2) τὰ ζῶα, τρώει : 1) τὶς μέλισσες 2) τὰ σύκα, πουλεῖ : 1) καπνὸν 2) χαρτιά 3) ἐφημερίδες, ζητᾷ ψωμί, κουβαλᾷ νερό, δείχνει τοὺς ἀνέμους.

**Άσκησις 169.* Γράψετε ἀπὸ δύο προτάσεις γιὰ κάθε εἶδος συνθέτων.

3. Μορφή τῶν συνθέτων

Α' ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ

Τὸ πρῶτο συνθετικό μπορεῖ νὰ εἶναι.

- 1) οὐσιαστικό: σφῆμα καὶ φωλιά = σφηκοφωλιά, λύκος καὶ σκύλος = λυκόσκυλο.
- 2) ἐπίθετο : καλὸς καὶ τύχη = καλότυχος, ξινὸς καὶ γλυκὸς = ξινόγλυκος.
- 3) ρῆμα : παίζω καὶ γελῶ = παιζογελῶ, τρέμω καὶ σβήνω = τρεμοσβήνω.
- 4) ἄκλινο : κατὰ καὶ γλυκὸς = κατάγλυκος, καλὰ καὶ βλέπω = κλοβλέπω.
- 5) Ἀχώριστα μόρια : ξε- καὶ γράφω = ξε-γράφω, δυσ- καὶ τύχη = δυσ-τυχής.

Παρατηρήσεις

1) Ἀχώριστα μόρια λέγονται ἡμερικῆς λέξεις τὶς ὁποῖες βρῖσκομε μόνον στὶς σύνθετες λέξεις στὴ θέσιν τοῦ πρώτου συνθετικοῦ καὶ ποτε μόνον τούς : ξε-κάνω, ἄ-τυχός, ἀνα-γέννησις.

Ἀχώριστα μόρια εἶναι :

- α) τὸ ξε : ξε-πλένω, ξε-παγιάζω, ξε-χειλα, ξε-νοιαστος, ξε-χιονίζω.
- β) τὸ α- (ἢ ἀνα- ἢ προσετὰ ἀπὸ φωνῆν ἀν-) : ἀ-πένταρος, ἀ-μυναλος, ἀ-λησμόνητος, ἀνα-δουλειά, ἀνα-γέννησις, ἀν-άλατος
- γ) ἀνα : ἀνα-σηκώνω, ἀνα-δασώνω, ἀνά-στασις.

δὲ τὸ εὖ- (=καλά): (εὖ- καὶ τύχη = εὖ-τυχής, εὖ- καὶ λέγω = εὖ-λογῶ), τὸ δυσ- (=ἄσχημα): δυσ- καὶ τύχη = δυσ-τυχής, δυσ- καὶ τρόπος = δύσ-τροπος), τὸ ἀρχι- (σημαίνει τὸν πρῶτο ἢ τὸν ἀρχηγὸ) (:ἀρχι-στράτηγος) τὸ ὄμο- (=μαζὶ) (: ὁμόθητος, ὁμοούσιος), τὸ ἡμι- (=μισὸ) (: ἡμισφαίριον).

ἐ) μερικῆς ἀρχαῖες προθέσεις, ὅπως π. χ. οἱ: ἐκ, ἐν, σὺν: ἐκ-θέτω, ἐκ-λογή, ἐν-τιμος, ἐν-ἀρετος, σὺν-δεσμος, σὺν-τροφος.

Τὰ ἀχώριστα μόρια ἐν καὶ σὺν παθαίνουν τὶς ἐξῆς μεταβολές:

1) μπροστὰ ἀπὸ τὰ χειλικὰ σύμφωνα (π, β, φ) γίνονται ἐμ-, συμ: ἐμ-πιος, ἐμ-βατήριον, ἔμφυτος, συμ-πάσχω, σύμ-βαση, σύμ-φωνον.

2) μπροστὰ ἀπὸ τὰ λαρυγγικὰ σύμφωνα (κ, γ, χ) γίνονται ἐγ-, συγ-: ἐγ-κόλλιο, ἐγ-γάμος, ἐγχείρηση, συγκροτῶ, συγγενής, συγχαρητήρια.

3) τὸ σὺν-μπροστὰ ἀπὸ τὸ λ καὶ τὸ σ γίνεται συλ-, συσ-: συλαμβάνω, συσ-οίτιον.

4) τὸ σὺν-μπροστὰ ἀπὸ τὸ ρ ἄλλοτε γίνεται συρ-: σύρ-ριζα, ἄλλοτε συ: συ-χωριανός, καὶ ἄλλοτε συνε-: συνε-βγάζω.

5) Ὅταν τὸ α' συνθετικὸ εἶναι λέξη κλιτή, σὶ τὸ τέλος τοῦ θεματίος τῆς παίρνει ἓνα ο: μέρα—νύχια = μερ-ό-νυχιο, ἀστραπῆ—βροντή = ἀστραπ-ό-βροντιο, ἀνοίγω—κλείνω, = ἀνοιγ-ο-κλείνω.

6) Τὰ ἀριθμητικὰ ἓνα, δύο, τρία καὶ τέσσερα ὡς πρῶτα συνθετικὰ γίνονται: μονο-, δι- (δισ-), τρι- (τρισ-), τετρα-: ἓνα—σάνταλο = μονοσάνταλος, δύο—πόρτια = διπόρτιον, τρία διπλός = τριδίπλος, τέσσερα—πόδια = τέτραποδο.

Σημ. Ἀπὸ τὸ πέντε ἴσαμε τὰ ἐνεήγητα τὰ ἀριθμητικὰ ὡς πρῶτα συνθετικὰ τελιώνουν σὲ -α: πεντάρφανος, ἐφτάψυχος.

7) Τὸ ἐπίθετο καλὸς ὡς πρῶτο συνθετικὸ ἔχει καὶ τὸν τύπο καλλι-: καλοβλέπω, ἀλλά: καλλιγραφία, καλλιτέχνης.

***Ἀσκηση 170.** Σχηματίστε σύνθετα μὲ πρῶτο συνθετικὸ τὰ ἀκόλουθα οὐσιαστικὰ καὶ ἐπίθετα:

ἄνεμος, ποῦθρονος, ψωμί, μέρα, ράχη, γενναῖος, κακός, ψάρι, ξανθός.

***Ἀσκηση 171.** Σχηματίστε σύνθετα μὲ δεύτερα συνθετικὸ τὶς λέξεις: κατοικία, κομμάτι, πλευρὰ (α' συνθετικὸ ἓνας), κατάρτι, δραχμή, σακί, στίχος, συλλαβή, (α' συνθετικὸ δύο): διπλός, μήνας, στρατά, (α' συνθετικὸ: τρεῖς) εὐαγγέλιο, σελίδα (α' συνθετικὸ: τέσσερα).

Άσκηση 172. Σχηματίστε σύνθετα με πρώτο συνθετικό τὰ ρήματα:
χίνω, περνῶ, πηγαίνω, μπερδεύω, ἀλλάζω (β' συνθετικό: ἡμέρα, δια-
βαίνω, ἔρχομαι, δουλειά, καιρός).

Άσκηση 173. Σχηματίστε σύνθετα με πρώτο συνθετικό τὸ ἀχώριστο μό-
ριο **ξε-** ἀπὸ τὶς λέξεις:

περνῶ, φουρνίζω, θεμέλιωμα, βούλωμα, σκονίζω, λίχνισμα, πουύληση
τεντώνω, σφίγγω, ρίζωμα, κούραση.

Άσκηση 174. Σχηματίστε σύνθετα με τὰ ἀχώριστα μόρια **ἀ-**, **εὐ-**, **δυσ-**,
δομο- **ἡμι-**, **ἐκ-**, **ἐν-**, **σύν-**, καὶ τὶς λέξεις:

προσέχω, φιλάγω, τιμῶ, γελῶ, νερόνω, καρφώνω, γράφω, στολίζω,
μναλό, βουλή, δόξα, ὕλη, κεφάλι (**ἀ-**) καιρός, ἀέρας, συνείδηση, κινου-
μαι, τύχη (**εὐ-**) ἄρμονία, πίστη, τύχη (**δυσ-**), δόξα, θρησκεία, φυλή, φω-
νή (**δομο-**): μουσικός, ἐπιστάτης, διάκος, μάστορας (**ἄρχι-**), ἐπίσημος,
σφαίρα, θεός, στίχος, σέλιγγη (**ἡμι-**), τιμῶ, θέτω, πτώση (**ἐκ**), ἐννοοῦμαι
ἀδελφός, τάξη (**συν-**) ὄπλο, ὄρκος, δόξα (**ἐν-**).

Β' ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ

Τὸ δεῦτερο συνθετικό μπορεῖ νὰ εἶναι:

- 1) **οὐσιαστικό:** νερό — **μύλος** = νερόμυλος.
- 2) **ἐπίθετο:** ἄσπρος — **μαῦρος** = ἀσπρόμαυρος.
- 3) **ρῆμα:** σημαία — **στολίζω** = σημαϊστολίζω.
- 4) **ἐπίρρημα:** πρό — **πέρσι** = πρόπερσι.

Παρατηρήσεις

1) Ὃταν τὸ β' συνθετικό εἶναι οὐσιαστικό, ἡ σύνθετη λέξη μπορεῖ νὰ
εἶναι οὐσιαστικό, ἐπίθετο, ρῆμα, ἢ ἐπίρρημα, κρασί — **σταφύλι** = κρα-
σοστάφυλο, καλός — **καρδιά** = καλόκαρδος, ἀνὰ — **δάσος** = ἀναδασώνω,
καλός — **πίση** = καλόπιστα

2) Ὃταν τὸ β' συνθετικό εἶναι ἐπίθετο, ἡ σύνθετη λέξη εἶναι ἐπίθετο:
στενός καὶ **μακρὺς** = στενόμακρος, κατὰ καὶ **γλυκός** = κατάγλυκος.

3) Ὃταν τὸ β' συνθετικό εἶναι ρῆμα, ἡ σύνθετη λέξη εἶναι ρῆμα, οὐ-
σιαστικό ἢ ἐπίθετο: σιγὰ — **πίνω** = σιγοπίνω, ὄργανο — **παίζω** = ὄργα-
νοπαίκτης, νίκη — **φέρω** = νικηφόρος.

4) Ὃταν τὸ β' συνθετικό εἶναι ἐπίρρημα, ἡ σύνθετη λέξη εἶναι ἐπίρ-
ρημα: κατὰ — **χάμω** = κατάχαμα.

Άσκηση 175. Σχηματίστε σύνθετα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα **ξε-** γάρια λέξεων:

α) ἄνεμος — βροχή, ρύζι — γάλα, ἄγριος — λουλούδι, μαῦρος — πουλί,
χρυσός — στόμα, νύχτα — ἡμέρα, ἀνοιχτός — χέρι, κακός — ψιχή.

β) γλυκός — πικρός, ἀ — παχὺς, κατὰ — πράσινος.

γ) κατὰ—γράφω, λαιμὸς—δένω, θάλασσα—πνίγομαι, νερό—δίνω, ἄγρὸς—φυλάγω, τυρί—τρίβω.

4. Πῶς τονίζονται οἱ σύνθετες λέξεις

Ὅταν ἡ σύνθετη λέξη εἶναι ρῆμα καὶ τὸ β' συνθετικὸ εἶναι ἐπίσης ρῆμα, ὁ τόνος μένει στὸ β' συνθετικὸ καὶ στὴ συλλαβὴ ποῦ ἦταν: τρέμω—**σβήνω**=**τρεμοσβήνω**, συγνὰ—**ρωτῶ**—**συχορωτῶ**.

Ὅταν τὸ β' συνθετικὸ δὲν εἶναι ρῆμα ἢ φυλάγει τὸν τόνο του ἢ τὸν ἀνεβάζει ψηλότερα στὴν σύνθετη λέξη: ἄγριος—**ἀχλαδιὰ**=**ἀγριαχλαδιὰ**, νερό—**μάνα**=**νερομάνα**, ἀλλὰ: πόνος—**ψυχῆ**=**πονόψυχος**, κατὰ—**μαῦρος**=**κατάμαυρος**.

Ἄσκηση 175. Σχηματίστε σύνθετα ἀπὸ τὰ παρακάτω ζευγάρια λέξεων. Προσέξτε τὸν τονισμό:

ξένος—πλένω, κατὰ—στρέφω, μόσκος—μυρίζω, θάλασσα—πνίγομαι, λύκος—σκύλος, αὐγὸ—λεμόνι, ξερός—πηγάδι, ἀπὸ—βάρος, μέγας—στόμα, πεπὸνι—φλούδα, κολοκύθι—πίτα, χρυσός—ἡμέρα, λεμόνι—κούπα, σαμάρι—σκουτί, κεφάλι—χωριό.

5. Οἰκογένειες λέξεων. Συγγενικές λέξεις

Κλειδί, κλειδάκι, κλειδάρα, κλειδωνιά, κλειδώνω, κλειδώμα, κλειδωτός, κλειδωτά, ἀντικλειδί, παλιόκλειδο, παλιοκλειδάκι, παλιοκλειδωνιά, ξεκλειδώνω, διπλοκλειδώνω, παρακλειδώνω, ξεκλειδώμα, ξεκλειδωτός.

Δέντρο, δεντράκι, δεντρούλι, δέντραρος, δεντράρα, δεντρί, δεντροκόμος, δεντροκομία, δεντροκομική, δεντροκαλλιέργεια, δεντροκαλλιεργητής, δεντρόκηπος, δεντροπερίβολο, ἀγριόδεντρο, ἡμερόδεντρο, φρουτόδεντρο, γερόδεντρο, παλιόδεντρο.

Ἀπὸ τὴν ἀπλή λέξη **κλειδί** σχηματίστηκαν μὲ παραγωγή καὶ σύνθεση ὅλες οἱ λέξεις τοῦ πρώτου παραδείγματος. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ λέξεις τοῦ δεύτερου ἀπὸ τὴν ἀπλή λέξη **δέντρο**.

Ὅλες οἱ λέξεις ποῦ σχηματίζονται ἀπὸ τὴν ἴδια ἀπλή λέξη μὲ παραγωγή ἢ μὲ σύνθεση ἀποτελοῦν μιὰ **οἰκογένεια**.

Οἱ λέξεις ποῦ ἀνήκουν σὲ μιὰ οἰκογένεια λέγονται **συγγενικές**.

Ἄσκηση 176. Σχηματίστε οἰκογένειες λέξεων ἀπὸ τίς ἀκόλουθες ἀπλές λέξεις:

ψωμί, νερό, σκάλα, θάλασσα, σακί, βιβλίο, δρόμος, γλυκός, ράβω, γράφω, ψυχῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Μεταφορική χρήση τῶν λέξεων

Οἱ λέξεις **πρόβατο**, **παπαγάλος**, φανερόνουν τὰ γνωστὰ ζῶα. Πολλὰς φορὰς ὅμως μιλώντας γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ἤσυχο καὶ ἄκακο, λέμε: **αὐτὸς εἶναι πρόβατο**· μιλώντας πάλι γιὰ ἕνα μαθητὴ, πού ἀπομνημονεύει κάτι χωρὶς τὰ τὸ καταλαβαίνει, λέμε: **αὐτὸς εἶναι παπαγάλος**.

Ἔτσι καὶ γιὰ πολὺ ἐλαφρὰ ροῦχα π. χ. λέμε: **ροῦχα πούπουλο**· καὶ γιὰ ἕνα νερὸ βροῦ: **νερὸ μολύβι**.

Ἀπὸ τὰ παραδείγματα αὐτὰ καταλαβαίνομε ὅτι πολλὰς φορὰς μὲ τις ἴδιες λέξεις ἐκφράζομε περισσότερα πράγματα. Ἡ τέτοια χρησιμοποίηση τῶν λέξεων λέγεται **μεταφορική**.

Ἡ χρησιμοποίηση τῶν λέξεων μὲ τὴν πραγματικὴν τους σημασίαν λέγεται **κυριολεξία**.

Παραδείγματα μεταφορικῆς χρησιμοποιήσεως τῶν λέξεων:

χιόνι—**χέρια χιόνι**, Κροῖσος—**αὐτὸς εἶναι Κροῖσος**, κυπαρίσσι—**γυναίκα κυπαρίσσι**, μοναστήρι—**σπίτι μοναστήρι**, μέλισσα—**ἄνθρωπος μέλισσα**, βουνό—**στενοχώρια βουνό**, ἄμμος—**σιτάρι ἄμμος**, τριαντάφυλλο—**πρόσωπο τριαντάφυλλο**.

2. Ὀμώνυμες ἢ ὁμόηχες λέξεις

Ἡ λέξη **κόρη** σημαίνει τὴ θυγατέρα, τὸ κορίτσι. **Κόρη** ὅμως λέγεται καὶ ἡ χάντρα τοῦ ματιοῦ. **Κλίμα** σημαίνει τὴ θερμοκρασίαν ἐνὸς τόπου. **Κλήμα** ὅμως μὲ **η** σημαίνει τὸ φυτό πού κάνει τὰ σταφύλια.

Οἱ λέξεις πού προφέρονται τὸ ἴδιο, ἔχουν ὅμως διαφορετικὴν σημασίαν καὶ πολλὰς φορὰς διαφορετικὴν ὀρθογραφίαν λέγονται **ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες**.

Παραδείγματα: λίρα (τὸ νόμισμα)—**λύρα** (τὸ μουσικὸ ὄργανο), ψηλὸς ἄνθρωπος—**ψιλὸς** (καφές), λιμὸς (πεινὰ)—**λοιμὸς** (ἀσθένεια), πύλη (τὸ ἀγώνισμα)—**πύλι** (ξανὰ), φύλλο δέντρου—**φύλο** ἀντρικό, γυναικεῖο, **πῶς**—**πῶς**, **πού**—**πού**, **ποιδ**—**πίδ**, **ὁ τοῦχος**—**τὸ τεῦχος**, **κλεινώ**—**κλίνω**, **δανεικὸς**—**Δανικὸς** (ἐκεῖνος πού εἶναι ἀπὸ τὴ Δανία), **καλὸς**—**καλῶς**, **γάλος**—**Γάλλος**, **ἄρος**—**ἄρος**, (συμφωνία), **κάλλος**—**κάλος**, **σκηνή**—**σκοινί**.

Ἄσκηση 178. Σχηματίστε προτάσεις μὲ τις παραπάνω ὁμόηχες λέξεις ἢ καὶ μὲ ἄλλες πού θὰ βρῆτε μόνοι σας.

3. Τονικά παρώνυμα

Ἡ λέξη **δουλεία** σημαίνει τὴ ζωὴ ἐνὸς λαοῦ κίτω ἀπὸ τὶς διαταγὲς ἐνὸς ἄλλου λαοῦ, π. χ. ἡ δουλεία τῶν Ἑλλήνων κίτω ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἡ λέξη **δουλειὰ** σημαίνει τὴν ἐργασία.

Παραδείγματα: **πότε** — **ποτέ**, ἡ **πούλια** — τὰ **πουλιά**, **ψύχρα** — **ψυχρά**, **Πάπας** (ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ρώμης) — **παπάς**, **παίρνω** — **περνῶ**, **νόμος** — **νομός**, **γέρος** — **γερός**, **καλῶς** — **κάλος**, **ἄλλα** — **ἀλλά**, **πίνω** — **πεινῶ**, **χῶρος** — **χορός**.

***Άσκηση 179.** Σχηματίστε προτάσεις μὲ τὰ παραπάνω τονικά παρώνυμα ἢ μὲ ἄλλα πού θὰ βρῆτε μόνοι σας.

3. Συνώνυμες λέξεις

Οἱ λέξεις **δρόμος**, **στράτα**, **στρατή**, **μονοπάτι**, **ὁδός**, **λεωφόρος**, εἶναι διάφορες ἀναμεταξύ τους, ἀλλὰ ἔχουν σχεδὸν τὴν ἴδια σημασία. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ λέξεις: **τέτζερης**, **χύτρα**, **κατσαρόλα**, **παδέλα**, **τσουκάλα**.

Οἱ λέξεις τῆς κατηγορίας αὐτῆς λέγονται **συνώνυμες**.

Παραδείγματα συνώνυμων:

μπαουλό, βαλίτσα, κασέλα, σεντούκι, φορτισέρι | λωποδύτης, ληστής, πειρατής, κλέφτης, ἄρπαγας | ἀντρεία, γενναιοδότη, παλικαριά, τόλμη, θάρρος, ψυχραιμία, ἀπάθεια | παράδοξος, παράξενος, ἰδιότροπος, ἀλλόκοτος, ἰδιόρρυθμος | ἀρχαῖος, παλαιός, πανάρχαιος, παμπάλαιος, παλαιϊκός, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Νῶε | διεθνήνω, διοικῶ, κυβερνῶ | ἀπαγορεύω, ἐμποδίζω, δυσκολεύω | λέγω, μιλῶ, συζητῶ, κοιβεντιάζω.

***Άσκηση 180.** Βρῆστε συνώνυμα γιὰ τὶς ἀκόλουθες λέξεις:

πέτρα, συφορά, φόβος, ὄμορφος, διωσικὸ δάξω, παπούτσια, μπουκάλα.

4. Ταυτόσημες λέξεις

Οἱ λέξεις **ἀχλάδι** καὶ **ἀπίδι** σημαίνουν τὸ ἴδιο ἀκριβῶς πράγμα. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ λέξεις **γίδα** καὶ **κατσίκια**.

Οἱ λέξεις τῆς κατηγορίας αὐτῆς λέγονται **ταυτόσημες**.

Παραδείγματα: νόνα, γιαγιά, κυρούλα, βιβίω | τάβλα, σανίδα | ὄρνιθα, κότα | στέγη, σκεπή.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

Ἡ πρόταση

Ὁ Πέτρος εἶναι προσεχτικὸς

Ὁ Κώστας παίζει

Ἡ γάτα κοιμᾶται

Τὸ τριαντάφυλλο μαράθηκε

Καθένα ἀπὸ τὰ παραπάνω παραδείγματα μᾶς λέγει κάτι γιὰ ἓνα πρόσωπο (τὸν Πέτρο, τὸν Κώστα), γιὰ ἓνα ζῷο (τὴ γάτα) καὶ γιὰ ἓνα πράγμα (τὸ τριαντάφυλλο).

Ἡ ἔκφραση μᾶς σκέψης γραπτὰ ἢ προφορικὰ γιὰ ἓνα πρόσωπο, ἓνα ζῷο ἢ ἓνα πράγμα λέγεται *πρόταση*.

2. Τὸ ὑποκείμενο

Τὸ πρόσωπο ἢ τὸ ζῷο ἢ τὸ πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος στὴν πρόταση λέγεται *ὑποκείμενο*.

Ἔτσι στὶς παραπάνω προτάσεις οἱ λέξεις (ὁ Πέτρος, ὁ Κώστας, ἡ γάτα, τὸ τριαντάφυλλο) εἶναι *ὑποκείμενα*.

3. Τὸ κατηγορημα. Τὸ κατηγορούμενο

Τὸ σχολεῖο εἶναι καθαρὸ. Τὰ παιδιά παίζουν

Ἐκεῖνο πὸν λέμε γιὰ τὸ ὑποκείμενο σὲ κάθε πρόταση λέγεται *κατηγορημα*.

Στὶς παραπάνω προτάσεις οἱ λέξεις: εἶναι καθαρὸ καὶ παίζουν εἶναι *κατηγορήματα*.

Ὅπως βλέπομε, τὸ κατηγορημα μπορεῖ νὰ εἶναι ἢ δύο λέξεις, ἓνα ῥῆμα δηλαδὴ (οὐνήθως τὸ εἶμαι) καὶ ἓνα ὄνομα (: εἶναι καθαρὸ) ἢ μὴ λέξη (: παίζουν).

Ὅταν τὸ κατηγορημα εἶναι δύο λέξεις, τότε τὸ ὄνομα λέγεται *κατηγορούμενο* (λ. χ. καθαρὸ), τὸ δὲ ῥῆμα, πὸν τὸ συνδέει μὲ τὸ ὑποκείμενο λέγεται *συνδετικὸ*, (λ. χ. εἶναι).

Ἐάν τὸ κατηγορημα εἶναι μία λέξη μόνο, λέγεται ἀπλῶς **ῥῆμα** (λ - χ παίζουσι).

Τὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ κατηγορημα (εἴτε μὲ μίαν λέξιν εἰπωμένο εἴτε μὲ δύο) εἶναι δύο πράγματα, πού δὲν μπορεῖ νὰ λείπουν ἀπὸ καμιά πρότασι. Λέγονται γι' αὐτὸ **κύριοι ὄροι τῆς προτάσεως**.

Σημ. Μία πρότασι μπορεῖ νὰ ἔχη καὶ περισσύτερα ἀπὸ ἓνα ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα : Ὁ Νίκος καὶ ὁ Γιώργος εἶναι φίλοι καὶ συμμαθητές. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἡ πρότασι λέγεται **σύνθετη**.

Ἀσκησι 181. Ἀναλύστε τίς παρακάτω προτάσεις σιὸς ὄρους τούς :

Ὁ Σωκράτης ἦταν σοφός. Ὁ Ἡρακλῆς ἦταν ἥρωας. Τὰ χελιδόνια εἶναι ὠφέλιμα. Ὁ ἥλιος λάμπει. Τὰ χιόνια ἔλυσαν. Τὸ μάθημα ἄρχισε.

Σχέδιο : Ὑποκ. ὁ Σωκράτης. Συνδ. ἦταν. Κατηγ. σοφός.

Ἀσκησι 182. Γράψτε 5 προτάσεις πού νὰ ἔχουν ὑποκείμενο συνδεδεικὸ καὶ κατηγορούμενο.

Ἀσκησι 183. Γράψτε 5 προτάσεις πού νὰ ἔχουν ὑποκείμενο καὶ ῥῆμα :

4. Ἀπλή καὶ διορισμένη πρότασι

Ὁ ἀέρας ἔπαψε. Τὸ μάθημα ἄρχισε. Ὁ σκύλος εἶναι πιστός

Οἱ παραπάνω προτάσεις ἔχουν μόνο ὑποκείμενο καὶ ῥῆμα ἢ ὑποκείμενο, συνδεδεικὸ καὶ κατηγορούμενο.

Μία πρότασι πού ἔχει μόνο τούς δύο κύριους ὄρους λέγεται **ἀπλή**.

Ὁ δυνατὸς ἀέρας ἔπαψε. Τὸ μάθημα ἄρχισε **νωρίς**

Ὁ σκύλος εἶναι **πολὺ** πιστός

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε πὺς οἱ ἴδιες προτάσεις γίνονταν πὺς μεγάλες. Ἡ πρώτη πῆρε καὶ τὸ ἐπίθετο **δυνατὸς** πού λέγεται γιὰ τὸ ὑποκείμενο ἀέρας (ποιὸς ἀέρας ; — ὁ δυνατός). Ἡ δεύτερη πῆρε τὸ ἐπίρρημα **νωρίς** πού λέγεται γιὰ τὸ ῥῆμα ἄρχισε (πότε ἄρχισε ; — νωρίς). Ἡ τρίτη πῆρε τὸ ἐπίρρημα **πολὺ** πού λέγεται γιὰ τὸ κατηγορούμενο πιστός (πόσο πιστός ; — πολὺ).

Μία πρότασι πού ἔχει καὶ ἄλλες λέξεις πού προσδιορίζουν τούς κύριους ὄρους τῆς λέγεται **διορισμένη**.

Οἱ λέξεις πού προσδιορίζουν λέγονται **προσδιορισμοί**.

Ἀσκησι 188. Γράψτε 5 προτάσεις ἀπλές καὶ 5 διορισμένες.

Ἀσκησι 184. Τίς παρακάτω ἀπλές προτάσεις κάμετέ τες διορισμένες βάζοντας τὸν προσδιορισμὸ στὴ θεσι τῆς παύλας :

Ὁ ἥλιος καίει —. Ὁ ὄδοιπóρος προχωρεῖ —. Ἡ — ἡμέρα φαίνεται —. Ὁ — ἄνθρωπος δὲν πεινᾷ ποτέ. Οἱ — Ἕλληνες ἦσαν — φίλαθλοι.

5. Πῶς ἐκφέρεται τὸ ὑποκείμενο, τὸ συνδεδειγμένον καὶ τὸ κατηγορούμενον

Ἐγὼ ἐργάζομαι. Ἐσὺ παίζεις. Αὐτὸς γράφει

Οἱ γεωργοὶ σπέρνουν. Οἱ δρόμοι εἶναι καθαροὶ

Ποιὸς; (ἐργάζεται, παίζει, γράφει κλπ.); ἐγώ, ἐσὺ, αὐτὸς κλπ.

Ποιοὶ; (σπέρνουν, εἶναι καθαροὶ); οἱ γεωργοί, οἱ δρόμοι κλπ.

1) Τὸ ὑποκείμενον κανονικῶς εἶναι προσωπικὴ ἄντωννμία ἢ ὄνομα οὐσιαστικὸν καὶ ἐκφέρεται κατὰ πτώσιν *ὀνομαστικῆς*.

Σημ. Ὅταν τὸ ὑποκείμενον εἶναι προσωπικὴ ἄντωννμία τοῦ α' καὶ β' προσώπου (*ἐγὼ—ἐσὺ—ἐμεῖς—ἐσεῖς*), συνήθως παραλείπεται, γιὰ τὸ καταλαβαίνομε εὐκόλα: (*ἐγὼ*) πεινώ, (*ἐσὺ*) πεινάς, *ἐμεῖς* πεινούμε, (*ἐσεῖς*) πεινάτε.

Ἄλλο τοῖχος εἶναι πέτρινος. Ἡ γῆ εἶναι στρογγυλὴ

Τὸ χρυσάφι εἶναι μέταλλο. Ὁ Ὀλύμπος εἶναι βουνό

Τὸ κατηγορούμενον κανονικῶς εἶναι ἐπίθετον (: πέτρινος, στρογγυλὴ) ἢ οὐσιαστικόν (: μέταλλο, βουνό).

Ἄλλα τὸ κατηγορούμενον εἶναι ἐπίθετον, παίρνει τὸ γένος, τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν πτώσιν τοῦ ὑποκειμένου: ἢ μέλισσα εἶναι ἐργατικὴ.

Ἄλλα εἶναι οὐσιαστικόν, ὑποχρεωτικῶς παίρνει μόνον τὴν πτώσιν τοῦ ὑποκειμένου, στὴν τύχην δὲ τὸ πρόσωπον καὶ τὸν ἀριθμὸν: Ὁ Πειραιῶς εἶναι πόλις.

Εἶμαι εὐχαριστημένος σήμερον. Τὸ φαγητὸν γίνεται νόστιμον.

Γιὰ συνδεδειγμένον χρῆσιμῶν κυρίως τὰ ῥήματα *εἶμαι* καὶ *γίνομαι*.

Τὸ ῥῆμα τῆς ἀπλῆς προτάσεως παίρνει τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑποκειμένου: *σεῖς εἶστε μαθηταί. Τὰ πρόβατα βόσκουν.*

Ἀσκησις 185. Βρῆστε ἓνα ὑποκείμενον γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ῥήματα κἀνοντας τίς σχετικὴς ἐρωτήσεις:

Σιδερώνει. Χτενίζεται. Ἐργαζα. Χτίζου. Βελάζει. Βράζει. Φυσᾷ. Κυνηγούν. Πετοῦν. Κολυμποῦν.

Σχέδιον: Ποῖος σιδερώνει; *Ἡ μητέρα.* Ὑποκ. τοῦ σιδερώνει.

Ἀσκησις 186. Στὶς παρακάτω προτάσεις τὸ κατηγορούμενον εἶναι σὲ παρένθεση. Βάλτε τὸ στὸν κανὸν τὸν ἀριθμὸν, πτώσιν καὶ γένος:

Οἱ λαγοὶ εἶναι (δειλός). Ἡ θάλασσα εἶναι (βαθύς). Τὰ πρόβατα εἶναι (ἠφέλιμος). Τὰ φύλλα τῶν δένδρων εἶναι (πράσιнос). Τὸ γάλα εἶναι (ἄσπρος).

Ἀσκησις 187. Βάλτε στὴ θέση τῆς παύλας τὸ κατηγορούμενον ποῦ τελειοῦται:

Ἡ ἄλεπούς εἶναι—. Ἡ Ἀθήνα εἶναι—. Τὸ φόρεμα ἔγινε—. Ὁ Ταύγετος εἶναι—. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἦταν—.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

1. Τὸ ἀντικείμενο

τραγουδῶ, τρέχω

κόβω ξύλα, σκαλίζω τίς ντομάτες

Τὰ ρήματα τοῦ πρώτου παραδείγματος φανερώουν δι τὸ ὑποκείμενο (ἐγὼ) κάνει μιὰ ἐνέργεια, ἢ ὁποία δὲν φεύγει ἀπὸ αὐτὸ, δὲν μεταβαίνει σὲ ἄλλο πράγμα. Εἶναι ἐνεργητικὰ ἀμετάβατα.

Τὰ ρήματα τοῦ δευτέρου παραδείγματος φανερώουν δι τὸ ὑποκείμενο κάνει μιὰ ἐνέργεια, ἢ ὁποία μεταβαίνει σὲ ἄλλο πράγμα ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, δηλαδή στὰ ξύλα, στίς ντομάτες. Εἶναι ἐνεργητικὰ μεταβατικά.

Ἡ λέξη στὴν ὁποία πηγαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου τῶν ἐνεργητικῶν μεταβατικῶν ρημάτων λέγεται ἀντικείμενο.

Γιὰ ἀντικείμενο κυρίως χρησιμεύει οὐσιαστικό ἢ ἀντωνυμία. Κατανοικὴ πτώση τοῦ ἀντικειμένου εἶναι ἡ αἰτιατική; (τὶ κόβω; ξύλα, (τὶ σκαλίζω;) τίς ντομάτες, (ποιὸν φώναξε;) ἐμένα.

**Άσκηση. 188.* Μὲ τὰ παρακάτω ρήματα σχηματίστε προτάσεις πού νὰ ἔχουν ἀντικείμενο:

Πλένω. Θερίζω. Σκάβω. Καλλιεργῶ. Καθαρίζω. Ζυμώνω. Ποτίζω. Ἀνάβω. Ἀνοίγω. Γράφω. Σκουπίζω. Σιδερώνω. Φυτεύω. Ράβω.

**Άσκηση 189.* Σχηματίστε προτάσεις πού νὰ ἔχουν ἀντικείμενο μὴ ἀπὸ τίς παρακάτω λέξεις:

Μολύβι. Ψωμί. Λουλούδια. Πίνακας. Παπούτσια. Γουλά. Σπίτι. Πρόβατο. Λαγός. Κότα. Ἐμᾶς. Ἐσᾶς. Αὐτοὺς.

2. Οἱ προσδιορισμοί

Ο δροσερός ἀέρας εἶναι εὐχάριστος

Ὁ Πέτρος, ὁ γείτονας, εἶναι μαραγκός

Φέρε μου τὸ κοφτερὸ μαχαίρι

Στις παραπάνω προτάσεις τὸ ἐπίθετο δροσερός προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενο ἀέρας, τὸ οὐσιαστικὸ ὁ γείτονας προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενο ὁ Πέτρος, καὶ τὸ κοφτερός, τὸ ἀντικείμενο μαχαίρι (ποιὸς ἀέρας; ποιὸς Πέτρος; ποιὸ μαχαίρι;)

Οἱ προσδιορισμοὶ ποὺ εἶναι ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα λέγονται **ὀνοματικοὶ προσδιορισμοί**.

Ὁ ἥλιος καίει **πολύ**. Ὁ πατέρα; ἔφυγε **χτές**

Τὸ δωμάτιο εἶναι **ἀρκετὰ** μεγάλο

Στὶς παραπάνω προτάσεις τὰ ἐπιρρήματα **πολύ**, **χτές**, **ἀρκετὰ** προσδιορίζουν τὰ ῥήματα καίει, ἔφυγε (πόσο καίει; πότε ἔφυγε;) καὶ τὸ κατηγορούμενο μεγάλο (πόσο μεγάλο;)

Οἱ προσδιορισμοὶ ποὺ εἶναι ἐπιρρήματα λέγονται **ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί**.

Α' ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Οἱ ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ προσδιορίζουν κανονικὰ τὸ ὑποκείμενο, τὸ ἀντικείμενο καὶ τὸ κατηγορούμενο, ἅμα εἶναι οὐσιαστικό, καὶ εἶναι δύο εἰδῶν: 1) **ὁμοιόπρωτοι**, ὅταν ἐκφέρονται μὲ τὴν ἴδια πτώση τοῦ ὄρου τῆς προτάσεως ποὺ προσδιορίζουν (: ὁ **καλὸς** μαθητὴς εἶναι προσεχικὸς. Ὁ **Κώστας**, ὁ **ἐμπόρος**, εἶναι πλούσιος. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ἕνα ψηλὸ βουνό), καὶ 2) **ἐτερόπρωτοι**, ὅταν ἐκφέρονται μὲ πτώση διάφορη: (Τὰ **θρανία** τοῦ **σχολείου** εἶναι καθαρά. Σὰς **ζήτησε** ἕνας **στρατιώτης** τοῦ **ἑπικουῦ**). (Τοῦ σχολείου, τοῦ ἑπικουῦ, ἐτερόπρωτοι προσδιορισμοὶ κατὰ πτώση γενική).

Ὁ **ὁμοιόπρωτος** προσδιορισμὸς, ἅμα εἶναι ἐπίθετο, λέγεται **ἐπιθετικὸς** (: ἢ **στοργικὴ** μητέρα). Ὅταν εἶναι οὐσιαστικό λέγεται **οὐσιαστικὸς** ἢ **παραθέση** (: ὁ **Ἀλέξανδρος**, ὁ **βασιλεὺς** τῆς **Μακεδονίας**).

Ἀσκηση 190. Ὀνομάστε τοὺς προσδιορισμοὺς τῶν παρακάτω προτάσεων ποὺ εἶναι μὲ διαφορετικὰ στριχεῖα.

Πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι γεωργοί. Τὸ τετρίδιον τοῦ **Νίκου** τελείωσε. Ὁ **Ἀλφειὸς** εἶναι **μεγάλον** ποταμὸν. Τὸ **καινούργιον** σπίτι μας **ἔχει** **εὐάερα** δωμάτια. Οἱ **πλάκες** τῆς **αὐλῆς** εἶναι **τετράγωνα**. **Εἴμαι** μαθητὴς τοῦ **Ἀημοικουῦ**. **Λεῖπει** ὁ **Δημητριάδης**, ὁ **ἐπιμελητὴς**.

Σχέδιο: πολλοί, ὁμοιόπρωτος ἐπιθετικός.

Ἀσκηση 191. Γράψετε 5 προτάσεις μὲ ὀνοματικούς προσδιορισμούς.

Β' ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ προσδιορίζουν κανονικὰ τὸ ῥῆμα καὶ τὸ κατηγορούμενο καὶ φανερόνουν 1) **τόπον** (: **ποῦ** ἦσαν — ἤμουν ἐδῶ), 2) **χρόνον** (: **πότε** ἦρθες; — ἦρθα **σήμερα**), 3) **τρόπον** (: **πῶς** περῶτε; — **καλὰ** περνοῦμε) καὶ 4) **αἰτία** (: **γιατὶ** δὲν μᾶς ἔγραψες; — δὲν ἔγραφα **ἀπὸ ἀμέλειαν**).

Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ ποὺ ἐκφέρονται μὲ ἐπιρρήματα λέγονται κυρίως ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί: μᾶς ἦρθε ἔξαφνω
Γράφει θαυμάσια.

Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ ποὺ ἐκφέρονται μὲ γενικὴ ἢ αιτιατικὴ καὶ μὲ μιὰ πρόθεση μπροστὰ λέγονται ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί. Ζήτησε ἀπὸ τὸ συμμαθητὴ σου τὸ βιβλίο του. Θὰ λείψω γιὰ λίγον καιρὸ ἀπὸ τὴν πόλη.

Ἄσκηση 192. Ξεχωρίστε τοὺς ἐπιρρηματικούς προσδιορισμούς τῶν παρακάτω προτάσεων καὶ γράψτε τι φανερώνει ὁ καθένας :

Κάθισε αὐτοῦ. Σήκω ἐπάνω. Γράψε καθαρά. Ὁ καιρὸς εἶναι ἔτσι καὶ ἔτσι. Ἐφέτος εἶναι πολλὰ φροῦτα. Κίπιν ἔβρωξε. Ἦρθε μὲ τὸ τραῖνο. Ἐφυγε γιὰ τὸ σπίτι του.

Σχέδιο : αὐτοῦ, κυρίως ἐπιρρηματικός καὶ φανερώνει τόπο.

Ἄσκηση 193. Γράψτε προτάσεις μὲ ἐπιρρηματικούς προσδιορισμούς καὶ τῶν δύο εἰδῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

1. Κύριες καὶ δευτερεύουσες προτάσεις

Τὸ μάθημα ἀρχίζει στὶς ὀχτῶ

Στὴν τάξη μας εἶναι 40 μαθητὲς

Τὸ σχολεῖο μας δὲν ἐργάζεται μετὰ τὸ μεσημέρι

Κάθε μιὰ ἀπὸ τίς παραπάνω προτάσεις ἐκφράζει μόνη τῆς τέλειο νόημα.

Οἱ προτάσεις αὐτοῦ τοῦ εἶδους λέγονται κύριες.

Τὰ παιδιὰ μπαίνουν στὴν τάξη, ὅταν σημάνη τὸ κουδούνι

Στὴν παραπάνω φράση ἔχομε δύο προτάσεις, γιατί δύο εἶναι τὰ ῥήματα : « μπαίνουν » καὶ σημάνη. Ἡ πρώτη πρόταση (: τὰ παιδιὰ μπαίνουν στὴν τάξη) εἶναι κυρία. Ἡ δεύτερη ὁμως (: ὅταν σημάνη τὸ κουδούνι) δὲν ἐκφράζει μόνη τῆς τὸ τέλειο νόημα· βοηθεῖ μονάχα γιὰ νὰ καταλάβωμε δηλαδή πότε μπαίνουν τὰ παιδιὰ στὴν τάξη.

Οἱ προτάσεις ποὺ δὲν ἐκφράζουν μόνες τους τέλειο νόημα, ἀλλὰ χρησιμεύουν γιὰ νὰ καταλαβαῖνωμε καλλίτερα τὸ νόημα τῆς κυρίας, προσδιορίζουν δηλαδή τὴν κυρία, λέγονται δευτερεύουσες.

Σημ. Μία φράση πού περιέχει τέλειο νόημα και ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ πρόταση ἢ καὶ περισσότερες, βρῖσκεται δὲ ἀνάμεσα σὲ τελεῖς, λέγεται **περίοδος**, π.χ.

Σήμερα ξύπνησα λίγο ἄργα. "Ὅταν ἀνῆξα τὰ μάτια μου, εἶδα τίς ἀχτίνες τοῦ ἡλίου, πού εἶχαν μπῆ στό δωμάτιό μου". Τότε πετάχτηκα ἀμέσως ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου. (Τρεῖς περίοδοι).

Ἀσκησὴ 194. Γράψετε χωριστὰ τίς, κύριες καὶ χωριστὰ τίς δευτερεύουσες προτάσεις.

Σήμερα εἴχαμε ὀρθοπεδικὰ καὶ Ἀριθμητικὴ. Αὐριο θὰ πᾶμε ἐκδρομῇ, ἂν ὁ καιρὸς εἶναι καλός. Νὰ βοηθῆτε πᾶντοτε τοὺς φτωχοὺς ἀνθρώπους. Χάρηκα πού ἔμαθα πὼς εἶσαι φρόνιμο καὶ καλὸ παιδί.

Ἀσκησὴ 195. Γράψετε μόνοι σας 5 προτάσεις κύριες καὶ 2 φράσεις, πού νὰ ἔχουν καὶ δευτερεύουσα πρόταση.

2. Πὼς συνδέονται μεταξὺ τους οἱ κύριες προτάσεις

Οἱ κύριες προτάσεις πού ἀποτελοῦν μιὰ φράση πού περιέχει τέλειο νόημα πολλές φορές δὲν συνδέονται μεταξὺ τους: "Ἐχε γειὰ καυμένη κόσμε, ἔχε γειὰ γλυκιὰ ζωή". Ἦρθε, εἶδε, ἔφυγε.

Τίς περισσότερες ὁμως φορές συνδέονται μ' ἓνα σύνδεσμο συμπληρικὸ, διαχωριστικὸ, ἀντιθετικὸ π. χ.: "Ὁ ἥλιος φωτίζει καὶ θερμαίνει τὴ γῆ." "Ἦ κάθισε φρόνιμο ἢ φύγε. Χτύπησέ με, ἀλλὰ ἄκουσέ με. Τὰ βιβλία σου τὰ πήρε ὁ Κώστας ὥστε μὴν ὑλοπιεύεσαι ἔμένα.

"Ἡ τέτοια σύνδεση τῶν κυρίων προτάσεων λέγεται **παραταχτική**."

3. Πὼς συνδέονται μὲ τὴν κυρία οἱ δευτερεύουσες προτάσεις

Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις συνδέονται μὲ τὴν κυρία μὲ τοὺς εἰδικούς, τοὺς αἰτιολογικούς, τοὺς ὑποθετικούς, τοὺς τελικούς, τοὺς συμπερασματικούς, καὶ τοὺς χρονικούς συνδέσμονες καὶ τίς ἀναφορικές ἀντωνυμίες. Ἀπὸ τοὺς συνδέσμονες αὐτοὺς παίρνουν καὶ τὰ ὀνόματά τους, εἶναι δηλαδή: εἰδικές, αἰτιολογικές, τελικές, συμπερασματικές, χρονικές, ἀναφορικές — Παραδείγματα:

1) Νομίζω, πὼς (δici) θὰ βρέξῃ. — **Εἰδική.**

2) Δὲν ἔβρεξε, **γιατὶ** ὁ βοριάς σκόρπισε τὰ σύννεφα. — **Αἰτιολογ.**

3) Θὰ γινόταν πολὺ σιγάρι, ἂν ἔβροχε τὸν Ἀπρίλη. — **Υποθετικὴ.**

4) Θέλω νὰ βρέξῃ τὸν χειμῶνα, **γιατὶ** νὰ ὑπάρχῃ νερὸ τὸ καλοκαίρι.

— **Τελική.**

5) Ἐβρεξε τόσο πολὺ, πού ἡ γῆ χόρτασε. — **Συμπερασματικὴ.**

6) Ἐεκινήσαμε, **διὰν** ἄρχισε ἡ βροχὴ. — **Χρονικὴ.**

7) Ἦταν πολὺ ὠφέλιμη ἡ βροχὴ, ἢ ὅποια ἔπεσε. — **Ἀναφορικὴ.**

Ὁ γεωργὸς καὶ τὰ παιδιὰ του

Ἕνας γέρος γεωργὸς ἦταν ἀρρωστος βαριά. Ἄμα κατάλαβε πὸς θὰ πεθάνη, φώναξε τὰ τρία του παιδιὰ καὶ τοὺς εἶπε: «Κοιτάξετε μὴν πουλήσετε τὸ ἀμπέλι μας, γιατί σ' αὐτὸ εἶναι χωμένος ἓνας μέγας θησαυρὸς. Δὲν ξέρω τὴ θέση του, ἀλλὰ θὰ τὸν βρῆτε ὀρισμένα, ἂν σκάψετε τὸ ἀμπέλι βαθιά .

Ἐπειτα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ὁ γεωργὸς πέθανε. Γιὰ νὰ βροῦν τὸ θησαυρὸ τὰ παιδιὰ του, ἔσκαψαν πολὺ βαθιά τὸν τόπο. Δὲ βρῆκαν ὅμως τίποτα καὶ στενοχωρήθηκαν. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὅμως τὸ ἀμπέλι καλλιφργήθηκε τόσο καλά, ὥστε ἐκείνη τὴ χρονιά ἔκαμε ἀφθονα σταφύλια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ παιδιὰ τοῦ γεωργοῦ πῆραν πολλὰ χρήματα. Τότε κατὰλαβαν ὅτι ἡ ἐργασία ἦταν ὁ θησαυρὸς, γιὰ τὸν ὁποῖο τοὺς εἶχε μιλήσει ὁ πατέρας τους.

Ἀσκηση 196. Ξεχωρίστε τίς δευτερεύουσες προτάσεις τοῦ γυμνάσιματος καὶ γράψτε τίνος εἶδους εἶναι.

Σχέδιο: 1) Ἄμα κατάλαβε, χρονική. 2) . . . .

Ἀσκηση 197. Γράψτε μόνοι σας μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἀναγνωστικοῦ σας φράσεις πὸς νὰ ἔχουν δευτερεύουσες προτάσεις. Ἐργαστήτε ἔπειτα ὅπως καὶ στὴν προηγούμενη ἀσκηση.

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Σελίδα

Ἡ γραμματική, λέξεις, φθόγγοι, γράμματα	5
Τὸ ἀλφάβητο τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, φωνήεντα καὶ σύμφωνα δίφθηρα φωνήεντα	6
Δίφθογγοι, διαίρεση τῶν συμφώνων	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Συλλαβές καὶ ὀνόματα συλλαβῶν, συλλαβισμὸς	8
Χρόνος τῶν συλλαβῶν	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Τόνοι, κανόνες τοισμοῦ	10
Ἄτονες λέξεις, πνεύματα	11
Στίξη	12
Ἄλλα ὀρθογραφικὰ σημάδια	13
Συντομ. γραφίς	14

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ποιές λέξεις λέγονται οὐσιαστικά, κύρια καὶ κοινὰ οὐσιαστικά	15
Συγκριμμένα καὶ ἀφηρημένα οὐσιαστικά, γένη τῶν οὐσιαστικῶν, αἰθῶ μοί, πτώσεις	16
Κλίση, θέμα, κατάληξη, χαρακτήρας	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Κλίση τοῦ ἄρθρου	18
------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Κατάληξεις καὶ διαίρεση τῶν ἀρσενικῶν, ἀρσενικά σὲ -ος	19
Ἰσοσύλλαβα σὲ -ας	20
Ἄνισοσύλλαβα σὲ -ας, ἰσοσύλλαβα σὲ -ης	21
Ἄνισοσύλλαβα σὲ -ης	22
Ἀρσενικά σὲ -ες καὶ οὐς, ἀρσενικά ἰδιόκλιτα, ὀρθογραφικοὶ κανόνες γιὰ ὅλα τὰ ἀρσενικά	23
Κατάληξεις καὶ διαίρεση τῶν θηλυκῶν, ἰσοσύλλαβα σὲ -α	25
Ἄνισοσύλλαβα σὲ -α, ἰσοσύλλαβα σὲ -η	26
Θηλυκὰ σὲ -η ἀρχαιοκλιτα, ἰσοσύλλαβα σὲ -ω	27
Ἄνισοσύλλαβα σὲ -οῦ, ἀρχαιοκλιτα σὲ -ος	28
Ὄρθογραφικαὶ κανόνες γιὰ ὅλα τὰ θηλυκὰ	29
Κατάληξεις καὶ διαίρεση τῶν οὐδέτερων, ἰσοσύλλαβα σὲ -ο	30
Ἰσοσύλλαβα σὲ -ι	31
Ἰσοσύλλαβα σὲ -ος, ἀνισοσύλλαβα σὲ -μα, ἀνισοσύλλαβα σὲ -σμο (ξίμο-νίμο)	32
Ἄνισοσύλλαβα σὲ -ας, -ως, οὐδέτερα ἰδιόκλιτα	33
Ὄρθογραφικοὶ κανόνες γιὰ ὅλα τὰ οὐδέτερα	34
Ἄκλιτα οὐσιαστικά, ὀρθογραφικοὶ κανόνες γιὰ ὅλα τὰ ὀνόματα	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ποιές λέξεις λέγονται ἐπίθετα	35
Γένη τῶν ἐπιθέτων, κατάληξεις τοῦ ἀρσενικοῦ τῶν ἐπιθέτων, ἐπίθετα σὲ -ος, -η, -ο	36
Ἐπίθετα σὲ -ος, -α, -ο, ἐπίθετα σὲ -ος, -ιά, -ὸ	37
Ἐπίθετα σὲ -ύς, -ιά, -ύ, -ής, -ιά, -ί	38
Ἐπίθετα σὲ -ης, -α, -ικο, ἐπίθετα μὲ ἄλλας κατάληξεις, ἀ' ὅρακα ἐπίθετα	39

*Ορθογραφικοί κανόνες γιά τὰ ἐπίθετα	40
Βαθμοί τῶν ἐπιθέτων	41
Πῶς σχηματίζεται ὁ συγκριτικός βαθμός	42
Πῶς σχηματίζεται ὁ ὑπερθετικός βαθμός	43
*Ανώμαλα παραθετικά	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ποιές λέξεις λέγονται ἀριθμητικά	44
Ἀπόλυτα ἀριθμητικά	45
Ταχτικά, πολλαπλασιαστικά, ἀνολογικά, οὐσιαστικά ἀριθμητικά	46
Πίνακας τῶν ἀριθμητικῶν ὡς τὸ δέκα	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ποιές λέξεις λέγονται ἀντωνυμίες. Εἶδη τῶν ἀντωνυμιῶν	47
Προσωπικές ἀντωνυμίες	48
*Ἐγκλιτικές λέξεις	49
Κητικές ἀντωνυμίες, ἰδιόπαθες	50
*Ὀριστικές ἀντωνυμίες, δεικτικές	51
*Αναφορικές ἀντωνυμίες, ἐρωτηματικές	52
*Ἀόριστες ἀντωνυμίες	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Ποιές λέξεις λέγονται ῥήματα, διαθέσεις τῶν ῥημάτων	54
*Αριθμοί, πρόσωπα, χρόνοι	55
Βοθητικά ῥήματα, ἐγκλίσεις	57
*Ἀπρόσωπες ἐγκλίσεις, φωνές	59
Ἀἴτιση, καταλήξεις	60
Θέματα, διαίρεση τῶν ῥημάτων κατά τὸν χαρακτήρα τους	61
Συζυγίες	62
Κλίση τῶν βοηθητικῶν ῥημάτων εἶμαι καὶ ἔχω	62
*Ἐνεργητική φωνή τῶν ῥημάτων τῆς πρώτης συζυγίας	64
Παθητική φωνή τῶν ῥημάτων τῆς πρώτης συζυγίας	66
*Ὀρθογραφικοί κανόνες γιά τὰ ῥήματα τῆς πρώτης συζυγίας	68
*Ἐνεργητική φωνή τῶν ῥημάτων τῆς πρώτης τάξεως τῆς β' συζυγίας	71
Παθητική φωνή	73
*Ἐνεργητική φωνή τῶν ῥημάτων τῆς δευτέρας τάξεως τῆς β' συζυγίας	74
Παθητική φωνή	76
*Ὀρθογραφ. κανόνες γιά τὰ ῥήματα καὶ τῶν δύο τάξεων τῆς β' συζυγίας	77
Συναιρεμένα ῥήματα	79
*Ανώμαλα ῥήματα	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

Ποιές λέξεις λέγονται ἐπιρρήματα, τοπικά ἐπιρρήματα	81
Χρονικά, τροπικά ἐπιρρήματα	82
Ποσοτικά, βεβαιωτικά, δισταχικά καὶ ἀρνητικά ἐπιρρήματα, ὀρθογραφοί κανόνες γιά τὰ ἐπιρρήματα	83
Πρόθεσεις	84
Σύνδεσμοι	85
*Ἐπιφωνήματα, τὰ μέρη τοῦ λόγου	86

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

Πάθη τῶν φθόγγων, ἐκθλιψη	87
Συνίρεση, ἀφαίρεση στήν σφη προφορά	88
Κράση, συγκλιτή καὶ ἀποκλιτή	89

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Πῶς σχηματίζονται οἱ λέξεις, πρωτότυπες καὶ παράγωγες λέξεις	90
Παράγωγα ῥήματα, παράγωγα οὐσιαστικά	91

Παράγωγα επίθετα	95
Παράγωγα επίρροηματα	97

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΤΟ

Ἀπλές καὶ σύνθετες λέξεις, εἶδη τῶν συνθέτων κατὰ τὴ σημασίαν τους	97
Μορφὴ τῶν συνθέτων	99
Πῶς τονίζονται οἱ σύνθετες λέξεις, οἰκογένειες λέξεων, συγγενικὲς λέξεις	102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Μεταφορικὴ χρῆσις τῶν λέξεων, ὁμόνυμες ἢ ὁμόηχες λέξεις	103
Τονικά παρώνυμα, συνώνυμες, ταυτόσημες λέξεις	104

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ἡ πρόταση, τὸ ὑποκείμενον τὸ κατηγορημα, τὸ κατηγορούμενον	105
Ἀπλή καὶ διορισμένη πρόταση	106
Πῶς ἐκφέρεται τὸ ὑποκείμενον, τὸ συνδεδεικὸν καὶ τὸ κατηγορούμενον	107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Τὸ ἀντικείμενον, οἱ προσδιορισμοὶ	108
Ὀνομαστικοὶ προσδιορισμοὶ, ἐπιρρηματικοὶ	109

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Κύριες καὶ δευτερεύουσες προτάσεις	110
Πῶς συνδέονται μεταξύ τους οἱ κύριες προτάσεις, πῶς συνδέονται μετὰ τὴν κυρία οἱ δευτερεύουσες προτάσεις	111

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

107 Η ερώτηση και η απάντηση κατά τη διάρκεια της
108 διαμάχης και της κρίσης.
109 Η ερώτηση και η απάντηση κατά τη διάρκεια της
110 διαμάχης και της κρίσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

111 Η ερώτηση και η απάντηση κατά τη διάρκεια της
112 διαμάχης και της κρίσης.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

113 Η ερώτηση και η απάντηση κατά τη διάρκεια της
114 διαμάχης και της κρίσης.
115 Η ερώτηση και η απάντηση κατά τη διάρκεια της
116 διαμάχης και της κρίσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

117 Η ερώτηση και η απάντηση κατά τη διάρκεια της
118 διαμάχης και της κρίσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

119 Η ερώτηση και η απάντηση κατά τη διάρκεια της
120 διαμάχης και της κρίσης.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΤΟΥΛΑ - ΜΑΥΡΑΚΟΥ
ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

- 1) Λεξικόν Ἀνωμάτων Ρημάτων
- 2) Γραμματική Δημοτικῆς Γλώσσης ἄνωτ. τάξεων Δημοτ. συστημένη παρὰ τοῦ ὑπουργείου ἀριθ. ἐγκρ. 23400-13/11/45
- 3) Γραμματική Δημοτικῆς Γλώσσης κατωτ. τάξεων Δημοτ.

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Κατὰ τὰ ἐγκεκριμένα κείμενα ΟΕΣΒ.

- 4) Ἀναγνωστικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης
- 5) Ἐκλογαὶ ἐκ τῆς Κύρου Ἀναβάσεως Ξενοφ βιβλ. Α. Β.
- 6) Ἐκλογαὶ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν Ξενοφῶντος βιβλ. Α. Β.
- 7) Ἐκλογαὶ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν Ξενοφῶντος βιβλ. Γ. Δ.
- 8) Δημοσθένους Α' καὶ Β' Ὀλυμπιακός
- 9) Πλάτωνος Κρίτων
- 10) Θουκιδίδου Πλαταϊκὰ Ἱστορικὸν μέρος καὶ Δημηγορίαι
- 11) Λατινικὸν Ἀναγνωσματάριον
- 12) Ὀμήρου Ὀδύσσεια Α'
- 13) Σοφοκλέους Ἀντιγόνη
- 14) Ὀμήρου Ἰλιάδος Α' καὶ Γ' (ἐκλογαὶ)
- 15) Κορνηλίου Νέπωτος (ἐκλογαὶ)

Ἄπασαι αἱ ἄνωτέρω μεταφράσεις μὲ περιλήψεις καὶ παρατηρήσεις γλωσσικὰς καὶ πραγματικὰς.

